ISBN 973-63-007-8

Ieromonah Savatie Baştovoi

DRAGOSTEA CARE NE SMINTEŞTE

marineasa

FOTO COPERTĂ I: Alina Vărlănuță.

COPYRIGHT: Editura Marineasa &
ieromonah Savatie Baştovoi

Ieromonah
Savatie Baştovoi

Dragostea care ne sminteşte

Editura Marineasa,
Timişoara, 2003

PORUNCA CU SCANDAL[1]

Poate că cea mai scandaloasă poruncă pe care a dat-o Hristos a fost cea legată de aproapele. „Iubeşte pe Dumnezeu din tot sufletul tău şi pe aproapele tău ca pe tine însuţi, în acestea se cuprind toată Legea şi Prorocii". Pentru omul modern, om leneş şi iresponsabil, această simplificare sună foarte încurajator, degajat. Însă pentru un evreu aceasta e un adevărat scandal. Toată viaţa evreului era un slalom dibaci printre sumedenia de legi şi legişoare care păreau să-i determine mîntuirea. A reduce viaţa la două porunci, pentru nişte oameni care îşi făceau o dilemă din a mînca sau nu un ou ouat sîmbăta, e totuna cu a porunci unei femei deprinse să-şi schimbe rochiile de fiecare dată cînd iese din casă să poarte numai o singură rochie, cu dreptul de a o îmbrăca o dată pe dos şi o dată pe faţă.

Această simplificare L-a costat pe Hristos viaţa. Dar o parte din credincioşi au îmbrăţişat scandaloasa filozofie şi au format o nouă religie, un mod nou de a vedea lumea. Din cauza numelui iniţiatorului scandalului, aceşti credincioşi au început să fie porecliţi „creştini". Da,

---

1. Articol apărut în *Timpul* (Chişinău), 25 oct. 2002.

aceste grupuri neînsemnate şi ilicite de altă dată purtau acelaşi nume cu atît de răspîndiţii creştini de azi. Cum de s-au înmulţit atît de tare? Mulţi zic că aceasta este o minune dumnezeiască, un semn că această credinţă e adevărată. Eu însă am o mare îndoială că lucrurile stau astfel. Cred că pricina înmulţirii atît de rapide şi atît de sigure a creştinilor stă iarăşi în porunca cu scandal. De cînd această poruncă a fost dată la o parte, numărul adepţilor creştinismului a sporit îngrozitor. În schimb creştinii au azi o mulţime de alte porunci, poate că nu mai puţine decît evreii, porunci pentru care, sînt sigur, dacă ar veni iarăşi Hristos să le reducă la porunca iubirii, L-ar omorî.

Creştinismul este dragoste, creştinismul este şi durere. Creştinismul este dragoste izvorîtă din durere. Şi ce este această poruncă stranie adusă de Hristos, dacă nu durere? Ce înseamnă, de fapt, a iubi pe aproapele tău? Să-i cumperi un hamburger? Să-i dai zece lei? Uneori şi asta. Dar dacă necazul aproapelui tău nu poate fi alinat cu un hamburger şi nici cu zece lei, dacă el depăşeşte puterile tale? Iar mie mi se pare că orice necaz şi orice durere depăşeşte puterile noastre. Atunci singurul lucru pe care îl putem noi face este să ne îndurerăm cu durerea aproapelui nostru, cu durerea întregii lumi, dacă se poate. Arhimandritul Sofronie Saharov, scriindu-i unei femei bolnave, căreia îi murise fiul în vîrstă de opt ani, povesteşte această întîmplare: „Eram odată împreună cu Sf. Siluan

şi priveam de lîngă chilia noastră din Sfîntul Munte o corăbioară nimerită în furtună. Oamenii panicaţi aveau de ales între a rămîne în corăbie, aşteptînd terminarea furtunii sau a veni cu luntrea pînă la mal. Amîndouă variantele erau la fel de primejdioase. Atunci unul din călugări a suspinat şi a zis: „Ah, cum mă doare sufletul meu pentru ei!" Sf. Siluan i-a răspuns: „Dacă sufletul tău s-a îndurerat pentru ei, înseamnă că ei sînt salvaţi". Şi-ntr-adevăr, oamenii aceia au ajuns toţi la mal. Aşa şi eu, îşi continua fericitul Sofronie scrisoarea, cred că boala în care vă aflaţi vă va lăsa, pentru că sufletul meu mă doare pentru dumneavoastră".

Cîţi din cei care se duc duminica la biserică se pot lăuda că poartă în piepturile lor această durere făcătoare de minuni? Iar eu cred, împreună cu Hristos, că acesta este singurul lucru pe care trebuie să-l rîvnim, pentru care trebuie să ne luptăm. Poate că cel mai mare bine pe care îl putem face lumii este să ieşim, pur şi simplu, la geam şi să privim în stradă, pînă cînd inima noastră se va umplea de această durere atotputernică. În ce constă folosul, dacă oricum oamenii aceia nu ştiu nimic? Chiar dacă nu am schimba pe nimeni cu această durere a noastră, tot vom aduce mult folos. Măcar şi prin faptul că, cel puţin în acele clipe, noi vom scuti lumea de răul nostru personal. Şi acesta este un mare bine pe care noi îl putem face lumii.

DRAGOSTEA CARE NE SMINTEŞTE

1) Tolia

Odată a trebuit să mă duc la gară să întîmpin un pachet de cărți de la Bucureşti. Pentru că încurcasem autobuzele, am ajuns cu o oră mai devreme. Am hotărît să nu mă mai plimb aiurea încolo şi încoace şi m-am aşezat pe o bancă. Era foarte frig şi eu m-am folosit de prilej pentru a mă ascunde sub glugă de privirile trecătorilor care, atunci cînd văd un popă, fluieră, rîd sau vor sa-i dea un leu. Asta nu pentru că aş fi un timid, dar uneori şi aceste lucruri pot deveni obositoare.

De bancă s-a apropiat un bărbat care, înainte de a vorbi, m-a trezit cu norul de miros de vin pe care îl răspîndea. "Părinte, pot să stau şi eu?" (vorbea în rusă). "Stai", i-am zis. S-a aşezat cu greu (se sprijinea într-un băț), pe urmă a adăugat: "Pot să te întreb ceva?" M-am pregătit să aud refrenul clasic despre cum i-a ars casa şi a rămas cu cinci copii fără mamă, că vine din spital şi are nevoie de cîțiva lei ca să ajungă acasă. M-am şi gîndit că am numai doi lei ca să ajung acasă şi că dacă-i dau unul trebuie pe urmă să împrumut de la cineva. Cu alte cuvinte, mă aflam într-o situație penibilă.

"Părinte, ce să fac ca să mă mîntuiesc?", au fost primele lui cuvinte. Această întrebare a fost pentru mine ca o

palmă trasă nu de om, ci de Dumnezeu. Eu ştiam că aşa încep discuţiile numai în Pateric, iar în gară la Chişinau discuţiile sînt de altă natură. Zic: "Iartă pe toţi, din tot sufletul". "Eu îi iert", zice. "Şi nu vorbi despre nimeni de rău". S-a gîndit puţin, pe urmă a zis: "Eu nu vorbesc pe nimeni de rău". "Dacă faci acestea, poţi să te mîntuieşti" - i-am zis, deşi pe moment m-am gîndit că nu-şi dă seama ce vorbeşte. Apoi am adăugat: "Şi să crezi în Dumnezeu". "Cred", a zis.

A urmat o discuţie destul de protocolară în care eu a trebuit să-i răspund pe rînd la întrebări: dacă trebuie sau nu să respectăm sîmbăta, dacă Dumnezeu e unul sau trei, dacă icoana este idol şi restul, ca în revistele pe care le găsim pe bănci.

Discuţia noastră s-a încins atunci cînd eu am zis că Dumnezeu îşi schimbă de multe ori hotărîrile. "Nu! Dumnezeu nu este făţarnic, El nu poate să-şi încalce cuvîntul", a încercat el să-L apere pe Dumnezeu. "Ba-l schimbă, zic. Adu-ţi aminte ce a zis Dumnezeu pe vremea lui Noe - şi s-a căit Dumnezeu că i-a făcut pe oameni şi a zis: voi stîrpi neamul acesta -, dar pe urmă s-a răzgîndit şi a hotărît să-l lase pe Noe cu familia sa ca să prelungească neamul omenesc. Dumnezeu îşi schimbă hotărîrile, Dumnezeu nu este mîndru şi încăpăţînat ca oamenii, El ar face orice din dragoste pentru om, El ar face orice, numai să ne cîştige dragostea noastră". Bărbatul acela de lînga mine, care pînă atunci îmi părea

un cerşetor beat cu curaj de vorbă, s-a înviorat de o durere şi o bucurie cunoscută mie, iar ochii lui s-au înlăcrămat discret: "Să ştii că tu ai dreptate", a zis.

"Dumnezeu este dragoste - a continuat el şi se vedea că aceste cuvinte sînt singurele pe care le pronunţa cu plăcere. Eu ştiu că Dumnezeu este dragoste şi eu ştiu că El este". Apoi s-a lovit cu mîna peste genunchiul stîng şi a zis: "Vezi? Ăsta nu-i!" Pe urmă, lovindu-se peste celălalt picior a adăugat: "Şi nici ăsta nu trebuia să fie!" Abia atunci mi-am dat seama că nu are un picior. "Eu trebuia să nu mai fiu deloc. Dar eu sînt. Eu am trecut tot Afganistanul. Şi eu ştiu că Dumnezeu este".

Arăta prea bătrîn pentru Afganistan. M-am gîndit că poate a fost ofiţer, mă rog, chiar dacă nu prea arăta. Dar am pus îmbătrînirea lui atît de grabnică pe seama băuturii şi a suferinţei.

"Eu am fost în Afganistan chiar de la început. Am ţinut 6 ani, dar pe urmă m-au "decontat"... am călcat pe o mină. M-am trezit în spital. L-am văzut numai pe medicul-şef, un colonel, arătînd cu degetul: Pe ăsta duceţi-l "încolo", adică..., înţelegi, la groapă. Un picior îmi zburase, celălalt abia se mai ţinea, eram numai bucăţi. Atunci eu m-am rugat la Dumnezeu, pentru că eu nu credeam în Dumnezeu, şi am zis: "Dacă eşti, ajută-mă să mă ridic". Şi atunci eu am simţit o putere. Dumnezeu mi-a dat putere, Dumnezeu mi-a dat a Lui putere şi eu m-am ridicat. Cînd m-a văzut colonelul s-a holbat la mine şi

m-a întrebat: "Tu ce faci? Eu parcă am zis ca tu să mergi "încolo"... "Eu n-am să merg "încolo" - i-am zis -, şi nici tu n-o să mergi "încolo"... nimeni nu trebuie să meargă "încolo". "Da, dar tu... cum te-ai ridicat?" "Dumnezeu m-a ridicat". "Care Dumnezeu? Tu trebuie să mergi să te lecuieşti la cap! Sau nu ştii ce a zis Darwin?" "Eu ştiu ce a zis Darwin. Dar uite că tu ai zis ca eu să mă duc "încolo", dar Dumnezeu nu m-a lăsat să mă duc "încolo". "Care Dumnezeu? Ce vorbeşti? Unde este Dumnezeu?!" "Cum unde? Iată, Dumnezeu". "Unde?" "Aici Dumnezeu, şi aici Dumnezeu, pretutindeni Dumnezeu". „Ştii, părinte – mă asigura el -, Dumnezeu este şi El este dragoste. Eu ştiu că El mă iubeşte, eu nu ştiu pentru ce El mă iubeşte, eu sînt beţiv şi, ce să mai spun, sînt cel mai murdar om din lume. Dar cred că El mă iubeşte pentru că eu sînt al Lui. Şi el pe fiecare om îl iubeşte aşa. Ştii ce înseamnă că Dumnezeu e dragoste? El nu spune fă cutare sau cutare, El nu îndrăzneşte să spună nimic, pentru că El ne iubeşte. Dar El se uită la mine şi zice: Tolia, nu este bine că tu te tăvăleşti în glod, hai, ridică-te, hai, te rog, ridică-te, uite, Eu o să te ajut să te ridici. Şi eu mă ridic puţin şi pe urmă iară cad, dar Dumnezeu nu încetează să mă iubească. Şi eu simt asta şi mie mi-i ruşine. Eu şi azi l-am rugat pe Dumnezeu pentru un lucru şi El m-a ascultat şi a îndeplinit. Înţelegi? Dumnezeu m-a crezut! Dumnezeu pe mine m-a crezut..."

M-am gîndit a mia oară că această dragoste a lui Dumnezeu ne sminteşte. De multe ori noi ne surprindem la gîndul că nu e drept ca Dumnezeu să iubească, fără măsură şi fără socoteală, chiar aşa pe oricine, călcînd orice bună rînduială şi orice închipuire a noastră despre dragoste.

Autobuzul meu venise de jumătate de oră şi a lipsit puţin ca să-l scap. M-am ridicat şi am mulţumit noului meu prieten şi părinte pentru că m-a mai învăţat ceva despre Dumnezeu. Ne-am îmbrăţişat fără patos şi fără schimb de adrese, făgăduindu-ne că nu ne vom uita unul pe altul.

2) *Serioja*

Odată am intrat pe la un părinte şi, avînd acela nişte oaspeţi, s-a iscat vorbă preţ cam de o oră. La un moment dat, părintele a zis că în Anglia este un oarecare arhimandrit care nu ştiu cum a făcut că occidentalii s-au îndrăgostit de ortodoxie. I-am zis că pe acest arhimandrit îl cheamă Sofronie şi că pricina pentru care a sedus a fost aceea că a trăit o ortodoxie vie, lipsită de şabloanele noastre catolicizate că se rugau simplu, cu cuvintele lor, pentru că nici nu aveau cărţi de rugăciuni în engleză.

După ce ne-am luat rămas bun, m-a ajuns la poartă unul din cei care au asistat la discuţie, dar care nu a zis nimic. Un tip înalt şi puternic. Primele lui cuvinte au fost:

"Părinte, părinte, chiar putem să ne rugăm cu cuvintele noastre?". "De ce nu?", zic. "Eu tot aşa m-am gîndit, eu de multe ori mă rog aşa. Se poate să merg lîngă dumneavoastră?". "Hai", zic. "Eu sînt omonoveț (din trupe speciale), a început el, am fost şi în garda preşedintelui, dar acum păzesc "Grand Hall-ul". Părinte, dar din psaltire e bine de citit?". "Sigur că-i bine". "Eu tot aşa m-am gîndit, eu citesc psaltirea cînd am oleacă de vreme şi simt că mă uşurează. Părinte, eu cînd am venit în Chişinău cu nevasta şi fetița, aveam 270 de lei pe lună (cam 20 de dolari), dar m-am rugat la Maica Domnului, aşa cum pot eu, şi amu am 2.000 în mînă, şi mulțumesc".

Tăceam şi-l ascultam: "Părinte, dar eu nu fac fapte bune, mie mi-i ruşine de mine. Odată în troleibuz am zis o vorbă urîtă la o fată, dar pe urmă mi-o fost aşa de tare ruşine că şi pînă amu țin minte". "Părinte, da' aşa-i că dacă vezi o femeie însărcinată sau un bătrîn, trebuie să te scoli să-i dai locul? Eu dacă văd un om căzut jos, nu mă interesează că-i beat, mă duc la dînsul şi-l ajut să se ridice. Părinte, eu nu-nțeleg cum poți să fii credincios şi să nu ridici un om? Îi drept aşa?". "Îi drept, îi drept", repetam.

Serioja n-a vrut să mă lase să mă duc singur unde aveam de ajuns, a zis că sînt mulți bandiți în Chişinău. Eu i-am mulțumit şi i-am zis că nu e nevoie, că eu întotdeauna merg singur şi încă niciodată nimeni nu s-a legat de mine. Pe drum m-a apărat de un cîine, un cîine pe care îl ținea

stăpînul de zgardă, dar asta n-are importanță. Serioja vroia să-şi arate dragostea, dragostea lui pe care a zis că o are pentru preoți, pentru călugări, la care el se uită ca la sfinți. Mi-a arătat pistolul şi mi s-a lăudat ca un copil că el are voie să împuşte cîinele, dacă mai latră odată. I-am zis că nu e nevoie. Era ceea la ce se pricepea el mai bine, să bată şi să împuşte, şi aceasta vroia să-mi ofere în dar ca semn al dragostei sale, şi o făcea cu sinceritate copilărească. Tot drumul Serioja a făcut o neîntreruptă spovedanie. La urmă, cînd să ne despărțim, Serioja m-a învățat o rugăciune cu care se roagă el şi este auzit: "Maica Domnului! Scoate-mă din glodu' ista în care m-am băgat!" Şi cînd a zis Serioja cuvintele acestea vocea lui a tremurat şi ochii i s-au umplut de lacrimi. Seara aceea mi-am petrecut-o gîndindu-mă la Serioja şi după aceea de multe ori mi-am adus aminte de el.

3) Alt Serioja, zis şi "Uragan"

Odată după slujbă în puşcăria din Bender s-a apropiat de mine un puşcăriaş înalt cu părul roşcat şi pistruiat. Ținea mîna la gură şi n-o ferea nici cînd vorbea, pe urmă s-a scuzat că are tuberculoză. Mi-a zis că îl cheamă Serioja, că a fost boxer şi că a nimerit aici pentru că a rupt maxilarul polițistului de sector care bătuse un copil orfan. Porecla îi era "Uragan", pentru că atunci cînd lovea nu mai ajungea să dea a doua oară.

Acest Serioja avea şi un prieten Vasia care vărsa şi el sînge. Cu Vasia lucrurile stăteau mai prost pentru că era slăbănog şi fuma. Serioja era foarte neliniştit pentru Vasia şi îmi scria scrisori în care îmi spunea că i se rupe inima pentru el. Vasia avea doi copii acasă, dar soția i se căsătorise cu altul între timp. Odată Serioja mi-a zis să-i fac rost de 200 de dolari ca să-l scoatem pe Vasia, căci se apropia perioada grațierilor. Eu i-am zis că nu am bani, dar că voi încerca să caut. Dar eu nu am căutat acei bani, pentru că nu l-am luat pe Serioja în serios. După o vreme a venit la mine părintele care slujea în puşcărie şi mi-a zis că Serioja a intrat în încurcătură, că a împrumutat de la „blatnîie"[1] 200 de dolari, dar acum nu are de unde să-i dea înapoi şi că, după legile puşcăriaşilor, acum trebuia să i se rupă mîinile. Serioja a împrumutat aceşti bani ştiind bine că nu are de unde să-i întoarcă, din dragoste pentru Vasia, pe care l-a şi scos atunci din puşcărie. Acest Serioja el însuşi vărsa sînge şi umbla iarna într-o pereche de şlapi de cauciuc împrumutați. El nu doar că împărțea cu Vasia tot ce-i aduceam, şi nu numai că nu a folosit banii împrumutați pentru a ieşi el însuşi din puşcărie, ci şi zilele care i-au mai rămas şi le-a pus în pericol împrumutînd bani de la cei care „erau datori" să-i rupă oasele în cazul în care nu-i va întoarce. „Eu n-am unde să mă grăbesc – zicea Serioja -, pe mine nimeni nu mă aşteaptă, dar Vasia are

1 Treapta de sus în puşcăriile ruseşti.

copii, el va fi foarte fericit să-i mai vadă măcar odată, să nu moară aici ca un cîine".

Ne vedeam cu Serioja foarte des. Veneam şi în timpul săptămînii să-i aduc cele de ce avea nevoie. Cu toate acestea, de fiecare dată el mă ruga să iau o „svidanie" (întrevedere/vizită). Odată, după ce am stat vreo oră la vorbă, iarăşi a început să mă bată la cap să cer o „svidanie" de 5 minute. Am hotărît să-i fac pe plac. Ne-am dus la poartă şi acolo am cerut o „svidanie". Am intrat în cabinele de sticlă şi am luat receptoarele ca să vorbim. „Ce mai faci?" – m-a întrebat. „Bine, dar tu?" „Slavă Domnului, mai bine. Şi Vasia îți mulțumeşte pentru toate. Dacă poți, adu-mi un pachet de ceai"... Cele 5 minute au trecut repede şi noi n-am vorbit nimic altceva decît vorbeam de obicei. Pe cînd eu încă mai eram confuz şi încercam să găsesc un sens acestor 5 minute petrecute în cabină, Serioja mi-a mulțumit şi mi-a zis: „Ştii, degrabă se împlinesc 8 ani şi eu mă eliberez, şi-am vrut să am şi eu o „svidanie". Aceasta este prima mea „svidanie" în aceşti 8 ani".

Cu puțin înainte de eliberare Serioja a primit o scrisoare de la mama sa care îl ruga să nu se întoarcă acasă, ca să nu le tulbure viața. Serioja mi-a povestit despre asta foarte senin, zicînd că el o înțelege şi că nu este supărat pe nimic.

Serioja mi-a făcut cadou în semn de prietenie şi dragoste un sipețel de lemn pe care eu îl am şi pînă acum, păstrînd în el tămîia şi alte sfinţenii.

4) Preotul puşcăriaş

Cînd am intrat pentru prima dată în bisericuţa puşcăriei mi-a atras atenţia unul dintre puşcăriaşi. Deşi era ca şi ceilalţi, slab şi tuns, atunci cînd privirile noastre s-au întîlnit, ceva s-a zbătut în mine şi eu am gîndit că omul acesta are harul lui Dumnezeu peste dînsul. După ce s-a terminat slujba, l-am întrebat pe părintele cine este acela. Mi-a zis că-i preot şi că a nimerit acolo pentru hoţie şi alte lucruri grele. Acum el petrecea în adîncă pocăinţă şi Dumnezeu era cu el. Eu am rămas foarte impresionat de chipul acelui preot şi îl aveam în inima mea ca pe un sfînt. După o vreme, cînd l-am întîlnit iarăşi pe părintele ce slujeşte în puşcărie, l-am întrebat despre preotul acela şi mi-a zis că a murit.

5) Oleg (puşcăriaşul)

Odată, cînd ieşeam de la liturghie, m-a oprit în poartă un om. „Pot să-ţi spun două vorbe", mi-a zis în ruseşte. „Spune". „Asta a fost demult – a început el. Eu am omorît un om". „Ai spus asta preotului?" „Nu. Nu ştie nimeni despre asta, numai eu şi mama". „Şi acum ce vrei?". „Cum să „scot" acest păcat de pe mine?". „Zi-l preotului". „Dar cînd?". „Acum, şi eu sînt preot". „Ştiu. Dar unde?". „Aici".

L-am luat într-o parte ca să nu împiedicăm oamenii să meargă, pentru că eram drept în poartă. Cerşetorii au început să se înghesuiască şi feţele lor cunoscute le vedeam de sub glugă printre fulgii mari şi deşi care cădeau. „Ai "stat"?". I-am întrebat, pentru că l-am cunoscut că a făcut puşcărie. „Da, 13 ani. A fost demult, eram în armată şi acolo un om şi-a bătut joc de mine... cu alte cuvinte, am fost nevoit să-l omor". „Cum te cheamă?". „Oleg". "Ascultă, Oleg, tu te-ai împărtăşit numai ce la mine". „Da"...

I-am reţinut faţa, prin lucrarea lui Dumnezeu, deşi nu-l mai văzusem niciodată şi sînt mulţi cei care se împărtăşesc în biserica unde mai slujesc uneori liturghia de dimineaţă. Eu slujeam în bisericuţa mică începînd de la ora şase, cînd afară încă e noapte şi frig, căci era februarie şi se vede că Oleg a venit la biserică fără să ştie că sînt două liturghii, iar cei de care a întrebat l-au îndreptat la slujba de dimineaţă care era pe sfîrşite. Oleg a văzut că oamenii se împărtăşesc şi s-a împărtăşit şi el.

Acum stătea în faţa mea împărtăşit şi mărturisind că a omorît un om. Mi-am dat seama că nu sînt în putere să-i spun că nu a făcut bine, nici nu credeam că n-a făcut bine. L-am luat de cap şi i-am zis: „Oleg, acum eu o să-ţi zic o rugăciune de dezlegare, iar tu să te linişteşti şi să nu mai spui la nimeni despre aceasta". L-am mai întrebat dacă ştie cum îl cheamă pe cel pe care l-a ucis şi mi-a zis că ştie. Atunci i-am zis să-l pomenească şi să

ceară iertare de la el. Aşa ne-am despărţit şi eu m-am alăturat la cei cîţiva tineri care mă aşteptau fără să ştie ce s-a petrecut între timp.

Am mulţumit lui Dumnezeu pentru lucrarea pe care o are cu fiecare om, căci acest Oleg, după ce s-a împărtăşit fără să ştie ce face, a lucrat în el taina iubirii de oameni a lui Dumnezeu şi păcatul pe care nu l-a putut mărturisi atîţia ani, acum l-a mărturisit cu uşurinţă preotului, luînd desăvîrşită dezlegare, căci canonul şi l-a îndeplinit în cei 13 ani de puşcărie şi cred că în tot restul vieţii lui, prin judecăţile pe care le ştie Dumnezeu.

Eu n-am vrut să sting cu vorbele mele omeneşti dragostea care se înfiripase între acest om şi Dumnezeu, şi cei care cunosc puşcăriaşi ştiu bine despre ce vorbesc. Şi-ntr-adevăr, duminica viitoare l-am văzut iarăşi pe Oleg la liturghia de dimineaţă, încredinţîndu-mă că aceasta este pecetea iubirii lui Dumnezeu care face ca, acolo unde s-a înmulţit păcatul, să prisosească harul.

6) Rîvnă de puşcăriaş

Odată, după ce am trecut de acum percheziţia la intrarea în puşcărie, ne-am dat seama cu părintele că am uitat cheile de la biserică acasă. Atunci părintele a dat sfoară şi s-au adunat toţi care erau închişi pentru spargeri şi tîlhării şi fiecare şi-a încercat iscusinţa la lacătul bisericii,

dar n-au izbutit. Dacă au văzut că nu merge nicicum, pînă cînd părintele s-a dus să mai caute pe cineva priceput în a deschide lacăte fără cheie, puşcăriaşii au spart uşa bisericii, numai să nu rămînă în duminica aceea fără slujbă.

7) Pentru aceiaşi

Eu am văzut că e mai uşor să predici în puşcărie, pentru că puşcăriaşii nu doar că ascultă cu drag sfintele cuvinte, ci, cunoscînd Scriptura mai bine decît credincioşii din bisericile noastre, te ajută atunci cînd te poticneşti.

8) Omul care a ucis 8 oameni

Odată în înghesuiala din faţa Moldtelecom-ului din Chişinău m-a strigat din urmă un bărbat, zicîndu-mi că vrea să-mi spună ceea ce n-a mai spus nimănui. "Spune", i-am zis. "Eu am omorît 8 oameni, părinte, şi-acum, de la o vreme, nu-mi merge bine, eu cred că de asta". "Ai fost în Afganistan?" - l-am întrebat. "Da, în Afganistan, dar dacă nu-i omoram eu, mă omorau ei pe mine, şi tot îmi pare rău. Ce să fac?". "Du-te, dacă ai dragoste, la biserică duminica şi de sărbători şi, iară dacă ai dragoste, posteşte cîte puţin miercurea şi vinerea şi de cîte ori te mînii pe cineva, adu-ţi aminte ce ţi-a făcut mînia şi nu te mai mînia".

Pe urmă m-am dus gîndindu-mă în sinea mea că dacă toţi preoţii ar umbla îmbrăcaţi în haine preoţeşti, mulţi dintre cei care altminteri nu calcă pragurile bisericilor ar avea prilej să se pocăiască.

9) Haine "popeşti"

Zilele acestea mi-a sărit în faţă un bărbat cam de 30 de ani care oprise maşina cînd m-a văzut. "Părinte, bună ziua!" - zise el în rusă, atît de familial şi cu atîta bucurie, de parcă ne-am fi cunoscut. L-am întîmpinat şi eu cu aceeaşi bucurie, dar, făcînd un efort de memorie, nu mi l-am amintit. "Părinte, eu vreau să mă botez, ce să fac?" - zise el cu sinceritate copilărească. În maşină se juca o fetiţă de vreo 3-4 anişori, probabil era fiica lui. M-am gîndit că acest tînăr, încă nebotezat, are pe faţă bucuria lui Hristos pe care n-o vezi la creştinii noştri. Acest om nebotezat încă s-a luminat de bucurie la vederea unui preot, a unui preot oarecare, pe care el nu-l mai văzuse niciodată, numai pentru că acel preot îi putea spune ceva despre Hristos. De cîte ori însă s-a întîmplat să trec prin faţa catedralei şi să observ că femeile îmbrobodite, cele care trag de mînecă şi fac observaţii în biserică, trec pe lîngă preot fără măcar să privească în partea lui.

Cu două zile înainte, cineva care bea bere la terasă, văzîndu-mă, a început a striga furios: "Uitaţi-vă! trece

dracu'! Uăi, lepădatule, du-te măta şi te tunde! Că-mi vine să-ţi apuc crucea ceea şi să-ţi bat botul!" Eu am trecut înainte, făcîndu-i în gînd o molitfă de dezlegare. Într-o zi acest om se va întoarce la Hristos şi mă va ierta. Şi acesta este un motiv pentru care preoţii nu poartă hainele preoţeşti, invocînd motive peste motive, cînd, de fapt, ei refuză să-şi poarte propria ruşine, povara propriilor fapte.

10) Lecţie de teologie

Chiar în timp ce scriam acest pasaj despre preoţi, m-a sunat un student la teologie şi am ieşit să ne întîlnim. Plimbîndu-ne, el îmi povestea frămîntările lui. La un moment dat, m-a întrebat cum să răspundă unui musulman care nu înţelege cum aşa noi avem trei dumnezei în unul. Chiar atunci, în faţa noastră, un bătrînel se chinuia să-şi ridice colegul beat de jos, dar, împiedicîndu-se, a căzut şi el peste acela. Se vedea că bătrînelul nu este beat şi a privit ruşinat în jur, căutînd privirile trecătorilor. "Hristos a înviat!" - zic, îndreptîndu-mă înspre ei. "Adevărat a înviat" - răspund amîndoi, încercînd zadarnic să se ridice. M-am apropiat şi l-am ridicat întîi pe bătrînel, care îmi ajungea pînă la umăr, pe urmă şi pe prietenul său, care, pe lîngă că era beat, purta şi băţ. Amîndoi au început să mulţumească, iar cel beat chiar a cerut să sărute mîna. Pe faţa bătrînelului însă se vedea o mare mirare, chiar confuzie. Ochii lui inteligenţi şi luminoşi (de fost profesor

de matematică, după cum am aflat), au licărit să lecremeze: "Eu sînt născut în anul 30 - a murmurat bătrînelul -, dar este pentru prima dată în viaţa mea cînd am văzut o faţă bisericească să se oprească şi să ridice un om de jos. Vă mulţumesc.". După ce ne-am despărţit, i-am zis prietenului student la teologie: "Iată în ce constă teologia noastră".

11) Bătrînica de sub cartoane

Îmi povestea un preot călugăr că, într-o iarnă, a intrat în gară însoţit de alt preot. Aceştia amîndoi sînt zdraveni, dar unul este chiar ca din filmele sovietice, cu burta şi capul mare. Atunci cîţiva cherchelii, care mîncau cîrnaţ pe bancă şi beau votcă, au început să rîdă de ei. Ceva mai încolo, sub perete, de sub o grămadă de cartoane, a ridicat capul o bătrînă: "Părinţilor, vă rog să mă binecuvîntaţi".

12) Cerşetoarea milostivă

Un călugăr mi-a povestit că într-o călătorie pe la locurile sfinte din Rusia a văzut o cerşetoare citind într-un ceaslov, care l-a impresionat, şi, pentru că nu avea bani ruseşti, i-a dat o iconiţă. Bătrîna a sărutat cu mare bucurie iconiţa şi nu l-a lăsat pe acel călugăr pînă ce nu a primit în schimb ceaslovul ei din care citea.

13) Măturătoarea

Un prieten erudit şi creştin sîrguincios mi-a mărturisit o întîmplare din viaţa lui. Într-o zi a citit ceva din Filocalie şi mintea lui s-a oprit asupra unui text despre mîndrie foarte profund, minunîndu-se de înţelepciunea cuvintelor. În această stare s-a întîmplat să treacă pe la biserică, gîndind în sinea lui ce treabă bună face el că citeşte Filocalia şi că nu sînt chiar atît de mulţi creştini care fac asta. Era încă devreme şi în biserică nu era decît măturătoarea care mătura, bombănind ceva despre conflictul care se iscase de la o vreme între părintele paroh şi alt preot, mai tînăr. "Asta pentru că părintele acolo nu are smerenie, că mîndria asta e aşa şi aşa" - zise femeia şi trînti cuvintele despre mîndrie pe care le citise acest prieten în Filocalie. "Ascultă, o strigă pe nume prietenul erudit pe măturătoare, tu de unde ştii cuvintele astea, le-ai citit undeva?" "Da ce-am spus eu?- întrebă femeia -, eu nimic n-am spus". "Despre mîndrie. Ia mai spune o dată ce-ai zis mai înainte". "A, da..." Şi femeia repetă gîndul, desfăşurîndu-l de această dată, aşa încît l-a şi tîlcuit. "Tu ai citit asta undeva?" "Ei citit, ce eu am vreme de citit? Dar ce mare lucru am zis? Eu n-am zis nimic", zise femeia şi-şi văzu de mătura ei.

13) Băiatul fotbalist

Eram la cineva care îşi botezase de curînd cei doi copii, un băiat şi o fată în vîrstă de 16 şi, respectiv, de 14 ani. Mama lor mi-a zis că băiatul vrea să-i povestesc ce este vecernia şi la ce foloseşte, dar se ruşinează să mă întrebe. Între timp, băiatul, care tocmai s-a întors de la o partidă de fotbal, mînca obosit în bucătărie. La masă era şi un prieten de-al nostru, student la teologie la Kiev, care a început să-l săpunească pe băiat pentru că nu a fost la vecernie. "Mîine dimineaţă toţi la biserică - se auzea din bucătărie. Desigur, despre împărtăşanie nu poate fi nici vorbă, pentru că azi nu aţi fost la vecernie". La care băiatul răspunde foarte sincer: "Atunci ce să mai facem la biserică, dacă nu ne vom împărtăşi?". Eu am pus în inima mea aceste cuvinte ale băiatului. După ce acela a terminat de mîncat, a venit în cameră şi eu i-am povestit, cam preţ de o oră, ce este vecernia, utrenia, ce este împărtăşania. Dimineaţa la ora cinci eu m-am sculat şi m-am dus înainte la biserică să fac proscomidia. Era iarnă şi foarte frig, iar pînă la biserică era jumătate de oră de mers pe jos cu paşi de sportiv. Am terminat proscomidia şi, ieşind la cădire la ceasul 6, îl văd pe fotbalistul nostru în biserică. În ziua aceea eu l-am împărtăşit pe băiat, numai ca să nu stric în el dreapta înţelegere a liturghiei, că a zis că n-are ce face la biserică dacă nu se împărtăşeşte. După aceea, mama lui mi-a

povestit că băiatul ei fotbalist se ducea singur şi stătea în frig (la biserica la care merge e atîta lume, încît nu încap toţi în biserică şi stau afară), numai ca să se împărtăşească.

14) Fetiţa care "s-a mîntuit"

Odată m-am întîmplat la o familie de creştini care ţineau în gazdă un preot tînăr. A doua zi, slujind liturghia, am ieşit cu potirul la împărtăşanie, dar, în afară de doi sugari, nu s-a împărtăşit nimeni. Eu m-am uitat întrebător în jur: "Nu se mai împărtăşeşte nimeni?". S-a lăsat linişte şi în această linişte fetiţa gazdei noastre, în vîrstă de 7 anişori, s-a pornit spre mine, dar a fost oprită de umeri de doamna preoteasă: "Stai, tu nu te-ai spovedit". Ochii copilei s-au uitat la mine şi la potir. Zic: "Las-o, că ei îi pare rău de năzbîtiile pe care le-a făcut". Copilul a dat încuviinţător din cap şi eu am împărtăşit-o. După aceea, acasă, eu am întrebat-o pe copilă dacă e fericită şi ea mi-a zis că da, ascunzîndu-se ruşinoasă după spatele mamei. Mamă-sa mi-a zis rîzînd: "Să vedeţi, părinte, după ce s-a împărtăşit, a alergat la mine şi a strigat: "Mami! Mami! Eu m-am mîntuit!". Oamenii mari au început să rîdă, gîndind că copilul nu ştia ce zice. Dar copilul bine a zis că s-a mîntuit, că asta facem la liturghie, împărtăşindu-ne, ne mîntuim.

15) Bunelul Valic

Bunica mea s-a căsătorit a doua oară cu un bărbat pe nume Valentin, căruia îi zicea Valic. Acest om era de o zgîrcenie anecdotică. Singurele cheltuieli pe care le făcea el pentru familie era un tort pe care îl cumpăra o dată pe an, la ziua bunicăi şi acesta era cel mai ieftin tort cunoscut în perioada sovietică.

Odată el a trimis-o pe o verişoară de-a mea să-i cumpere 200 de grame de salam. Aceasta, grăbindu-se la serviciu, a tăiat o felioară din salamul cumpărat şi a mîncat cu ceai. Cînd a dus salamul bunelului, acela l-a cîntărit cu cîntarul său de buzunar şi a descoperit lipsa, zicîndu-i să-i cumpere altul.

Altminteri, bunelul era foarte bogat. Cînd a căzut imperiul, s-a descoperit că el a avut pe cont 60.000 de ruble, bani pe care s-ar fi putut cumpăra zece apartamente şi cîteva maşini. În cîteva săptămîni însă pe aceşti bani abia dacă puteai cumpăra un porc.

Bunelul avea lingura lui, cana lui şi obişnuia să-şi facă mîncare singur, dintr-un singur cartof. La ziua bunicăi, atunci cînd se adunau rudele, bunelul Valic scotea din balcon cu multă solemnitate o sticlă umflată cu vişinată, pe care o făcea singur, şi, turnînd fiecăruia în păhărel cam cîte 20 de grame, aştepta ca toţi să-i laude băutura, apoi punea dopul şi o ducea înapoi în balcon.

În sfîrşit, pe lîngă toate acestea, bătrînul nimerise într-o secţă, iar de la o vreme îşi lăsase barbă şi citea toată ziua Biblia. Era imposibil să vorbeşti cu el ceva, pentru că le ştia pe toate.

A venit vremea şi el s-a îmbolnăvit. Boala era atît de grea, încît el, din omul de 120 de kile care a fost, a ajuns să cîntărească vreo 50. Stătea în pat cu picioarele negre şi bunica îi ducea oala. Zadarnic încerca un unchi de-al meu, convertit şi el la bătrîneţe, să-l convingă cu predici înflăcărate să se spovedească şi să se împărtăşească. Bunelul avea argumentele lui împotriva preoţilor şi a Bisericii în care rămînea neclintit. Acest unchi mă îndemna şi pe mine să vorbesc cu bunelul, că poate eu am mai mare putere de convingere. Eu însă nu i-am zis niciodată bunelului nimic, dar îl pomeneam cu nădejde, ştiind că Dumnezeu poate face minuni.

S-a întîmplat că am venit odată la bunica împreună cu un preot. Am intrat în camera bunelului ca să-l salut, să mai schimb vreo două vorbe cu el, poate ultimele. Bunelul stătea în pat cu perna ridicată. Pentru prima dată de cînd îl cunoşteam, arăta uman. Şi-a oprit ochii pe mine şi a zis cu glas gîfîit: "Te-am petrecut ca pe un fiu, dar te iubesc ca pe un părinte". Zicînd acestea, a lăcrămat şi mi-a luat mînă să mi-o sărute. L-am întrebat dacă vrea să se spovedească şi mi-a zis că da. Atunci eu am ieşit şi s-a spovedit la prietenul meu preot. I-am făcut Sfîntul Maslu şi în aceeaşi zi, luînd împărtăşanie de la un preot

cunoscut, părintele l-a împărtăşit. Pentru prima oară în viaţă am stat de vorbă cu bunelul fără să discutăm despre preţurile la orez, ulei şi celelalte din România. Aşa am aflat că în tinereţe a făcut seminarul ortodox la români. După aceea bunelul s-a înzdrăvenit şi chiar a ajuns să iasă singur afară, la locul lui obişnuit de pe băncuţă. Iar peste cîteva săptămîni a murit.

16) Tînărul care L-a văzut pe Dumnezeu

Cunosc un om care, pe cînd avea 17 ani, suferind o comă alcoolică, a murit. Tînărul acesta a crescut în familia unui profesor ateu şi niciodată nu a admis gîndul că Dumnezeu poate să existe. Dar pe cînd zăcea el mort în propria vomă, cerurile s-au deschis şi el, deschizînd ochii, l-a văzut pe Hristos aplecat deasupra sa. Tînărul a început să-şi facă semnul crucii cu mîna amorţită şi să povestească ceea ce vedea, în timp ce prietenii lui de beţie se prăpădeau de rîs. Acum acest tînăr este călugăr şi preot.

HRISTOS ŞI HANANIANCA

Răspuns către Valentina

Cred că ştiu de ce mi-ai cerut lămurire pentru această întîmplare stînjenitoare din Evanghelie. Într-adevăr stînjenitoare. Ce poate fi mai brutal decît să apostrofezi o femeie sărmană care îţi cere ajutorul, un ajutor care stă în puterea ta să i-l acorzi. Hristos era atotputernic şi, probabil, femeia ştia asta. De aceea vine la El cu nădejde, cerînd ajutor pentru fiica sa bolnavă. Dar ce face Hristos cu ea? El procedează cu ea ca un evreu ordinar, o brutalizează, zicîndu-i: „Nu se cade a lua pîinea de la gura copiilor şi a o da cîinilor”[1]. O face pe sărmana femeie cățea împreună cu fiica ei, în auzul tuturor! Ce poate fi mai tipic jidovesc decît această faptă a lui Hristos? Fii de acord că este o mojicie. Dar să vedem cum se împacă ea cu Evanghelia iubirii şi cum de Hristos, care ne cheamă să învăţăm de la El blîndeţe[2], a fost în stare să comită o bădărănie ca aceasta?

Hristos ştie toate. El ştia şi ceea ce va face femeia, ştia şi cum se vor uita la asta mulţimea de evrei care se înghesuiau în jurul Lui, atenţi să-L prindă greşind în faptă

---

[1] Mt. 15, 22-28.
[2] Mt. 11, 29.

sau în cuvînt[3]. Se vede că de această dată în jurul lui Hristos erau foarte mulţi necredincioşi, mai mulţi ca de obicei, care căutau să-l ispitească. Fără îndoială, mulţi îi puneau întrebări prosteşti şi acum, ca cele despre dajdia cuvenită Cezarului[4], despre căsătoria de după înviere[5], despre sîmbătă[6] şi cred că şi multe altele. Ne putem închipui un bîlci în care Hristos e asaltat de iudeii guralivi şi plini de sine. Hristos răbda toate acestea, răbda, pentru că printre întrebările neghioabe se întîmplau şi unele care puteau da prilej la predica iubirii. Dar Hristos, am văzut-o de atîtea ori, ştia să întoarcă pînă şi atacurile răutăcioase în lecţii de înţelepciune dumnezeiască şi iubire. Cred că într-o astfel de împrejurare i s-a adresat şi femeia noastră după ajutor, cerîndu-i să-i tămăduiască fiica, atunci cînd ceilalţi îl atacau cu întrebări ispititoare şi răutăcioase.

Dar ce face Hristos? Oare se grăbeşte El să o vindece pe fată, ca să-şi arate puterea Sa miraculoasă celor care Îl atacau? Nu. El o bruftuluieşte. El o face cățea împreună cu fiica ei, arătîndu-se cu nimic mai bun decît gloata de iudei care-L înconjura.

Hristos avea acest obicei de a ispiti El însuşi pe cei care i se adresau. De exemplu, atunci cînd vin bătrînii evreilor

3 Lc. 20, 20.
4 Mt. 22, 17.
5 Lc. 20, 35.
6 Mt. 12, 2; Lc. 6, 2.

şi-L întreabă: „Cu ce putere faci Tu acestea?", Hristos le răspunde cu o întrebare, ca un jidan ordinar: „De unde era botezul lui Ioan, din cer sau de pe pămînt?" Iar cînd aceia s-au eschivat de la răspuns, de frică să nu nimerească în vreo capcană, El le răspunde: „Atunci nici Eu nu vă voi spune cu ce putere fac aceasta"[7].

Hristos ştia ce părere aveau iudeii despre Dînsul. Îl credeau copil din desfrînare[8] şi îndrăcit[9]. Şi, cînd colo, o hananiancă, o „necurată" dintre neamuri, vine şi-I cere să-i tămăduiască fiica îndrăcită. Faptul că Hristos mai scosese draci nu schimba deloc situaţia, El continua să rămînă în ochii evreilor un îndrăcit, căci socoteau că cu domnul dracilor, cu Beelzebul scoate El dracii[10]. Femeia însă a arătat faţă de El atîta nădejde şi dragoste, I-a căzut la picioare şi cred că şi alte gesturi şi cuvinte de umilire a rostit şi a făcut. Iar asta a revoltat, fără îndoială, şi mai mult pe evreii pizmătăreţi. Cred că mulţi au şi fost gata să strige: „Cine eşti tu, că primeşti să ţi se închine, că scris este, lui Dumnezeu unuia să I Te închini"!?[11] Hristos, însă, le-o ia înainte, ticsindu-le ca pe un căluş în gură această replică neaşteptată, replică pe care numai

7 Mt. 21, 23-27.
8 In. 8, 41.
9 Mc. 3, 22.
10 Mc. 3, 22.
11 Mt. 4, 10.

un evreu putea să o dea: „Nu se cuvine a lua pîinea de la gura copiilor şi a o arunca ţîncilor”.

Pentru noi această replică este şocantă, dar pentru o hananiancă era ceva obişnuit. Această femeie poate că auzea în fiecare zi apostrofări de acest fel şi chiar injurii din partea evreilor. Aşa erau evreii, credeau că totul li se cuvine numai lor. Ei nici nu-i considerau oameni pe cei dintre neamuri. Aşa că, femeia n-ar fi trebuit să se supere. Da, aşa ar fi fost dacă această replică ar fi ieşit din gura unui evreu oarecare, dar ea a ieşit din gura lui Hristos. Hristos nu trebuia să răspundă aşa, El era bun. El învăţa despre dragoste şi despre milă, nu era ca ceilalţi evrei. De aceea a şi îndrăznit femeia să se apropie de El. Ea Îl iubea. Şi, cînd colo, Iisus este şi El ca ceilalţi.

Însă acest răspuns n-a pus-o în încurcătură doar pe femeie. Şi mai mare a fost confuzia iudeilor. „Ce e cu acesta?. Tot timpul învăţa despre dragoste, ne mustră pentru că nu avem milă[12], şi acum el însuşi procedează ca noi?” Sigur că evreii s-au recunoscut în această replică. Aşa ar fi răspuns oricare dintre ei. Dar de ce a răspuns aşa Iisus?

Am zis: mulţi Îl socoteau nebun, îndrăcit, dar mulţi Îl bănuiau că ar fi vreun prooroc[13]. De aceea unii îi adresau

12 Mt. 9, 13.
13 Mc. 6, 15; Lc. 9, 8.

întrebări pentru a-şi bate joc, alţii pentru a se convinge că într-adevăr este cineva. Pe toţi aceştia Hristos îi întîmpina şi El, la rîndul Lui, cu întrebări-capcană, care descopereau adevărata intenţie şi identitate a celor ce se apropiau de El.

Pe cei care credeau sincer în El şi-I cereau ajutorul, Hristos îi ispitea: „Crezi tu că pot să fac Eu aceasta? Crezi tu că pot să fac aceasta pentru **tine**?”. Dacă vom fi atenţi, vom vedea că mai toate confruntările lui Hristos cu oamenii se rezumau la această întrebare[14]. Ca şi lui Petru, Hristos le cere tuturor celor care intrau în vorbă cu El răspuns la întrebarea: „Cine zic oamenii că sînt Eu? Dar tu, tu ce zici?”.[15] Acelaşi lucru s-a întîmplat şi în cazul femeii hananience. Vom vedea că această replică dură, pe care i-o aruncă Hristos, nu era decît o formă a aceleiaşi întrebări: „Cine zic oamenii că sînt Eu, cine zici tu, femeie, că sînt Eu?”.

Acelaşi lucru Îl întreabă Hristos şi pe tînărul bogat. Hristos procedează cu el cam ca şi cu femeia hananiancă. Tînărul I se adresează: „Învăţătorule bune, ce bine să fac ca să dobîndesc viaţa veşnică?” La care Hristos îi răspunde cu un reproş: „De ce-mi spui „bunule”, nimeni nu este bun, decît numai unul Dumnezeu”[16]. Cu alte

14 Mt. 9, 28; In. 9:35 In. 11, 26; 14, 10.
15 Mt. 16, 13.
16 Mt. 19, 16-17.

cuvinte: „Crezi tu, într-adevăr, că Eu sînt Dumnezeu şi de aceea îmi spui „bunule" sau mă iei peste picior? Dacă într-adevăr crezi, fericit eşti, că pe această piatră a credinţei tale se va zidi Biserica[17], iar dacă nu crezi şi mă numeşti aşa, află că eşti un viclean şi un călcător de lege, chiar acum, în clipa în care mă întrebi ce bine să mai faci pentru a dobîndi împărăţia, chiar acum faci cel mai mare rău, călcînd legea, numind „bun", cum numai Dumnezeu este, pe cineva care nu este Dumnezeu în ochii tăi". Într-adevăr, s-a dovedit că tînărul a pus această întrebare cu viclenie şi din prea buna părere despre sine. De aceea şi Hristos încheie cu o dezaprobare: „Adevărat, adevărat vă zic că mai uşor îi este unei cămile să treacă prin urechile acului, decît unui bogat să intre în împărăţia cerurilor[18]".

Altfel se sfîrşeşte dialogul cu hananianca. Acest dialog este identic cu cel al lui Petru, atît doar că este incifrat. Atunci cînd, la lacrimile femeii, Hristos răspunde: „Nu se cuvine a lua pîinea de la gura copiilor şi a o da cîinilor", de fapt, El o întreabă: „Cine crezi tu că sînt Eu, că vii la Mine după ajutor? Oare nu crezi şi tu, ca aceştia, că sînt un nebun şi un îndrăcit? Ce vei face dacă şi Eu sînt un om ca toţi oamenii? Aşadar, de ce-ai venit la Mine, nu

17 Mt. 16, 17-18.
18 Mt. 19, 24.

vezi că şi eu sînt un jidan oarecare, plin de sine şi răutăcios, care te alungă de la sine ca pe o căţea?". La care femeia răspunde: „Nu Te cred, eu ştiu că Tu eşti bun, Te văd că eşti batjocorit de cei de un neam cu Tine, căci dacă ai fi fost într-adevăr un jidan şovin, aşa cum vrei să pari, ei Te-ar fi primit şi Te-ar fi considerat ca pe unul de-al lor. Dar aşa, ei te batjocoresc. Cum îmi spui Tu că eşti rău şi nemilostiv, cînd şi vocea şi chipul Tău îmi arată că Tu eşti bun, Tu eşti Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu! Sau crezi că nu simt cum arde inima mea cînd îmi vorbeşti?[19] Niciodată inima mea nu a mai ars aşa, cred că acesta este focul dragostei despre care Te-am auzit vorbind de atîtea ori. Nu spune că din cauza evreilor nu vrei să faci Tu milă cu fata mea, că ştiu că ai tămăduit şi sîmbăta, călcînd legea evreilor, şi că nimic nu te opreşte să faci binele. Te-ai sfădit cu evreii în sinagogă, ştiu eu, că nu Te lăsau să tămăduieşti şi să faci milă. Nu, Tu nu eşti rău, Tu eşti bun. Ştiu că ai venit la evrei, că ei sînt poporul lui Dumnezeu, eu sînt o păcătoasă, o căţea dintre neamuri, dar, Bunule, oare cîinii nu mănîncă şi ei din firimiturile care se aruncă de la masa stăpînilor?". Şi ce răspunde Hristos? „O, femeie, mare este credinţa ta! Cum să te hrăneşti tu cu resturi? Cum să te hrănesc Eu cu resturi de la masă, cînd tu eşti stăpîna? Nu mai spune aşa! Dacă ai şti cît mă bucur că

19 Lc. 24, 32.

ai răbdat această ispitire a Mea! Dacă ai şti cum se chircea inima Mea în Mine, de frică să nu cedezi în faţa aparentei Mele asprimi şi să-Mi întorci spatele. O, cîtă bucurie Mi-a făcut credinţa ta! Vino, Eu te voi arăta tuturor! Vino, că vreau să mă laud cu frumuseţea credinţei tale, cu smerenia ta, cu dragostea ta!". Apoi cred că s-a adresat iudeilor, ca de obicei, deşi evanghelistul nu ne-o mai spune: „O, puţin credincioşilor, mîndrilor, îngîmfaţilor! Voi, pe care v-am numit stăpîni, pe care v-am numit copii ai Mei, uitaţi-vă la aceasta, pe care voi o nesocotiţi, adevărat vă spun, că la nimeni dintre voi n-am văzut atîta credinţă!".[20]

Credinţa acestei femei a fost într-adevăr mare, mai mare decît a apostolilor. Cînd au văzut această purtare a lui Iisus, apostolii, care erau de atîta vreme cu El, care ar fi trebuit să-L cunoască, s-au smintit, şi-au pierdut credinţa. Ei chiar au crezut că Hristos se poartă cu răutate, de aceea au şi început să-L roage să arate milă faţă de sărmana femeie: „Slobozeşte-o, căci strigă în urma noastră"[21]. Femeia însă nu şi-a pierdut credinţa, nici nădejdea, nici dragostea. De aceea şi Hristos exclamă: „O, femeie, mare este credinţa ta, mai mare decît a

20 Mt. 8; 10.
21 Mt. 15, 23.
22 Mt. 17, 19.

acestor ucenici ai mei! Ei nu întotdeauna reuşesc să scoată diavolii[22], deşi se socotesc apostoli şi prieteni ai Mei, dar tu, o femeie simplă, prin ceea ce ai făcut acum, ai alungat dracii din fiica ta. Du-te şi să-ţi fie ţie după voinţa ta".

Iată, cred eu, sensul acestei purtări stranii a lui Hristos, purtare care nu te-a smintit doar pe tine, ci chiar şi pe Apostoli. Ea însă a arătat frumuseţea sufletească a acestei femei, a arătat-o cunoscătoare a tainelor dumnezeieşti, căci ea a înţeles vorbirea incifrată a lui Hristos, vorbirea în pilde[23], pe care nici Apostolii nu o înţelegeau întotdeauna[24]. De data asta ea s-a arătat mai înţeleaptă decît apostolii şi mai credincioasă.

Femeia a înţeles că Hristos doar se preface a fi răutăcios. Hristos, ca un Orator desăvîrşit, acum a luat chipul şi felul de a vorbi al celor pe care vroia să-i combată: iudeii necredincioşi. Hristos a răspuns în replici tipice evreieşti: „Du-te de aici, numai evreii sînt aleşi şi, dacă se cuvine a ajuta pe cineva, aceştia sînt evreii, nu tu, care eşti o păcătoasă dintre neamuri". Evreii erau nemilostivi, ei nu ajutau pe nimeni, nici măcar pe fraţii şi părinţii lor, motivînd că lucrul, obiectul cerut este închinat Domnului[25]. Aşa

23 Mt. 13, 34-35.
24 Lc. 8, 9.
25 Mt. 15, 5.

face şi Hristos: „Du-te, n-am poruncă să te ajut, numai pentru evrei am poruncă". Viclenia şi răutatea evreilor era atît de mare, încît Dumnezeu le dă poruncă să nu amîne pe altă dată ajutorul pe care li-l cere cineva, dacă stă în puterea lor: „Nu spune prietenului tău: du-te şi vino iară, mîine îţi voi da, atunci cînd ai ceea ce-ţi cere"[26]. Iar Hristos, avînd puterea să o ajute pe femeie, îi zice: „Nu se cuvine". Sigur că în toată această purtare a Sa, Hristos a desenat un iudeu tipic, pentru ca ei să se vadă dintr-o parte.

Acest fel de a vorbi, ca din gura păcătosului, substituindu-se ascultătorului, a fost pregătit de proroci, în special de Eccleziast, despre care Sf. Grigorie de Nyssa crede că e Însuşi Hristos[27]. Eccleziastul face de multe ori afirmaţii şocante, contrare înţelepciunii dumnezeieşti, ca de exemplu: „Mi s-a părut un lucru bun să mănînce şi să bea cineva şi, cu bucurie, să aibă folos din munca sa"[28]. Ca mai încolo să adauge: „Mai bine e să mergi la casa în doliu, decît la casa de ospăţ"[29]. Iată cum dezleagă aceste contradicţii Sf. Grigore cel Mare[30]: „Cartea lui Solomon

26 Pilde 3, 28.
27 Vezi tîlcuirea la Eccleziast a Sf. Grigorie de Nyssa apărută în colecţia PSB, vol. II.
28 Eccl. 5, 17.
29 Eccl. 7, 2.
30 Nu este nici Grigorie Teologul, nici Grigorie de Nyssa, ci Grigorie, papa Romei (cca 540-604).

se numeşte *Eccleziast*, ceea ce înseamnă, de fapt, *orator*. Într-un discurs oratoric se fac afirmaţii prin care să fie oprită discordia din sînul unei mulţimi agitate. Cei mulţi au păreri diferite, dar, prin argumentaţia oratorului, sînt conduşi la o singură opinie. Aşadar, cartea se numeşte *Orator*, pentru că, în ea, Solomon a luat asupra sa modul de a gîndi al unei mulţimi revoltate: el cercetează felul în care ar fi tentată să judece o minte nepricepută. Ca într-o anchetă, la cîte păreri le dă el naştere, la tot atîtea personaje li se substituie"[31].

Aşa cred că au fost şi cuvintele şi purtarea Mîntuitorului faţă de femeia hananiancă. Prin purtarea Sa, El a manifestat tipul evreului, pe care l-a corectat prin deznodămîntul neaşteptat. Hristos parcă ar fi spus: „Iată, aşa sînteţi voi, evreii, nemilostivi şi plini de sine, vă lăudaţi cu neamul vostru[32], însă a arăta dragoste şi a face milă e mai bun. Judecaţi şi voi, din ceea ce aţi văzut: mai întîi, cînd am fost brutal şi răutăcios, şi mai apoi, cînd am arătat milă, ce este mai potrivit cu voia lui Dumnezeu? Aşadar, faceţi şi voi cele bune".

Să nu ne mire că Hristos S-a prefăcut, ştiind că prefăcătoria este un păcat. Acesta nu este decît un fel

31 Grigore cel Mare, „Dialoguri despre moarte", Ed. Amarcord, Timişoara, 1998, p. 28.
32 Mt. 3, 9.

de a comunica, un alt nivel al limbajului, al predicii, pe care Hristos, Eccleziastul desăvîrşit, o stăpînea cum nu se poate mai bine. Să nu uităm că Hristos se adresează oamenilor şi singurul lui scop este acela de a se face înțeles. Pe calea spre Emaus, cînd se arată celor doi ucenici după înviere, evanghelistul Luca ne spune că Hristos „S-a prefăcut că vrea să meargă mai departe”[33], iar ucenicii L-au oprit să rămînă la ei. Dar parcă ce poate să însemne mustrarea: „O, pînă cînd voi fi cu voi şi vă voi răbda pe voi!”[34] Oare nu tot El a zis: „Şi iată, Eu sînt cu voi pînă la sfîrşitul veacului”?[35]

Aşa că, mi se pare că dialogul dintre Hristos şi femeia hananiancă n-a fost altceva decît o declarație de dragoste reciprocă. Atît doar că ei şi-au vorbit cu cuvinte sucite, ca doi îndrăgostiți, care nu vor ca şi alții să le priceapă taina lor. Taina dragostei.

---

33 Lc. 24, 28.
34 Lc. 9, 41.
35 Mt. 28, 20.

DE CE S-A SPERIAT HRISTOS?[1]

Zilele trecute, în timp ce beam ceai, verişoara mea, femeie în toată firea, a început a plînge, zicînd că vrea să-mi pună o întrebare pe care nu a mai pus-o nimănui. În sfîrşit, după ce s-a scuzat de multe ori, “că e o hulă”, “că îi este ruşine că are astfel de gînduri” şi-a luat inima în dinți şi a vorbit. “De ce - zicea ea plîngînd -, Iisus s-a speriat în grădină? El era de la Dumnezeu, El ştia toate - ştia că va muri, că va învia, ştia că prin jertfa Lui El va aduce atîta bine omenirii! De ce, dar, s-a temut? Orice om, dacă ar şti dinainte că el va învia, ar accepta cu bucurie să moară pentru semenii săi. De ce tocmai El s-a temut?”

Nu ştiu în ce măsură creştinii de azi sînt obsedați de moartea lui Hristos, dar mie mi se pare că moartea Lui stîrneşte mai multe neînțelegeri decît învierea. Dacă toate denominațiunile creştine, inclusiv sectele, sînt de acord în ceea ce priveşte învierea Lui, în ceea ce priveşte moartea mulți se contrazic. De exemplu, iehoviştii au hotărît că, de vreme ce Iisus s-a speriat în grădină şi a

---

1. Articol apărut în *Opinii & Credințe*, Nr. 3.

murit pe cruce, înseamnă că El nu este Dumnezeu. Monofiziții au căzut în extrema cealaltă, zicînd că, de vreme ce Iisus este Dumnezeu, înseamnă că El nu a pătimit şi nu a murit, căci Dumnezeu nu moare. Adevărul este că Iisus a murit în firea Sa omenească, rămînînd nestrămutat în firea Sa dumnezeiască.

Dar ce este cu spaima lui Iisus din grădină? Mărturisesc că şi eu am avut aceleaşi frămîntări ca şi verişoara mea. "Ce mare lucru a făcut Hristos? Ştia dinainte că va învia, era Dumnezeu, iar noi petrecem în iadul incertitudinii pînă la sfîrşitul zilelor noastre". Gîndeam că dacă aş avea certitudinea învierii mele, astăzi aş muri şi nu mi-ar părea rău de nimic. Nu ştiu în ce măsură aceste gînduri vin şi celorlalți oameni, poate că ele sînt o urmare firească a educației comuniste cu pionieri care îşi puneau atît de uşor sufletul pentru patrie.

E adevărat că pentru a merge la moarte cu seninătate trebuie să fii sau convins de învierea ta, sau să fii un ateu desăvîrşit. Hristos ştia că va învia şi, totuşi, s-a temut. Da, Hristos s-a temut într-adevăr în grădină, atunci cînd s-a rugat Tatălui ca, de este cu putință, să se îndepărteze paharul acesta de la Dînsul. Ucenicii au văzut această frică a lui Iisus, au văzut-o şi au adormit. Se pare că în clipele acelea de părăsire pe care le trăia Iisus, ucenicii au fost părăsiți şi ei de orice putere, de aceea au şi adormit, chiar dacă Hristos a ieşit de trei ori la ei

îndemnîndu-i să privegheze cu El măcar un ceas. Aceasta arată atît de bine că ucenicii îşi aveau toată puterea şi credința lor de la Hristos, iar atunci cînd El a slăbit, cînd s-a întristat de moarte în grădină, ucenicii au slăbit şi ei şi, pierzîndu-şi credința, au adormit.

În imnele Sfîntului Efrem Sirul găsim un minunat pasaj despre spaima lui Hristos din grădina Ghețimani. Sfîntul Efrem crede că spaima aceasta a fost adevărată şi a fost profundă, mai profundă decît putem gîndi noi, şi nu întîmplător ucenicii au fost martorii ei. Hristos şi-a descoperit înaintea ucenicilor spaima Sa omenească în fața morții ca ucenicii, atunci cînd vor ajunge să fie dați în mîinile călăilor lor, simțind această spaimă, să-şi amintească de spaima Învățătorului lor, că e firească, şi să nu dea înapoi, aşa cum nici El nu a dat, deşi ar fi vrut, zice Sfîntul Efrem. Mai era nevoie de această spaimă pentru ca moartea să îndrăznească să-şi înghită Stăpînul. Această frică a încurajat moartea care, "ca o slugă la poruncă, s-a apropiat", cum cîntăm la Utrenia Învierii (Gl. 6) şi L-a înghițit pe Dătătorul de viață, ca după trei zile să-l vomite, zice Sf. Efrem.

Hristos a fost primul om care a ieşit singur în fața morții. Doar El, dintre oameni, a fost părăsit cu desăvîrşire, astfel că a strigat pe cruce: "Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m-ai părăsit?" A fost nevoie ca omul Iisus să cunoască părăsirea lui Dumnezeu - singura pricină a

morții, pentru că altfel El nu ar fi putut muri. Astăzi noi nu putem înțelege spaima Lui, căci Hristos a zdrobit puterea morții şi moarte pe care o avem noi azi, dacă mă pot exprima astfel, nu mai este moartea cu care a murit Iisus. Noi sîntem curajoşi în fața morții deoarece nimeni din noi nu moare singur, deoarece Hristos a luat în Sine toată spaima şi durerea morții. Şi aceasta o vedem foarte bine din cazul lui Petru. În zilele patimii lui Hristos, cînd a fost întrebat dacă Îl cunoaşte pe Iisus, că a fost văzut cu El, că graiul îl vădeşte, Petru s-a lepădat de trei ori de Învățătorul său pentru că se temea de moarte. Dar acelaşi Petru, care s-a speriat de o babă în zilele patimii, le-a vorbit cu îndrăzneală ostaşilor romani care îl răstigneau, rugîndu-i să-l răstignească cu capul în jos, pentru că nu este vrednic să moară în acelaşi fel ca şi Învățătorul său. Moartea lui Hristos ne-a adus curajul în fața morții, dar pînă atunci acest curaj era cu neputință. Iată de ce Hristos s-a temut, iar noi nu. Pentru că noi murim cu Hristos, iar Hristos a murit singur, părăsit de oameni şi de Dumnezeu.

Paradoxul morții lui Hristos este surprins, cum nu se poate mai bine, în rugăciunea pe care o rosteşte preotul la sfîrşitul proscomidiei: "În mormînt cu trupul, în iad cu sufletul, ca un Dumnezeu, în rai cu tîlharul şi pe Scaun ai fost cu Tatăl şi cu Duhul, Hristoase, pe toate umplîndu-le, Cel ce eşti necuprins". De altfel, aceasta este starea

omului nou, omului răscumpărat, omului întreg, ca, în Hristos, să înțeleagă aceste cuvinte şi să le trăiască, pe cît se poate, în toată durerea şi în toată bucuria lor.

Răspunsuri către Nelu

Scrisoarea I

Bună ziua părinte Savatie.

Mă numesc Nelu, student la jurnalistică. Am fost la întrunirea din 12.02.03, mi-a plăcut să te ascult, însă n-am prea avut ocazia să întreb şi eu cîte ceva. Aş avea mai multe întrebări, dar o să am şi altă ocazie să-ţi scriu. Sper să-mi răspunzi.

Iubirea e cea mai înaltă valoare, Iisus a spus "Dumnezeu este iubirea". Cred că afirmaţia e învechită – Dumnezeu nu e iubire, ci iubirea e Dumnezeu. Aşa Dumnezeu însuşi devine o calitate a acelor ce ştiu să iubească. Astfel o credinţă în El n-ar fi necesară. Ar fi doar o ipoteză.

În 20 de secole de creştinism au fost ucişi atîţia oameni, că e greu să-i numeri. Musulmanii ucid într-una de 14 secole, şi nu sînt convertiţi din dragoste, ci din laşitate. Mahomedanismul a venit spre oameni cu sabia într-o mînă şi cu Coranul în cealaltă, spunînd "Alegeţi". Iubirea nu se naşte din

frică, astfel creştinii au schimbat tactica, dar esența e tot aceeaşi: Biblia într-o mînă şi bucata de pîine în alta. Noi alegem. Crezi că a fost cineva convertit la creştinism din cauza valorilor înalte, a adevărului incombatabil, viziunii profunde? Cei înfometați cu adevărat sînt cerşetorii, orfanii. Sînt înfometați de pîine, de adăpost, de haine şi nu de adevăr. Este asta o convertire?

În ce societate trăim noi azi? Politica o întreține, politica întreține totul. Tot din motive politice au fost create şi religiile. De ce toate religiile spun adevărul, şi oamenii cred. Îi fac nefericiți şi cu cît sînt mai nefericiți, cu atît ei devin mai docili. Asta vrea de la noi o religie?

Da, omului îi e frică să fie liber. El vrea un tată în ceruri, bun pentru plîngeri şi rugăciuni. Fără el se simte ca un copil abandonat. Dar rugăciunea şi adorația noastră seamănă cu lauda la adresa tiranului care ne-a redus, din oameni, în sclavi. De ce ai ales să fii sclav? Sclavul e un obiect pe care îl posezi – poate fi uşor ucis cînd nu mai ai nevoie de el.

De ce-am ales să fiu sclav

Întrebările directe şi totodată calde din partea unui ateu sînt destul de rare. E un rar prilej de discuție pe care eu aş vrea să-l lungesc puțin, şi va trebui să mă rabzi, pentru că şi întrebările tale o cer. Lasă-mă, aşadar, să vorbesc mai pe îndelete despre cele de care mă întrebi. Chiar dacă sînt nişte întrebări tip, ele îşi capătă doza lor de prospețime şi putere atunci cînd sînt puse cu sinceritate. Văd că îți pare sincer rău de mine şi cred că, dacă ai avea ceva mai multă putere, m-ai ajuta să ies din această sclavie în care m-am băgat avînd deplina certitudine că ai făcut o faptă bună.

Să zicem, Nelu, că eu ştiu de ce am ales să fiu sclav. Dar e interesant de ce tu ai simțit nevoia să discuți cu un sclav. S-ar putea ca între noi doi să existe nişte afinități.

Dacă tot veni vorba de sclavie, pentru că pot fi multe feluri de sclavie, îmi vine în cap un caz din viața lui Diogene. Acesta a ajuns să fie scos odată la vînzare ca sclav. Atunci cînd cineva s-a apropiat să-l cumpere, întrebîndu-l ce se pricepe să facă, Diogene a răspuns: „Mă pricep să conduc oameni". Sau, altă dată, a început să strige în urma unui mare dregător: „Vindeți-mă acestui om, are nevoie de un conducător". Acela, avînd suficientă noblețe şi, probabil, umor, l-a cumpărat

într-adevăr pe Diogene şi l-a pus învățător peste copiii săi. Lucru din care a avut mult de cîştigat.

M-ar interesa pe care dintre cei doi l-ai numi tu sclav, pe cumpărător sau pe Diogene? Dar din felul cum gîndeşti, şi-mi place cum gîndeşti, pentru că trăieşti ceea ce gîndeşti, cred că vei fi de acord cu mine şi cu grecii de altă dată, dacă vom zice că Diogene, prin faptul de a se vinde sclav, nu şi-a ştirbit deloc libertatea, ci poate chiar şi-a pus-o în valoare. Cred că suprema libertate se vede din libertatea cu care unii oameni renunță la propria lor libertate.

Este dificil să definim un sclav. Da, sclavul este un om ne-liber. Dar există atîția oameni lipsiți de libertate, de libertatea de a acționa, de libertatea de a vorbi, chiar şi de libertatea de a gîndi, încît n-ar fi o exagerare dacă am spune că trăim într-o lume de sclavi.

„Sclavul este un obiect pe care îl posezi". Foarte bine. În cazul religiei, cine este posesorul? Dumnezeu? Dar Dumnezeu nici nu există! Oare nu este religia o invenție politică, o maşinărie de condus oamenii? Toate rugăciunile, adorările, lacrimile nu sînt oare doar un produs al minții omeneşti, a unei minți bolnăvicioase, dezamăgite, înfrînte? A unei inimi care are nevoie să-şi inventeze un „apărător" ceresc care va pedepsi într-o zi pe toți cei care o asupresc şi o umilesc!

Şi-atunci, ai cui sclavi sîntem? Poate că ai lui Dumnezeu, dar ai unui Dumnezeu care nu există, ai unui Dumnezeu pe care l-a făurit imaginația noastră disperată. Sîntem propriii noştri sclavi, sclavii propriei noastre neputințe. Dar Dumnezeu n-are nici un amestec aici, Dumnezeu nu există.

„Sînteți robii celor la care vă supuneți" sau „a ceea la ce vă supuneți", zicea apostolul Pavel. Spune-mi pentru ce trăieşti şi eu îți voi spune al cui rob eşti. Spune-mi pentru ce trăieşti şi eu îți voi spune cine este dumnezeul tău.

Nu este nimeni care să nu fie robit de ceva, de voie sau de nevoie. Unii aleg religia, alții matematica, alții jurnalistica, literatura etc. Pînă la urmă, fiecare e robit de ceea ce-i place, fiecare îşi este propriul său rob.

Este un rod şi o expresie a libertății să alegem singuri obiectul robirii noastre. Eu aş spune că nu robul este un obiect pe care îl arunci cînd vrei, aşa cum zici, ci stăpînul este un obiect pe care îl schimbăm cînd vrem. Azi vreau să ascult un fel de muzică, mîine alta, intru într-un partid sau altul, ader la o religie sau alta. Cine mă opreşte? Nici măcar Dumnezeu! L-ai văzut tu vreodată pe Dumnezeu să se pogoare din cer şi să zică: „N-ai voie, îți interzic să nu mai crezi în mine, îți interzic să te muți la altă religie!" Sigur că nu L-ai văzut, pentru că Dumnezeu nici nu există. Într-un anume fel, şi învingătorii sînt robiți de victoriile lor şi stăpînii de sclavii lor, pentru că unii fără alții nu există.

Există un singur stăpîn la care nu putem renunța şi pe care nu îl putem schimba, un stăpîn care e acelaşi pentru toți: Moartea. Şi dacă este cineva care se crede liber şi rob al nimănui, rămîne acest examen, examenul morții care va curma încrîncenarea lui şi o va reduce la tăcere.

Da, se poate spune că este o laşitate să te temi de moarte, dar şi mai mare laşitate este să acționezi dictat de această frică. Eu însă îi înțeleg şi pe oamenii care au ales religia chiar şi numai din frica morții şi nu-i pot învinui, pentru că sînt oameni. Curajul în fața morții e prostesc. E prostesc pentru că toți cei care îşi arogă acest curaj încă nu au murit niciodată şi, deci, nu ştiu ce este moartea. Eu încă nu am cunoscut oameni care să fi supraviețuit morții, fie după un accident, Afganistan, bătaie groaznică sau boală şi să rămînă fideli morții. Toți îl aleg pe Dumnezeu. Unde e acest Dumnezeu? Nu ştiu, dar probabil că e în spatele morții, pentru că toți cei care mor Îl găsesc.

Să presupunem că şi eu am murit. Am văzut moartea şi L-am văzut pe Dumnezeu, acel Dumnezeu care nu există. Dintre acestea două eu l-am ales pe Dumnezeu. Şi asta pentru că, din ceea ce am văzut, Dumnezeu mi-a plăcut mai mult ca moartea, a fost mai aproape de inima mea.

A spune că Dumnezeu nu există e tot una cu a spune că moartea nu există. Tu n-ai experiența personală a morții, aceasta mi-o descoperă felul tău de a pune întrebările,

dar tu crezi că moartea există. Tu crezi nu pentru că ştii, ci pentru că ai văzut oameni murind. Certitudinea ta rezidă dintr-o deducție, nu din experiență: „Cred că există moartea, pentru că am văzut că oamenii mor". Acesta este complexul lui Ghilgameş care, în ziua în care a murit prietenul său Enkidu, a descoperit că şi el este muritor. Strigătul lui a fost: „A murit Enkidu, prietenul meu care vînase cu mine lei". Şi aici ar urma „deci, şi eu voi muri".

Şi dacă tu nu vei muri? Şi dacă acum, pentru prima oară, unul dintre oameni nu va muri şi acel om vei fi tu? Da, noi putem spune că acest lucru este cu neputință, deoarece încă nici unul dintre oameni nu a scăpat morții. Dar şi aceasta este o credință, nu o certitudine. Logic, ipoteza pe care o propun are tot dreptul să existe şi să funcționeze.

Pentru oamenii care încă nu au murit niciodată moartea este o deducție, nu o experiență trăită. Şi totuşi ei cred în ea, cred pentru că au văzut pe semenii lor murind, „prietenii lor cu care au vînat împreună lei", cu care au mîncat şi au băut împreună. Aceeaşi oameni văd pe semenii lor crezînd în Dumnezeu, întîlnindu-se cu Dumnezeu, dar ei nu deduc din aceasta că Dumnezeu există, ci zic „Dumnezeu nu există, deoarece eu nu L-am văzut". Nici moartea nu a văzut-o, dar crede în ea. Crede în moarte, pentru că Vasile a murit, dar nu poate crede în Dumnezeu pentru că Vasile a crezut în

Dumnezeu. Oamenii cred mai uşor în moarte, decît în Dumnezeu. Oamenii cred mai uşor în rău, decît în bine. Oamenii cred mai uşor de frică, decît din dragoste, precum ai şi zis.

Totuşi, în ce cred oamenii? Dacă zici că toţi cred de frica sabiei sau de foame, atunci discuţia noastră riscă să devină neinteresantă. Imaginile cu sabia şi coranul sau biblia şi bucata de pîine sînt tipic ateiste, o spun ca un copil care a crescut în casa unui propagandist de ateism ştiinţific şi care mă jucam printre vrafurile de cărţi pe această temă. Nu fi un rob al lor. Ele sînt false, chiar şi pentru motivul că aceeaşi atei îi învinuiesc pe popi de faptul că iau pîinea săracilor şi cred că aici au mai multă dreptate. Cîţi preoţi ai cunoscut tu care dau pîine la săraci, îmbracă pe cei goi? Eu i-aş putea număra pe degete, deşi numai în Mitropolia noastră sînt peste 1400 de preoţi. Am auzit, însă, de un caz cînd preotul a refuzat să îngroape o bătrînă pentru că moşneagul ei nu avea de unde să ia 100 de lei pe care îi cerea preotul. Moşul a umblat o săptămînă cu baba moartă în căruţă cerşind cei 100 de lei. Dar cîţi rămîn astăzi nebotezaţi şi necununaţi pentru că preotul nu mai face nimic fără bani? Unul dintre filozofii medievali, nu mai ţin minte care, dar se pare că nu dintre cei credincioşi, a zis: „Dacă de atîtea secole (acum 20) preoţii şi episcopii se muncesc să distrugă Biserica şi ea încă se mai ţine, înseamnă că Dumnezeu există".

Oamenii cred în Dumnezeu numai din cauza dragostei, ei cred pentru că ei cunosc că Dumnezeu este dragoste. Alte motive, vom vedea, nu există. Dragostea este un sentiment, dar dragostea este şi o Persoană şi eu aş zice că ea este înainte de toate o persoană, chiar dacă tu numeşti această viziune învechită. E uşor a spune că tu iubeşti şi de aceea nu mai ai nevoie şi de un Dumnezeu care să fie dragoste. Dar, fii de acord, e şi absurd să spui că tu iubeşti, dar nu poţi accepta un Dumnezeu care să fie dragoste, pentru că sau iubeşti sau nu iubeşti. Cineva care îşi este suficient în dragostea sa, se amăgeşte, deoarece prima calitate a dragostei este aceea de a se dărui pe sine altcuiva. Altfel dragostea aceea nu trebuieşte nimănui, pentru că ea nu există.

Imaginea Dumnezeului tiran e absurdă, ea nu poate să supravieţuiască logic. Dacă acceptăm că Dumnezeu există într-adevăr, adică e real, e o persoană, atunci trebuie să ne întrebăm ce nevoie are El să fie tiran, ce are El din toată treaba asta? Dacă El este şi este tiran, aşa cum crezi, de ce nu-i tiranizează pe cei care nu cred în El şi Îl înjură, ci îi „tiranizează" doar pe cei care îndeplinesc poruncile Lui? Dacă acceptăm în Dumnezeu principiul răului, ceea ce este şi plăcerea de a pedepsi, răutatea Lui ar trebui să se reverse asupra tuturor oamenilor, dar mai ales asupra duşmanilor Săi. Iar dacă spunem că Dumnezeu îi pedepseşte doar pe „laşii" şi „fricoşii" care cred în El, iar asupra celorlalţi nu are

putere, înseamnă că Dumnezeu nu este atotputernic, deci nu este un tiran adevărat. Şi dacă Dumnezeu nu-şi poate pedepsi duşmanii, pe care ar fi normal să vrea să-i pedepsească, şi care, fii de acord, sînt cei mai mulţi, ce nevoie are să-şi pedepsească supuşii care sînt puţini? Să ne închipuim un Dumnezeu sado-masochist e o eroare logică, deoarece nimic nu poate să existe şi să nu existe în acelaşi timp, să fie veşnic şi totodată să se autodistrugă. Un astfel de Dumnezeu poate să existe doar în manualele de ateism ştiinţific. Iar dacă Dumnezeu, în această formă, nu poate să existe nici măcar ipotetic, înseamnă că totul se petrece doar în mintea oamenilor. Oamenii singuri se robesc propriilor gînduri şi închipuiri. Dar, iartă-mă, aceasta este problema lor, ce vină are aici Dumnezeu?

Pe de altă parte, a spune că Dumnezeu ar avea nevoie să pedepsească sau să robească nişte fiinţe care, în cele din urmă, mor şi putrezesc, e de neînţeles. Ce anume cîştigă El din această robire şi în ce constă ea, dacă este? Dar dacă acceptăm că oamenii nu mor şi putrezesc, ci Dumnezeu îi „racolează" ca robi pentru veşnicie, atunci, fii de acord, cei care nu cred în Dumnezeu au mult de pierdut, pentru că ei, indiferent de soarta lor de dincolo (să zicem că, prin absurd, ei reuşesc să se eschiveze de Dumnezeu şi în veşnicie) şi-au petrecut vremea vieţii lor pămînteşti într-o continuă minciună, adică au trăit o pseudo-viaţă sau n-au trăit deloc.

Aşadar, pentru ca Dumnezeu să existe, El trebuie să fie veşnic şi atotputernic. A fi atotputernic înseamnă a nu avea răutate, deoarece răutătatea este contradictorie, iar contradicţia este anulare şi distrugere. Dacă Dumnezeu ar fi rău, El ar fi trebuit să dispară prin autodistrugere. De aceea un Dumnezeu rău nu poate să existe şi El nu există. Din acest punct de vedere, ateii au dreptate cînd spun că Dumnezeu nu există, pentru că un Dumnezeu aşa cum şi-L imaginează ei e o eroare logică, el n-are nici o şansă să existe. Eu însă aş vrea să discutăm şi partea cealaltă a problemei, adică să admitem, cel puţin ipotetic, că Dumnezeu există, mai bine zis este. Un Dumnezeu care este trebuie să fie un Dumnezeu al dragostei, trebuie să fie Dragoste. Pentru că „dacă dragoste nu e, nimic nu e", nici măcar Dumnezeu (apropo, aceasta nu a zis-o Preda, ci Apostolul Pavel).

Lasă-mă, dar, să-ţi povestesc o poveste în care Dumnezeu este dragoste, ca să înţelegi mai bine al cui sclav sînt şi dacă sînt într-adevăr sclav. E bine cum ai zis la început, pentru că nu ai întrebat „de ce eşti sclav", ci „de ce ai ales să fii sclav". Ştii bine că sclavii nu aleg, dar noi alegem.

Cîteva zile în urmă a venit la mine la spovedanie o fetiţă de vreo 8 anişori. O iau de cap şi o întreb: „Cum te cheamă?" „Lenuţa". „Ia-n zi Lenuţa, ce s-a mai întîmplat, ce te frămîntă?" Zice: „Am gînduri rele despre

Dumnezeu". „Măi, măi, Lenuța, şi ce fel de gînduri rele ai tu despre Dumnezeu?". „Că Dumnezeu e rău". „Dar cum ți-ai dat tu seama că Dumnezeu e rău?". „E rău, pentru că El îi pedepseşte pe oameni". „Chiar aşa? Pe care oameni îi pedepseşte El? Ştii tu vreun om pe care l-a pedepsit Dumnezeu?". „Pe oamenii necredincioşi". „Cine ți-a zis ție asta?". „Scrie într-o carte". „Nu-i bună cartea aceea, Lenuța, cine ți-a dat ție aşa o carte?". „Am citit eu". „Lenuța, ia-n spune tu, dacă un om face o faptă rea, aşa-i că el nimereşte la închisoare?". „Da". „Şi cine-l pedepseşte pe el, oare nu se pedepseşte el singur, pentru că a făcut o faptă rea şi oamenii îl pun la închisoare?". „Da". „Dar Dumnezeu nu-l pedepseşte, numai oamenii îl pedepsesc şi el singur se pedepseşte cînd face o faptă rea. Dumnezeu ne-a spus nouă să ne ducem la cei din închisoare şi să le ducem de mîncare şi să-i ajutăm pe ei, aşa-i?". „Da". „Şi-atunci, Dumnezeu îi pedepseşte pe cei necredincioşi sau îi iubeşte, dacă El ne-a dat poruncă să-i ajutăm pe ei?". „Îi iubeşte". „Şi cum îți pare ție, Dumnezeu e bun sau rău?". „E bun". „Mai eşti supărată pe Dumnezeu, Lenuța?". „Nu". „L-ai iertat pe Dumnezeu?". „Da".

Este formidabil acest dialog al meu cu Lenuța. Eu ştiu că aproape toți credincioşii din bisericile noastre suferă de această bănuială asupra lui Dumnezeu, dar nu îndrăznesc să o mărturisească pentru că le e ruşine să pară necredincioşi, le e ruşine nu doar de preot, şi poate

chiar în ultimul rînd le e ruşine de preot, dar le e ruşine de ei înşişi. Oamenii vor să facă o bună impresie, absurd, dar ei vor să facă o bună impresie lui Dumnezeu! Dar şi mai grav, eu cunosc credincioşi cărora le place gîndul că Dumnezeu îi pedepseşte pe necredincioşi, pentru că ei nu au frumusețea Lenuței. Oamenii aceştia nu Îl cunosc pe Dumnezeu şi ei sînt mulți în bisericile noastre. Şi ei, ca şi Lenuța, au citit asta în vreo carte, dar au preferat să creadă cărții decît glasului inimii lor.

Este formidabil dialogul meu cu Lenuța deoarece el este dialogul din Rai, dialogul dintre Eva şi şarpe, dacă ai observat, dar răsturnat. Atunci şarpele îi şoptea Evei/Lenuței că Dumnezeu e rău, iar Eva încerca să-L apere, deşi a pierdut în cele din urmă. Acum Eva/Lenuța vine şi-L pîrăşte pe Dumnezeu preotului, zicînd că este rău, iar preotul Îl apără şi Eva iarăşi pierde. Eva se pierde pe sine, dar îl cîştigă pe Dumnezeu, aşa cum atunci s-a cîştigat pe sine, dar L-a pierdut pe Dumnezeu. Atunci Eva nu a putut să verifice pe sine, pe inima sa, spusele şarpelui, deoarece ea încă nu trăise niciodată absența lui Dumnezeu, ea nu trăise niciodată gîndul că Dumnezeu e rău şi nu cunoştea urmările acestui gînd. De aceea hotărîrea ei de atunci a fost una inconştientă. Acum ea se întoarce, se întoarce cu experiența „răutății" lui Dumnezeu, ea îl pîrăşte pe acest Dumnezeu cu care nu este de acord. Ea ştie ce este răul, ea nu vrea răul, de aceea ea vrea să-L „îndrepte" pe Dumnezeu, ea vrea

un Dumnezeu bun. Ea parcă zice: „Doamne, dacă Tu eşti rău, eu nu sînt de acord cu Tine!". Acest Dumnezeu bun face parte din fiinţa sa, El îi lipseşte şi ea constată această lipsă. Ea suferă la gîndul că Dumnezeu ar putea să fie rău, ceea ce nu s-a întîmplat atunci, în Rai, cînd şarpele i-a înfăţişat un Dumnezeu invidios şi răzbunător şi ea a acceptat. Ea nu mai fuge de Dumnezeu aşa cum a făcut prima Evă, ci vine la El, vine şi-I spune în faţă ceea ce a auzit, ceea ce a crezut.

Ceea ce este mai important e că Dumnezeu este cel învinuit. Atît Eva, cît şi Lenuţa îl învinuiesc pe Dumnezeu. Nu contează faptul că Dumnezeu a fost apărat de această dată. Lenuţa ar fi putut nimeri foarte bine la un alt preot care i-ar fi putut spune: „Să nu mai primeşti gîndurile acestea pentru că ele sînt de la diavol. Dumnezeu este bun, şi dacă El pedepseşte pe cei necredincioşi, înseamnă că El ştie ce face; necredincioşii trebuiesc pedepsiţi, Dumnezeu i-a făcut şi poate să facă ce vrea cu ei". Şi Lenuţa s-ar fi dus acasă cu un puternic sentiment de vină, pentru că ea a îndrăznit să pună la îndoială dreptatea lui Dumnezeu. Poate că ea s-ar mai fi luptat o vreme cu glasul inimii ei, care i-ar fi şoptit că Dumnezeu, dacă este bun, nu poate să pedepsească, dar pînă la urmă ar fi ajuns ca şi ceilalţi oameni care se bucură atunci cînd necredincioşii pătimesc, numind aceasta "dreptate a lui Dumnezeu".

Dumnezeu rabdă toate învinuirile noastre şi El rămîne acelaşi, indiferent de răspunsurile pe care le dau oamenii. În orice împrejurare, Dumnezeu este cel învinuit. Atunci cînd Dumnezeu a venit la Adam, după ce acela Îl trădase, l-a întrebat: „Adame, ce-ai făcut?" Adam I-a răspuns: „Nu eu, femeia pe care Tu mi-ai dat-o, aceea m-a îndemnat să fac." Cu alte cuvinte „dacă femeia nu ar fi fost, dacă Tu nu ai fi făcut femeia, eu nu aş fi greşit. Tu eşti vinovat de greşeala mea." Atunci Dumnezeu s-a adresat Evei, şi Eva a zis: „Nu eu, ci şarpele pe care Tu L-ai făcut m-a îndemnat să greşesc. Tu eşti vinovat." Dumnezeu nu s-a împotrivit învinuirilor, El a primit vina lor ca pe a Sa şi şi-a luat vreme de ispăşire. Dumnezeu şi-a luat canon de pocăinţă înaintea lui Adam şi a Evei, răstignindu-se pe Cruce.

De aceea, este minunat că un copil de opt ani l-a iertat pe Dumnezeu. Adam nu a putut face aceasta. Aceasta nu o pot face majoritatea dintre oameni. Dumnezeu vine în întîmpinarea noastră. El vine ca un stăpîn, dar El vine şi ca un rob. Şi noi ieşindu-i în întîmpinare, ieşim ca nişte robi, dar şi ca nişte stăpîni. Ca nişte robi ieşim, pentru că aşa este dragostea, dragostea nu poate decît să se dăruiască pe sine. Şi ca nişte stăpîni pentru că numai stăpînii, numai cei cu demnitate egală îşi pot ieşi unul în întîmpinarea altuia.

Dumnezeu cel atotputernic, cel veşnic a venit la noi „chip de rob luînd", cum zice Sf. Pavel, pentru că noi, robi

fiind, refuzăm cu îndărătnicie slugarnică tot ce este nobil şi puternic, pentru că sîntem laşi. Noi vrem doar să stăpînim, să conducem, să dictăm. Şi Dumnezeu se supune acestei nebunii a noastre, pentru că El ne iubeşte. El este gata să facă orice pentru a cîştiga dragostea noastră, pentru a fi cu noi. Aşa că El vine la noi ca un străin, ca o slugă şi se lipeşte de noi intrînd în slujba noastră. El devine, aşa cum Îl numeşte Sf. Ioan Gură de Aur, „sluga mîntuirii noastre". El însuşi spune că nu a venit ca să fie slujit, ci ca să slujească. El a spălat picioarele lui Petru, El a primit să fie lovit şi răstignit de cei pe care i-a făcut, de cei pentru care şi după care a venit. Însă tot El a înviat morţi, şi ceea ce este mai mare, a biruit moartea. El este atotputernic.

Acesta este Dumnezeu, aşa cum Îl cunosc eu, aşa cum ni-L înfăţişează Scriptura. Desigur, Scriptura poate fi citită în multe feluri, iar acel dumnezeu răzbunător despre care îmi vorbeşti este mai mult rodul unei închipuiri omeneşti care trădează multă laşitate şi multă frică. Ţi-am spus ce părere am despre el şi de ce el este, înainte de toate, o eroare logică. Dumnezeul Cel pe care Îl cunosc eu, pe care L-au cunoscut şi despre care au vorbit apostolii nu este străin de mine. El nu doar că nu este străin, El poartă trupul meu şi asta se întîmplă la propriu, nu la figurat. Trupul lui Adam în care S-a îmbrăcat Dumnezeu este trupul meu, pentru că eu sînt Adam, pentru că fiecare om este Adam. În Hristos noi sîntem nedezlipiţi de

Dumnezeu, deşi nu identici cu Dumnezeu, nedezlipiţi, dar nu amestecaţi. Înainte ca noi să ne dăruim lui Dumnezeu, indiferent cum numim noi aceasta, robie sau altcumva, Dumnezeu S-a dăruit nouă. Înainte ca noi să-L iubim pe Dumnezeu, El ne-a iubit pe noi. Pecetea acestei iubiri este Sîngele şi Trupul Său pe care El cu propriile mîini îl sfarmă şi ni-l dă nouă, slugilor Sale, să-l mîncăm. El se îngroapă astfel în pămîntul trecător al trupurilor noastre, ca acest pămînt, după ce moartea îl va spulbera, luînd din puterea sîngelui Lui dumnezeiesc cu care s-a amestecat să poată înflori spre viaţă veşnică.

Aceasta este dragostea, care, desigur, este şi robie, dar aceasta este suprema robie, robia care răbufneşte în imensitatea libertăţii pe care numai iubirea poate să o descopere celor care o trăiesc.

Scrisoarea II

Sînt Nelu.

Îți mulțumesc mult că mi-ai răspuns atît de frumos. Nu ştiu de ce mă tem că data viitoare nu-mi vei mai răspunde, atunci cînd eu chiar am nevoie de răspunsuri. Eu doar caut un răspuns, nu sînt ateu, dar nici în Dumnezeu nu mai cred şi-mi pare că e mai uşor aşa (cu toate că în familia mea toți se consideră credincioşi, țin postul, merg la biserică; sînt creştini orbi, care cred, dar nu ştiu cu adevărat în ce cred şi nici nu se întreabă). Mie nu-mi convine o astfel de religie, nu-mi convine nici o altă religie. De ce trebuie să fie un Dumnezeu? De ce n-am putea trăi fără El? De ce Dumnezeul nostru e cel adevărat şi nu altul? De ce... întrebări banale.

În timp ce citeam răspunsul la scrisoarea mea, mă învăluise o stare de euforie, de bucurie, îmi spuneam: uite am găsit ceea ce căutam. Ajungînd spre sfîrşit, mi-am schimbat părerea. S-a întîmplat cu mine ca şi cu Lenuța, însă tot nu m-am lăsat convins, deşi aş vrea.

Ştii ce observ la preoții noştri – ei nu ştiu nimic despre Dumnezeu, deşi sînt plini de învățături despre El. Cred că a şti despre El şi a-L cunoaşte cu adevărat sînt două lucruri complet diferite. De aceea am ales să vorbesc cu tine.

Credința noastră nu e în faptele noastre şi nici în lucrurile cu care ne ocupăm. Noi le-am separat, l-am închis pe Dumnezeu în biserică. Ne mai ducem cîteodată acolo, petrecem puțin timp acolo, apoi iarăşi uităm de El. Şi dacă faptele noastre nu vin din credință, dacă eforturile noastre nu sînt pline de iubire şi rugăciune, atunci nici nu ştim ce e religia. Religia pe care o ştim noi e falsă. Religia nu e în biserică, nu putem să-L gonim în colo, nu putem să facem o statuie a Lui. Nu cred că El are chip - El e izvorul existenței, El e un mod de a te pune în rezonanță cu existența, de a te îndrăgosti de tot ce te înconjoară.

"Adevărata religie nu e decît iubire ."

Religia noastră doar îi consolează pe oameni, pe cei slabi, ratați: "Fericiți pe cei săraci, pentru că a lor va fi împărăția lui Dumnezeu. Binecuvîntați pe cei din urmă, pentru că ei vor fi primii în împărăția lui Dumnezeu." Suferim în speranța că într-o zi vom fi primii, iar cei care sînt acum primii vor fi ultimii. Nu e acesta un motiv de sinucidere? Poate aşa e corect – sfinții noştri sînt împotriva vieții: "Trebuie să renunțăm la această viață, numai renunțarea e plăcută lui Dumnezeu". Sfinții noştri sînt cei mai

Dar această cale de a veni la Dumnezeu este cea mai nefericită.

Este o mare nefericire să nu crezi în Dumnezeu, dar să ştii că El este. Hristos i-a vorbit despre această nefericire lui Toma, după ce Toma şi-a vîrît degetele în rănile Lui: "Pentru că ai văzut, ai crezut, Tomo, dar fericiți cei ce nu vor vedea şi vor crede" (In. 20, 29). Atunci cînd Hristos îi fericeşte pe cei care vor crede fără a vedea, lasă să se înțeleagă că cei care au văzut pe Dumnezeu sînt nefericiți. Mai tîrziu, apostolul Pavel va relua vorba despre credință şi va zice că nu poți să crezi în ceea ce ai văzut, deoarece credința nu este din vedere, ci din nădejdea în lucrurile nevăzute (II Cor. 5, 7). Credința este o virtute, ea descoperă adîncimea omului, căci, nevăzînd, simte şi trăieşte lucrurile ca şi cel care a văzut. Şi Pavel era nefericit din acest punct de vedere. Atunci cînd vorbeşte despre credința fără vedere, aparent, Pavel mustră pe cei care căutau minuni, dar cred că, în primul rînd, el se mustră pe sine, căci Pavel el însuşi nu a crezut, prigonind şi ucigînd creştinii, pînă cînd nu L-a văzut pe Hristos cu ochii săi pe drumul spre Damask (Fapte 9, 3). Pavel a orbit atunci pentru cîteva zile. În altă parte Pavel vorbeşte despre un ghimpe pe care îl are în trupul său, care îl pălmuieşte şi nu-l lasă să se mîndrească. Şi eu cred că acest ghimpe al lui Pavel este nefericirea de a-L fi văzut pe Hristos cu ochii înainte de a fi crezut în El. Că Pavel trăia această smerenie o vedem şi din felul

cum îşi începea epistolele "eu, Pavel, chemat să fiu apostol al lui Iisus Hristos" (Cor. 1,1), chemat, poate chiar "cules", "strîns", adică lipsit de orice merit.

Este mare diferență între cei care au văzut pe Hristos după ce au crezut (şi sînt mulți Părinții noştri care îl vedeau pe Hristos cu ochii fizici în timp ce se rugau) şi cei care au văzut pe Hristos pînă a crede în El. Cei dintîi sînt fericiții cei curați cu inima despre care Hristos a zis că vor vedea pe Dumnezeu (Mt. 5, 8), iar ceilalți sînt nefericiții de felul lui Toma care nu au crezut pînă ce nu au văzut. Dar să nu crezi că a vedea pe Hristos cu ochii poate fi un lucru nefericit, acesta este cel mai fericit lucru care i se poate întîmpla omului şi el aduce aceeaşi fericire atît credinciosului, cît şi celui ce s-a îndoit. Nefericirea începe după aceea, cînd vrei să-L mai vezi pe Hristos şi nu-L mai ai. Nefericirea este aceea că tu nu-L poți urma, chiar dacă L-ai văzut şi ai cunoscut toată bunătatea şi frumusețea Lui. Cînd te trezeşti după acea vedere eşti acelaşi om neputincios care ai fost, şi chiar aş spune mult mai neputincios, căci atunci cunoşti neputința ta în toată adîncimea ei, prin comparație cu starea de fericire din clipele întîlnirii. Şi acesta este un ghimpe cumplit în trupul şi în sufletul omului, ghimpele de care se plîngea Pavel, că, chiar şi după ce ai văzut pe Dumnezeu, continui să te îndrepți spre lucrurile deşarte ale acestei lumi şi faptele tale de pe urmă se fac mai rele ca cele dinainte, pentru că demonii, despre care tu încă

eşti liber să crezi că nu există, aflînd casa curată, caută alții şapte şi vin şi se sălăşluiesc în tine. Aceasta este tînga omului după Ziditorul său, tînga omului după sine însuşi, căci noi nu sîntem noi înşine pînă cînd nu ne vom întîlni cu Dumnezeu şi ne vom uni cu El.

MĂ ÎNTREBI DE CE AVEM NEVOIE DE UN DUMNEZEU, de ce ar trebui ca El neapărat să existe. Crede-mă că nu ştiu ce să-ți spun, aşa cum nu aş fi ştiut ce să-ți răspund dacă m-ai fi întrebat: "De ce omul are cap, de ce are inimă, n-am fi putut să fim ca şi copacii?". Noi nu avem nevoie ca Dumnezeu să existe, El pur şi simplu este şi chiar dacă toți oamenii ar înceta într-o zi să mai creadă în El, aceasta nu L-ar putea face pe Dumnezeu să dispară. Noi sîntem legați ontologic de Dumnezeu şi mai ales după întruparea lui Hristos această legătură este strînsă pînă la durere. După întruparea lui Hristos, cînd Dumnezeu S-a îmbrăcat la propriu în firea omenească, legătura dintre om şi Dumnezeu a devenit atît de strînsă, încît avem milioane de mucenici în cei 2000 de ani de creştinism care au acceptat mai degrabă să se despartă de capetele şi mădularele lor decît să se despartă de Hristos. Dar despre această unire încă nu este vremea să vorbim, deşi aş vrea nespus de mult să ți-o povestesc, dacă aş putea, căci, sincer să fiu, acesta este singurul lucru despre care vorbesc cu plăcere.

Am adus vorba la început de cele două feluri de a ne raporta la Dumnezeu, prin credință şi prin cunoaştere

vie, adică prin descoperire, ca să nu te mai tulbure faptul că vezi oameni care merg la biserică fără să ştie ce fac. Să ştii că chiar şi îngerii în ceruri nu ştiu întru totul ce fac, pentru că în preajma lui Dumnezeu orice faptă se goleşte de sens. Singurul lucru care rămîne între noi şi Dumnezeu este dragostea şi după această dragoste Dumnezeu judecă pe om, mai bine zis, omul rămîne în legătură cu Dumnezeu sau o pierde. Petru, atunci cînd l-a văzut pe Hristos schimbat la față în muntele Taborului, a sărit cu gura înainte, zicînd că ar fi bine să facă trei colibe: una lui Hristos, una lui Moise şi alta lui Ilie. Aceasta era slujirea pe care Petru, din dragoste, a vrut să o aducă în clipele acelea lui Hristos, dar dorința lui Petru nu poate decît să ne facă să zîmbim, încît şi Evanghelistul Luca, cel care povesteşte această întîmplare, încheie cu cuvintele "zise Petru, neştiind ce grăieşte". Dar aceasta ni se pare nouă acum pentru că sîntem treji. Dacă L-am vedea pe Hristos în față aşa cum L-a văzut Petru, am pronunța şi noi vorbe fără noimă.

M-AI ÎNTREBAT DE CE NU AM ALES MOARTEA, că moartea ne duce în rai. Eu am simțit cu nările mele mirosurile acelea, neştiind ce sînt, pentru că eu nici măcar nu citisem vreodată "bazaconii" despre viața viitoare. Însă de la o vreme eu mi-am dat seama că astfel de mirosuri pot fi numai în rai şi m-am zbătut să mă întorc, pentru că mi-am adus aminte de părinții şi prietenii mei că ei nu cred în Dumnezeu şi vor suferi din cauza morții

mele. Eu nu am fost în rai, acela era numai un început, nici nu ştiu cum se cheamă, cred că nu se cheamă nicicum, eu nu am văzut nimic, ci numai am simțit mirosurile şi că cerul s-a despărțit în două, dar acesta încă nu e raiul. Dar ceea ce am simțit eu în trupul şi în sufletul meu (deşi eram în văzduh, simțeam şi cu trupul, mă simțeam întreg, integru) e destul ca să vrei să petreci veşnic în acea stare. Eu am simțit acestea după mai multe ore de agonie, cînd de acum eram rece şi țeapăn ca lemnul. Şi vreau să-ți spun că nu este lucru mai îngrozitor decît moartea – moartea este locul în care în afară de spaimă nu mai există nimic, nimic şi durerea sfîşietoare că totul s-a terminat atît de repede. Cînd au apărut mirosurile eu m-am mişcat şi am început să vorbesc, să-i întreb pe ceilalți dacă simt cît de frumos miroase. Bineînțeles că nimeni nu simțea nimic. Pe urmă cerurile s-au curbat în fața ochilor mei, căci stăteam culcat pe spate, s-au făcut ca o cupolă bătută cu stele în vîrful căreia era o deschizătura nu mare prin care se vedea un alt cer, numai că dincolo nu era noapte, ci amiază. Din această cupolă, la care eu mă uitam ca un copil prost, aşteptînd ce va urma, m-a izbit o coloană de lumină care m-a înfricoşat foarte tare, încît eu, pentru prima dată în viața mea, am început să-mi fac semnul crucii, dar nu ştiam ce să zic, pentru că nu mă rugasem niciodată, nici măcar în agonie nu m-am rugat, că nu ştiam cui să mă rog, pentru mine Dumnezeu nu putea să existe nici măcar

ipotetic. Eu am rămas să zac în acea coloană de lumină ca la fundul unei fîntîni. Lumina aceea este albă strălucitoare, dar nu arde ochii ca cea a soarelui şi simți că poți vorbi cu ea, pentru că este vie. Eu mă uitam la această lumină cu ochii mei fizici şi toate cîte le-am văzut le-am văzut nu în vis, ci aevea, căci eram treaz şi vorbeam cu voce tare, încît şi ceilalți auzeau ce ziceam şi pot să mărturisească. Eu niciodată pînă atunci şi nici după aceea nu m-am simțit mai mic şi mai dispus să primesc orice mi s-ar întîmpla. Atunci în cupolă a apărut Hristos şi eu am văzut că lumina aceea izvora din El şi din clipa aceea eu nu m-am mai temut.

M-AI ÎNTREBAT DE UNDE ŞTIU CĂ ERA HRISTOS. Nu ştiu, dar cînd L-am văzut n-am zis altceva decît: "Hristos... înseamnă că e adevărat ce zic babele, că atunci cînd murim Hristos ne întîmpină şi ne duce la Tatăl". Aceste cuvinte eu le-am spus atunci tatălui meu, deşi el nu era acolo, le-am spus trecutului meu de copil căruia i s-a băgat de mic în cap că religia au inventat-o babele. Ei, din clipa aceea eu am început să vorbesc lucruri fără noimă şi poate că de aceea înțeleg ce a vrut să spună Părintele Sofronie Saharov atunci cînd a zis că cu Dumnezeu nu trebuie să fim politicoşi. Omul cînd îl vede pe Dumnezeu, nu mai alege cuvintele, repetă ce-i vine la gură. Vederea aceea este cel mai fericit şi mai frumos lucru care i se poate întîmpla omului. Hristos este atît de bun, atît de puternic şi totodată atît de "al tău",

încît te bucuri şi te ruşinezi în acelaşi timp, te bucuri pentru ceea ce vezi şi te ruşinezi pentru ceea ce eşti, cu toate că aş spune "ceea ce ai fost", dar bucuria e mai mare decît ruşinea. Atunci nu poţi decît să-ţi ceri iertare şi vrei să-L lauzi pe Hristos, dar pentru că eu nu ştiam atunci formulele "slavă Ţie" sau "fii binecuvîntat" eu mă bucuram pur şi simplu. Dumnezeu este atît de apropiat omului, atît de "al meu", încît simţi că poţi să-i spui orice. De aceea cuvintele prorocilor sînt şocante pentru noi, că Iona s-a pus în gură cu Dumnezeu, zicînd că nu se duce în Ninive şi că ştia el mai bine de ce nu se duce (Iona 4, 2), iar Iacov striga la îngerul Domnului, care era chiar Domnul în chip de înger, cu care s-a şi bătut toată noaptea, că nu-L lasă să plece pînă ce nu-l va binecuvînta (Fac. 32,27). Şi eu eram atît de fericit atunci, încît am vrut să duc această fericire şi altor oameni, celor care încă mai sufereau de frica morţii şi m-am rugat Domnului să mă mai lase o vreme, că e bine aici şi miroase frumos, dar eu vreau să povestesc şi altora ca şi ei să se bucure şi să nu mai sufere. Ceea ce-mi venea atunci la gură a fost „lasă-mă să termin de scris „poeziile" şi mai mult n-am nevoie de nimic pe lumea asta". Aşa a şi fost, că am ajuns călugăr şi n-am nimic pe lumea asta. Prin „poezii" eu înţelegeam să zic adevărul, că eu atunci eram copilandru şi aveam scrise vreo zece poezii care erau foarte slabe. Ceilalţi auzeau ce vorbesc eu şi se prăpădeau de rîs, că şi Luca a rîs de Petru zicînd că nu

ştia ce zice. Eu cred că Petru ştia ce zice, dar n-a găsit alte cuvinte atunci. Aşa am schimbat eu raiul pe „poezii", neştiind că pentru rai oamenii se ostenesc aşa de mult şi pe care nu se ştie dacă-l voi dobîndi pînă la urmă. Am schimbat raiul pe ocazia de a povesti oamenilor că Dumnezeu este şi că El este bun. Mă gîndesc că aceasta este dragostea din pricina căreia Pavel dorea să fie el anatema de la Hristos, numai ca fraţii lui să cunoască adevărata credinţă (Rom. 9, 3).

Sînt zece ani de cînd s-au petrecut acestea şi eu încă niciodată nu am mărturisit în scris despre noaptea aceea. După aceea eu am căzut în mari ispite, pentru că nu ştiam că Dumnezeu pe care L-am văzut este în Biserică, eu credeam că El e în cer. Eu nu ştiam nimic despre Biserică, nimic despre credinţă, iar diavolul a început să mă ispitească aşa cum ştie el că trebuie ispitiţi cei de teapa mea, iar eu nu ştiam că există demoni, pentru că atunci eu încă nu văzusem demoni. Aşa au mai trecut cinci ani, ani în care mi se întîmpla ca uneori la beţie să mă cert şi să zic că Dumnezeu este, că eu L-am văzut că este, dar popii sînt nişte oameni de nimic, aduceţi-mi un popă care a văzut pe Dumnezeu! Sînt zece ani în care eu m-am convins aproape ireversibil că om pe om nu poate convinge. Uneori se întîmpla ca cineva să înceapă vorba despre Dumnezeu şi să zică: „Cine L-a văzut? S-a întors cineva din morţi să ne spună ce-a văzut?" Şi-atunci îi spuneam: „Dar dacă ai vedea pe

cineva sculat din morți, ai crede?" „Nimeni nu s-a sculat din morți", ziceau întotdeauna. „Eu am murit şi am înviat - le ziceam, fără să aştept să mă creadă -, însă aceasta nu-ți este ție de nici un folos, pînă cînd nu vei muri şi tu. Fără îndoială vei muri într-o zi".

Prietene, a avut dreptate Hristos cînd a zis că de va învia cineva din morți, tot nu-l vor crede. Şi ştii de ce? Pentru că taina întîlnirii cu Dumnezeu este o taină personală, fiecare om trebuie să iasă singur la această întîlnire. S-a zădărnicit rămînerea mea pe pămînt, dar eu mă bucur că lucrurile stau anume aşa, că lui Dumnezeu îi place să iasă singur în întîmpinarea omului. Tu ai ieşit cu sinceritate în întîmpinarea mea şi eu am ieşit cu sinceritate în întîmpinarea ta. Eu n-am putut să răspund altfel la întrebările tale, eu n-am putut să-ți dau jumătăți, pentru că inima ta este zbuciumată şi însetată de adevăr. Şi acesta este un semn al dragostei mele pentru tine, că încă n-am scris nimănui despre aceasta. Dar asta nu este tot. Tu ai întîlnit un om care L-a întîlnit pe Dumnezeu, dar încă nu L-ai întîlnit pe Dumnezeu. Pe Dumnezeu îl vei întîlni numai ieşind singur în întîmpinarea Lui, apropie-te de Dumnezeu şi El se va apropia de tine.

Ca pecete că ceea ce ți-am povestit este adevărat, Dumnezeu mi-a dat în noaptea aceea darul scrisului, adică darul de a transpune în cuvinte simțămintele omeneşti, pe cît este cu putință cuvîntului să cuprindă trăirea. Eu

niciodată nu am putut să scriu nici măcar o compunere şcolară şi eram cel mai prost la literatură. E adevărat că după aceea eu am folosit darul primit în scopuri contrare, scriind pînă şi hule, dar aceasta pentru a adeveri cuvintele Apostolului Pavel care zice că Dumnezeu nu ia înapoi darurile pe care le dă. Aşa că eu „nu am murit, ci sînt viu şi povestesc lucrurile Domnului" (Ps. 117, 17), cum a pățit şi David.

Dar nu despre asta am început să-ți spun, ci despre faptul că oamenii păcătoşi în preajma lui Dumnezeu îşi pierd cumpătul şi încep să vorbească şi să facă fapte stranii şi neînțelese pentru ceilalți, deşi ele izvorăsc din mare dragoste. Aşa sînt şi cei care merg la biserică fără să ştie ce fac, pentru că dragostea lor îi leagă de Dumnezeu într-un fel pe care doar El îl înțelege şi îl prețuieşte. Să încercăm să ne uităm la aceşti oameni cu ochii cu care îi priveşte Dumnezeu, chiar dacă ei mai şi greşesc pe undeva, Lui îi greşesc, nu nouă. Ochii lui Dumnezeu sînt buni.

Sigur că sînt şi oameni care îşi trăiesc credința cu aroganță, care „Îl alungă", precum zici, pe Dumnezeu în biserici, unde Îl vizitează o oră pe săptămînă, interzicîndu-I să existe şi în afara pereților de piatră, nelăsîndu-I loc să lucreze şi cu oamenii pe care ei îi consideră nedemni de iubirea Lui, necredincioşi. Dar aceasta, prietene, oare va sta între noi şi Dumnezeu? Oare Îl vom urî pe Dumnezeu pentru că oamenii sînt răi? De ce să se

înrăiască ochiul nostru pentru că Dumnezeu e bun şi aşteaptă întoarcerea tuturor oamenilor? Noi să-L cunoaştem pe Dumnezeu în ceea ce este El, nu în ceea ce cred oamenii despre El. Oare a spus Hristos că îi place să stea în case de piatră? N-a spus El oare Samarinencii că de acum, odată cu venirea Lui, oamenii se vor închina lui Dumnezeu în tot locul? Şi a mai spus că cel mai scump sălaş al Lui este inima omului. Dacă Hristos a spus astfel, ce ne împiedică să urmăm cuvintele Lui? Oare cei care nu L-au înţeles? Să ne rugăm şi noi în tot locul, să-L cinstim şi să-I facem loc în inimile noastre. Dar să nu nesocotim bisericile, unde se jertfeşte scumpul Lui sînge, numai pentru că unii oameni n-au înţeles această taină. E adevărat că noi putem aduce această cinstire lui Dumnezeu în toată vremea şi în tot locul, dar a primi Trupul şi Sîngele Lui, pe care le-a lăsat la Cina cea de Taină celor ce vor crede în El, nu putem decît în biserică.

La biserică nu mergem atît pentru a cere, cît pentru a primi. Acolo primim ceea ce este mai de preţ în lume, Trupul şi Sîngele lui Hristos. Fii de acord că o comoară ca aceasta nu poate să se păstreze orişiunde. Căci dacă am văzut că creştinii ajung să se poarte cu necuviinţă, nu trebuie să îngăduim ca necuviinţa lor să se reverse şi asupra sfintelor daruri. De aceea avem biserici, case menite numai pentru săvîrşirea Cinei Dumnezeieşti, de aceea le numim case ale lui Dumnezeu şi le numim sfinte.

2. Despre Biserică

Taina Bisericii este cea mai adîncă învăţătură din cîte au ajuns pînă la oameni. Dacă există vreo taină în lume, aceasta este taina Bisericii. Protestanţii nu au înţeles această taină şi au redus sensul bisericii la înţelesul de adunare. Ei au ajuns să nesocotească foarte uşor locaşurile Domnului. Protestanţii au dreptate cînd spun că Biserica este adunare, căci aşa se şi traduce cuvîntul din greacă (ecclesia), dar ce fel de adunare? În timp ce noi ne adunăm "în jurul" lui Hristos, ei se adună "în numele" lui Hristos. Şi asta pentru că noi credem că pîinea şi vinul de la Cina Domnului se prefac şi devin adevăratul Trup şi Sînge al lui Hristos, iar protestanţii cred că acestea sînd doar un simbol. Iată de ce pentru noi locul în care jertfim Cina Domnului este sfînt, sfînt prin însuşi Sîngele Lui, care se varsă atunci şi acolo pentru tot neamul omenesc, iar pentru protestanţi el continuă să fie un loc oarecare, un loc de rugăciune. Şi noi ne rugăm în tot locul, dar în biserică, am mai zis, noi facem ceva mai mult decît ne rugăm, în biserică noi jertfim şi mîncăm adevăratul Trup şi Sînge al lui Hristos, mai bine zis, Jertfitorul şi Jertfitul, "Cel ce aduce şi cel ce se aduce", după cum se roagă preotul în liturghie, Hristos se dă nouă spre mîncare, aşa cum S-a dat apostolilor la Cina cea de Taină, ca noi să avem viaţa veşnică al cărei izvor unic este Hristos.

Protestanţii, ca şi evreii de altă dată, neînţelegînd taina şi rostul întrupării lui Dumnezeu, taină despre care Evanghelistul Ioan vorbeşte atît de clar în capitolul 6 al Evangheliei sale, au schimonosit toată esenţa creştinismului, revenind la credinţa Vechiului Testament, cînd singura relaţie dintre om şi Dumnezeu era aceea de rugăciune. Întruparea lui Dumnezeu ne-a adus posibilitatea de a ne uni cu El ipostatic, prin firea umană a lui Hristos. Mîncînd în liturghie Trupul şi Sîngele Domnului, noi amestecăm în trupurile noastre muritoare pe Dătătorul de viaţă, încît trupurile noastre devin deofiinţă cu fericitul trup al Mîntuitorului, împărtăşindu-se de nemurirea şi fericirea Lui.

Iată taina Bisericii, iată taina întrupării lui Dumnezeu! Că şi trupul şi-a recăpătat noblețea dumnezeiască de la început, pentru că omul nu este numai suflet, ci trup şi suflet în fericită unitate şi amîndouă trebuiesc restabilite, căci Hristos a venit să restabilească omul întreg, nu numai jumătate. Noi nu nesocotim trupul, pentru că Dumnezeu a luat trup, din dragoste pentru noi. Şi, de vreme ce Dumnezeu S-a întrupat, El a putut să fie văzut în firea Sa umană. Pînă la întrupare, Dumnezeu nu putea să fie reprezentat, şi pînă astăzi, şi în veac, nimeni nu va putea reprezenta firea Dumnezeiască, pentru că ea este nevăzută, dar în Persoana lui Hristos oamenii au văzut pe Dumnezeu, precum a zis Hristos lui Filip: "Cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl" (Ioan 4, 9). Am văzut

nu firea dumnezeiască, ci firea omenească, care, în persoana lui Hristos, petrece unită cu firea dumnezeiască, neamestecată şi nedespărţită. De aceea noi pictăm icoane, nu reprezentînd pe Dumnezeu, ci firea omenească a lui Hristos care este om şi Dumnezeu în aceeaşi măsură. Iată de ce noi nu nesocotim materia, ca şi protestanţii, căci Hristos, prin întruparea Sa, a sfinţit materia şi noi ne împărtăşim şi în chip materialnic de Hristos la Cina Domnului. Noi Îl cunoaştem pe Dumnezeu în suflet şi în trup, pentru că sîntem şi suflet şi trup. A simţi pe Dumnezeu doar cu sufletul este un lucru al intuiţiei şi încă nu este cunoaşterea deplină. "Inima mea şi trupul meu s-au bucurat de Dumnezeul cel viu" (Ps. 83), zice David. Şi trupul se bucură în armonie cu sufletul. Aceasta nu au înţeles-o protestanţii, iar faptul că ateii au îndrăgit învăţătura protestantă (ateismul ştiinţific combate ortodoxia cu argumente protestante), dă dovadă că ei nu sînt departe de ateism. Iată de ce ei se adună doar "în numele" sau "în amintirea" lui Hristos, iar noi ne adunăm "în jurul" Lui. Ne adunăm în jurul Lui într-un anume loc, aşa cum au făcut-o ucenicii la Cina cea de Taină, şi nouă ne este scump locul acesta, pentru că aici mîncăm Trupul şi Sîngele Domnului, unindu-ne desăvîrşit cu El.

Sigur că Dumnezeu lucrează în toată lumea şi în tot locul, sigur că şi noi ne putem aduna oricînd şi oriunde în numele Lui. În numele Lui – da, dar în jurul Lui – nu, căci Dumnezeu lucrează pretutindeni prin Duhul Sfînt, însă

prin Hristos, prin firea omenească cea îndumnezeită a lui Hristos, prin care noi, mîncînd-o, ne unim în chipul cel mai strîns posibil cu Dumnezeu, lucrează numai la Cina cea de Taină, în liturghiile care se slujesc în bisericile noastre. Aşadar, noi avem tot ce au protestanţii, avem "acel mod de a te pune în rezonanţă cu existenţa şi de a te îndrăgosti de tot ce te înconjoară" despre care vorbeşti, dar avem şi ceva mai mult, acel ceva pe care îl subînţelegem atunci cînd spunem cuvîntul Biserică.

Am vorbit despre protestanţi pentru că felul tău de a percepe lucrurile este protestant, mai bine zis, protestanţii au fost cei care au sistematizat percepţiile elementare şi primare ale omului despre Dumnezeu, numindu-le creştinism. Sigur că tu ai dreptate atunci cînd reproşezi ortodocşilor de azi faptul că au făcut statuie lui Dumnezeu, pentru că ortodocşii care se duc la liturghie, dar nu se împărtăşesc, nu înţeleg cu mult mai mult decît protestanţii, care consideră împărtăşania simbol, şi nici decît păgînii care îşi localizează divinităţile în lemne şi tablouri. Dar această tristeţe care s-a abătut asupra noastră nu trebuie şi nu poate să schimonoseacă sensul Bisericii.

Faptele oamenilor nu pot să necinstească pe Dumnezeu şi nici Biserica Lui, pentru că Dumnezeu este acelaşi în veac şi legătura dragostei pe care ne-a întins-o nouă se face de la inimă la inimă, şi nu de la numele unei mulţimi.

Acolo unde inima omului s-a unit cu Dumnezeu, acolo se păstrează Biserica, pentru că în inima aceea e cuprinsă toată umanitatea, căci nimeni nu se va putea uni cu Dumnezeu pînă cînd nu va lua în sine toată omenirea, toată durerea omenirii, căci aceasta este dragostea şi numai în dragoste ne unim cu Dumnezeu şi în dragoste fiinţăm şi nimic din ceea ce nu se face din dragoste nu va rămîne. Taina Bisericii este taina dragostei şi taina dragostei este taina Bisericii. Aceasta nu este nimic mai mult decît ceea ce este omul, decît ceea ce trebuie să fie omul.

3. "Cei săraci cu duhul", "cei din urmă", sfinţii...

Atunci cînd vorbim despre religia noastră, trebuie să formulăm cît mai exact gîndurile, pentru că nu există nici o altă religie în lume care să admită atîta diversitate şi atîta libertate ca ortodoxia. Tocmai din cauza varietăţii creştinismului a fost nevoie de rigoarea dogmelor, adică de formularea exactă şi precisă a conceptelor cu care operăm cînd discutăm despre credinţă. Altminteri creştinismul şi-ar fi pierdut demult esenţa, cum s-a şi întîmplat în cazul catolicismului roman şi al protestantismului, deşi acestea diferă între ele. Varietatea religiei creştine reiese din diversitatea oamenilor, pentru că oamenii sînt diferiţi şi fiecare vine la Dumnezeu cu

felul său de a înțelege, de a simți şi de a exprima. Rigoarea creştinismului însă reiese din Dumnezeu, căci Dumnezeu este acelaşi şi neschimbabil. Riscurile care apar sînt acelea că unii exagerează în rigoare, neținînd cont de diversitatea oamenilor, iar alții exagerează în varietate, urmînd mofturile oamenilor pîna la uitarea lui Dumnezeu. Atunci Biserica se transformă într-o adunare de oameni care gîndesc la fel, e adevărat, dar fără să le mai pese dacă şi Dumnezeu gîndeşte astfel. Acestea sînt sectele care au umplut lumea, dar cred că există foarte mulți sectanți şi printre cei care se consideră ortodocşi, pentru că felul lor de a-L percepe pe Dumnezeu şi felul în care vorbesc despre El vădesc o falsă cunoaştere a religiei noastre.

Creştinismul nu consolează pe nimeni, creştinismul este o religie aspră. Felul în care pui întrebarea despre consolare are logică, dar este greşit. Ai comis o mutație gravă de accente în citatele biblice pe care le aduci. Hristos n-a zis niciodată "fericiți pe cei săraci" şi nici nu a zis "binecuvîntați pe cei din urmă". Hristos s-a adresat direct celor săraci (săraci cu duhul – mare diferență!) şi direct "celor din urmă": "Fericiți [sînt] cei săraci cu duhul" şi "cei din urmă vor fi cei dintîi". Dacă Hristos ar fi rostit cuvintele aşa cum le-ai prezentat tu, atunci ele ar fi sunat ca o invitație de a ocroti pe "cei săraci" şi pe "cei din urmă" adresată celor mai puternici şi mai bogați. Însă aceasta este o absurditate, pentru că Hristos îşi

încheie fericirile (partea cu "cei din urmă" nu face parte din fericiri) cu cuvintele "bucurați-vă şi vă veseliți, căci plata voastră multă este în ceruri". Plata le este mare în ceruri tocmai pentru că nu au avut parte de plată şi mîngîiere, consolare de la oameni.

Hristos nu putea să adreseze aceste cuvinte altcuiva decît fericiților înşişi, adică săracilor, blînzilor, milostivilor etc., deoarece nimeni altcineva nu le-ar fi putut înțelege. Aceste cuvinte ale lui Hristos au sunat ca o nebunie în urechile mulțimii, mai ales că ele contraveneau tuturor idealurilor romane de curaj, prosperitate şi întîietate care dominau epoca. Aşa că ele au sunat ca nişte formule tainice şi secrete pe care doar cei vizați le-au înțeles. Pe de altă parte, toate fericirile înşiruite de Hristos sînt virtuți, adică spre ele trebuie să tinzi ca să le dobîndeşti, căci nimeni nu se naşte cu ele şi nici nu le poate dobîndi întîmplător. De exemplu, atunci cînd spune "fericiți cei săraci cu duhul", Hristos arată clar că nu toți săracii sînt fericiți, căci mulți sînt săraci de nevoie, ci doar aceia care sînt săraci şi cu duhul, adică iubesc sărăcia, o doresc în sufletul lor. Acest fel de sărăcie a fost întotdeauna o virtute şi nu doar în creştinism: aşa erau Socrate şi Diogene la greci, aşa este văzută sărăcia la Confucius, la Lao Zi şi cred că în toate culturile mari care s-au aplecat asupra tainei omului. Sărăcia cu duhul mai are şi sensul de sinceritate, adică "fericiți cei sinceri, cei săraci (lipsiți) de orice viclenie şi murdărie sufletească". Iar

"cei din urmă" la care se referă Hristos nu sînt ratații şi nici cei care nu reuşesc să se realizeze în această viață, căci aceia sînt numiți leneşi şi vicleni în pilda talanților (Mt. 25, 26), ci cei pe care prostia lumii îi consideră a fi cei din urmă. Dacă te vei uita în istorie vei vedea că lumea dintotdeauna şi-a neglijat geniile şi i-a aruncat în mizerie. Pe aceştia îi fericeşte Hristos, cu alte cuvinte: "Faceți ceea ce ştiți că este bine şi bun şi să nu vă pese dacă lumea îngîmfată şi neştiutoare vă consideră a fi cei din urmă, că va veni vremea Împărăției Adevărului şi atunci dreptatea voastră se va arăta şi voi veți fi cei dintîi, iar ei, care se cred acum deştepți şi puternici vor fi cei din urmă". Iată ce înseamnă aceste cuvinte, prietene, şi eu nu am auzit cuvinte care să insufle mai mult curaj şi bărbăție decît ele, nu am auzit nici un alt îndemn la noblețe mai viu şi mai convingător decît "cei din urmă vor fi cei dintîi".

Acum uite de cîte feluri sînt fericirile, ca să înțelegi de cîte feluri sînt Sfinții. Nu ştiu la care categorie de Sfinți te referi atunci cînd îi învinuieşti de lipsă de creativitate şi nebunie. Dacă ai citi cîteva rînduri din Ioan Gură de Aur, ai descoperi în el un orator aşa cum nu vei auzi în nici o facultate de jurnalism şi nici într-un Parlament de azi. Sf. Ioan era atît de activ, încît erau patru scribi care trebuiau să noteze ceea ce vorbea el. Scrierile acestui mare Sfînt, care a fost pe rînd: fiul unui general roman,

apoi student la drept în Antiohia, călugăr, patriarh al Constantinopolului şi la urmă mucenic, exilat de episcopii şi împărăteasa acelei vremi (înc. sec. V) pentru francheța şi iubirea lui de dreptate, alcătuiesc vreo 20 volume academice, şi acestea sînt doar o parte care s-au păstrat. Sf. Efrem Sirul, călugăr şi el, este unul din cei mai mari poeți pe care i-a avut lumea, dacă e să mă exprim în limba de lemn a vremii, imnele lui sînt covîrşitoare, chiar şi pentru un ateu, pentru că sînt neomeneşte de frumoase. Sf. Grigorie de Nyssa era unul din cei mai eruditi oameni ai vremii sale, de altfel ca şi fratele său, vestitul Vasile cel Mare. Grigorie este autorul unui extraordinar tratat de antropologie, scris în veacul al IV-lea, dar care uimeşte şi astăzi. Sf. Vasile, pe lîngă faptul că a fost un mare călugăr, întemeietor de obşti, a fost un administrator de excepție, înființînd celebrele pe atunci aziluri, spitale, cantine şi case pentru săraci, denumite "vasiliade".

În sfîrşit, avem Sfinți ostaşi, împărați, doctori. Îl avem pe Sf. Andrei Rubliov care rămîne neegalat prin icoanele sale, încît pictorii de azi îşi rup mințile în fața "Troiței" lui. Unde vezi aici lipsă de inventivitate şi creativitate? Sf. Luca, contemporanul nostru, a făcut primul transplant de organe în 1924, transferînd rinichiul unui viteluş la un copil bolnav, în unul din satele din Siberia în care a fost exilat. Tratatul de chirurgie septică pe care Sfîntul l-a

scris în puşcărie este cunoscut în toată lumea chirurgilor sub semnătura Voino-Iasinețki*.

Avem sfinți călugări, avem mucenici, avem şi nebuni, dacă vrei. Sf. Simeon Nebunul, după 40 ani petrecuți în pustie, agonisind harul Duhului Sfînt, curățat de patimi, s-a întors în oraş, unde petrecea cu prostituatele şi beţivii prin crîşme, făcînd-o pe nebunul, şi pe mulți i-a scos din mizeria lor prin sfaturile şi dragostea lui. Dar fenomenul Sfinților nebuni pentru Hristos este ceva aparte şi nu cred că la ei te referi, invocînd patologia Sfinților, pentru că nici nu prea aveai de unde să auzi de ei. Sfinții nebuni sînt cel mai puțin cunoscuți la noi în popor. Spune-i cuiva că Sfîntul Andrei mînca cîrnaț în piață în Postul Mare şi-şi făcea nevoile înaintea trecătorilor şi o să te blesteme. Această categorie de Sfinți erau oameni care, pe diferite căi, ajungeau la desăvîrşire, şi, pentru a nu-şi descoperi virtuțile înaintea oamenilor, o făceau pe proştii şi doar după moarte se afla adevărul despre ei. De exemplu, Sf. Vitalie era călugăr şi, muncind toată ziua, noaptea se ducea la bordel, unde plătea banii prostituatei, ca să nu păcătuiască cu altcineva, şi petrecea noaptea cu ea, vorbind cele bune, aşa încît multe din ele au lăsat mizeria lor, căsătorindu-se sau călugărindu-se. Acest secret însă

---

* La editura *Sophia* a apărut un volum care cuprinde viața şi mărturii ale Sfîntului Luca - "Am iubit pătimirea" (mai aproape de sensul original ar fi "eu am îndrăgit suferința").

nu-l ştia nimeni, pentru că Sfîntul le lega pe toate cu blestem, ca să nu spună nimănui. Călugării din mănăstire îl huiduiau pe Vitalie, zicîndu-i că face de rîs cinul călugăresc: "Du-te la curvele tale" – ziceau ei -, dacă nu te poți ține, ia-ți una dintre ele de femeie şi nu ne mai face mănăstirea de rîs. Şi Vitalie a răbdat aceste ocări pînă la moarte, cînd au venit la patul lui toate femeile izbăvite de dînsul să-l plîngă şi au descoperit taina lui. Pe pieptul lui Vitalie călugării au descoperit scrise cuvinte: "Bărbați alexandrini, nu judecați pe nimeni înainte de Judecata Marelui Judecător". Iată un Sfînt nebun, dacă mi-ai cerut, unul dintre ei. Nebun pentru oameni, dar înțelept pentru Dumnezeu şi pentru iubitorii de înțelepciune. Eu iubesc în mod deosebit Sfinții nebuni şi mi se pare că ei sînt cei mai inventivi şi mai imprevizibili în acțiunile lor. Te îndemn să citeşti viețile Sfinților, vei descoperi destinele unor oameni extraordinari, oameni de care te vei îndrăgosti.

Pe mine m-a cucerit viața Sfîntului Antonie cel Mare, viața unui călugăr, prima viață a unui Sfînt pe care am citit-o. Este unul din acei sfinți pe care tu îi învinuieşti atît de uşor de lipsă de curaj. Este un om dintr-o familie bogată, rămas la 20 de ani orfan şi stăpîn al unei mari averi. Dar Antonie vinde averile şi, împărțind banii săracilor, se retrage în pustia Egiptului unde va petrece pînă la vîrsta de 105 ani, moartea sa. Gestul lui Antonie m-a impresionat atît de mult, încît eu pentru prima dată

în viaţă m-am simţit cu adevărat neputincios şi laş. Eu aveam atunci 22 de ani, aveam trei cărţi publicate, recunoaşterea unanimă a criticilor şi mari planuri de viitor. Dar în faţa lui Antonie eu m-am simţit ca o curvă urîtă care încearcă zadarnic să se fardeze şi să-şi pună părul pe moaţe. Gîndul că eu nu pot face ceea ce a făcut Antonie, că eu sînt legat de visele mele, de femeia pe care o iubeam şi care, în timp ce eu citeam această carte, trebăluia prin casă, mă făcea să mă simt ca un căţel care latră gros, dar stă legat de cuşcă. Domnul mi-a dat putere, putere care izvora din noaptea aceea, pe care mi-am amintit-o cu alţi ochi, şi eu am rupt lanţurile care mă ţineau îndată ce am terminat de citit cartea aceea şi, fără să spun cuiva vreun cuvînt, m-am dus să mă fac şi eu călugăr.

Crede-mă, prietene, acolo unde eu credeam că viaţa mea va lua sfîrşit, abia acolo ea a început. Pînă la călugărie omul este un adolescent care-şi admiră muşchii în oglindă, dar după călugărie el intră în luptă. În faţa oricărei situaţii limită omul află cine este, fie moartea unei persoane dragi, fie că nimereşte în puşcărie pe nedrept, însă călugăria este toate acestea la un loc, pentru că un călugăr îşi îngroapă oamenii iubiţi şi totodată se întemniţează pe sine pentru toată viaţa. Aici se descoperă omul. E uşor a fi grozav singur în oglindă, dar nu e la fel de uşor atunci cînd ieşi să înfrunţi viaţa faţă în faţă. Am început prin a-ţi aduce exemplele sfinţilor aşa-zişi "activi", deşi ei îşi

considerau faptele nimicuri care îi dezbăteau de la cea mai mare lucrare pe care o poate face omul, aceea de a se cunoaşte pe sine. Această lucrare îşi atinge culmile şi profunzimile ei în monahism şi încă într-un monahism cît mai aspru, cît mai departe de lume. Astfel cei mai înţelepţi ajung să pară nebuni lumii, iar cei care se umflă ca broaştele primăvara strigîndu-şi micile lor victorii sînt consideraţi strălucitori. Iată, dacă vrei, încă odată înţelesul cuvintelor "cei din urmă vor fi cei dintîi şi cei dintîi vor fi cei din urmă".

Ce folos că te-ai învîrtit în această viaţă şi nici măcar nu ai înţeles cine eşti şi ce vrei? Prietene, sînt 6 miliarde de oameni care se laudă că vor să facă ceva în viaţa asta, de ce să ne supere cele cîteva sute de călugări care vor să se retragă mai de timpuriu din mizeria orgoliilor şi a ambiţiilor? Du-te la Uniunea Scriitorilor, du-te la Casa Presei, du-te la barurile teatrelor şi vei vedea acolo cum sfîrşesc ambiţiile, că oameni la 50 de ani aşteaptă să vină cineva să-i servească cu o ţigară sau să le pună o cafea. Şi-atunci, cu ce ne lăudăm? Ce dai în schimb pe fericirea sfinţilor? O viaţă-n barul de la Casa Presei cu discuţii interminabile despre soarta culturii contemporane şi despre banii pe care nu-i au, dar dacă i-ar avea ce-ar face cu ei? Iartă-mă, dar acesta este un serial ca şi cele mexicane în care dacă pierzi 50 de episoade eşti tot acolo. Au trecut 5 ani de cînd eu m-am ridicat de la acele mese şi, venind, i-am găsit pe prietenii mei neschimbaţi,

continuînd parcă aceeaşi discuţie. Îmi va da Domnul zile şi voi veni şi peste 25 de ani şi cred că îi voi găsi la aceeaşi discuţie, dar de acum mult mai bătrîni, mult mai slăbiţi. Va veni şi ziua cînd fiecare dintre noi va privi în urmă pentru ultima dată, şi atunci fiecare va vedea cîtă dreptate a avut alegînd un drum sau altul. Să aşteptăm ziua aceea cu seninătate, ea va veni negreşit.

DE CE POTOPUL E O SCENĂ DUIOASĂ

Răspunsuri către Bogdan

Scrisoarea I

Am văzut SCLAVIE ŞI DRAGOSTE. A fost o nouă trezire. Tocmai pt. a confirma această trezire (sau pt. a mă făli că am şi eu o părere!?) simt nevoia să vă împărtăşesc cîteva scurte gînduri.

Mi-a plăcut şi îmi place ca şi vouă să cred în Domnul şi în dragostea Lui. Îl iubesc pe Domnul. Dar tot mă strînge în spate cînd citesc de potop sau despre pedeapsa Lui şi despre... frica Lui în inima mea sau despre vasele nevrednice (Pavel). Tot timpul există un dar... Cei care au vorbit cu Dumnezeu sau au avut o experienţă Dumnezeiască vorbesc, totuşi, şi de mînia Lui... Putem separa pe Dumnezeul Noului Testament de Cel al Vechiului ... nu este acelaşi? Nu vreau neapărat răspunsuri de la tine pt. că ştiu că ele există în capul meu şi al oricărui om... aş vrea doar să-ţi împărtăşesc faptul că mingea e rotundă -

ştiu că ştii - vreau doar să împărtăşesc... pentru că e rotundă, jocurile de cuvinte dau posibilitatea unui infinit revers, răspuns, replici.

Învățăturile tale îşi vor găsi tot timpul corespondentul în lumea atee. În sensul că se va găsi cineva isteț care să profite că mingea e rotundă şi să-ți trîntească o pledoarie bine gîndită şi foarte dichisită care... Teoria evoluționistă este tot o chestiune de credință cu prea puține dovezi, pur şi simplu unii vor să se tragă din maimuță... Cred că pt. oameni e cu adevărat important să simtă credința şi iubirea şi să o guste... În fine... ei nu se vor mai lăsa înşelați. Dar toate la timpul lor.

De ce potopul e o scenă duioasă

Ar fi prea trist să credem într-un Dumnezeu care este dragoste numai pentru că aşa Îl vrem noi, dar El să nu fie aşa. Ar fi prea trist ca noi doar să vrem asta, să ne placă, să ne închipuim, pentru că aşa simte şi aşa vrea inima noastră, dar Dumnezeu să fie, de fapt, altfel. Am simțit acest regret şi această neputință în inima ta, acest regret pe care tu îl presupui şi în mintea altor oameni atunci cînd pomeneşti acele „răspunsuri" pe care zici că le ai despre Dumnezeu.

Dumnezeul dragoste nu e altul decît Cel al Vechiului Testament. Potopul care te înfrigurează nu este un semn al mîniei lui Dumnezeu. Dimpotrivă, acesta este o mărturie a nemăsuratei Lui iubiri, aş spune chiar a neputinței lui Dumnezeu de a rezista în fața omului, e unul din momentele de „slăbiciune" ale lui Dumnezeu. Deschide Scriptura şi vezi acest pasaj cumplit de duios, acolo unde se vorbeşte despre potop: „Şi a văzut Dumnezeu că răutatea oamenilor s-a mărit pe pămînt şi că toate cugetele şi dorințele lor sînt îndreptate la rău în toate zilele. Şi i-a părut rău şi s-a căit Dumnezeu că l-a făcut pe om..." (Facere 6, 5-7).

Fii atent la ceea ce a gîndit Dumnezeu şi la felul cum sînt spuse aceste cuvinte de Moise, pentru că rar vei găsi o poveste de dragoste mai duioasă decît potopul. Moise

spune că Dumnezeu „s-a căit că l-a făcut pe om”! Acest cuvînt este îngrozitor, este îngrozitor de dureros, dar în acelaşi timp este şi foarte duios. După aceea Dumnezeu a zis: „Pierde-voi de pe faţa pămîntului pe omul pe care l-am făcut”. Aceasta a fost hotărîrea iniţială a lui Dumnezeu. Dumnezeu, de durere, a vrut să piardă tot, Dumnezeu, am putea spune, a fost gata să se anuleze pe Sine prin acest gest, pentru că a fost gata să distrugă ceea ce „El a făcut”.

Totuşi Dumnezeu s-a răzgîndit. Nu-ţi pare cutremurător faptul că Dumnezeu se răzgîndeşte? El se răzgîndeşte din dragoste pentru om. El hotărăşte să-l lase pe Noe şi familia sa, ca neamul omenesc să nu se piardă. Dumnezeu trece peste Sine, peste dreptatea Sa, El renunţă la tot ce a zis şi a gîndit, numai pentru a-l cîştiga pe om, pentru a salva această dragoste nebună şi neînţeleasă dintre El şi om.

Scriptura nu a lăsat nici o clipă să credem că potopul trebuie înţeles altfel, înţeles aşa cum îl înţeleg ateii şi catehismele inchizitoriale din care se predă religia în seminarele teologice. Se poate reproşa: „Da, Noe a scăpat, dar ceilalţi oameni au murit! Ei nu au fost pedepsiţi?” Dar şi Noe a murit, e adevărat, puţin mai tîrziu, dar a murit. Şi Noe a murit şi s-a dus în acelaşi loc unde s-au dus şi cei morţi în timpul potopului. Toţi dreptii Vechiului Testament s-au dus în locul acela (numit sheol)

unde aveau să aştepte pe Mesia. Aşa ne spune Scriptura şi a aşa a fost.

Acum să vedem de ce oamenii morţi în timpul potopului nu au fost mai nedreptăţiţi decît Noe. Sfîntul Ioan Gură de Aur socoteşte că moartea prin înecare, care este o moarte înceată şi groaznică, a fost lăsată de către Dumnezeu cu multă înţelepciune. Este groaznic să vezi cum apa se ridică încet vreme de 40 de zile înghiţind oameni şi dobitoace, să vezi oameni alergînd pe dealuri, urcîndu-se în copaci, pe case şi în cele din urmă murind, este îngrozitor să vezi aceasta şi să fii convins că şi tu vei muri în acelaşi fel. În acele clipe, în acele zile, multe zile, oamenii aceia şi-au amintit toate păcatele lor, ei au strigat către Dumnezeu, ei şi-au frînt inimile, şi-au revenit mai bine zis, şi-au venit în fire. În această stare de luciditate desăvîrşită ei au murit. Sfîntul Ioan zice că Dumnezeu ar fi putut omorî toţi oamenii într-o singură clipă, dar n-a făcut aceasta, tocmai pentru a le da ocazia să se trezească, să-şi revină. Plecînd în această stare în tărîmul morţilor, ei au putut să-L recunoască şi să-L primească pe Hristos, atunci cînd Hristos, în cele trei zile ale morţii Sale, a propovăduit celor ţinuţi în închisoare. Aceştia sînt creştinii de pînă la noi, aceştia sînt, poate, şi sfinţii despre care Evanghelistul Ioan zice că au deschis mormintele şi s-au ridicat la ceruri în ceasurile cînd Hristos era mort pe cruce.

Sfîntul Apostol Petru ne vorbeşte în prima sa epistolă sobornicească despre cele întîmplate cu oamenii morţi la potop. Petru zice că Domnul „S-a pogorît şi a propovăduit şi duhurilor ţinute în închisoare, care fuseseră neascultătoare altădată, cînd îndelunga răbdare a lui Dumnezeu aştepta, în zilele lui Noe" (I Petru 3, 19-20). Petru crede că potopul a preînchipuit Botezul şi că apa aceea a fost curăţitoare. Toate acestea trădează nu mînia, ci dragostea lui Dumnezeu, chiar neputinţa Lui de a ne pedepsi, deoarece El a călcat peste dreptatea Sa, peste hotărîrea Sa de a nimici toţi oamenii, umilindu-se iar şi iar pentru a-i cîştiga.

Pe de altă parte, nu toţi cei care au scăpat de potop au fost mîntuiţi. Unul din fiii lui Lot era atît de păcătos încît a păcătuit trupeşte în corabie chiar în timpul potopului. Şi el era unul din cei care ar fi trebuit să fie omorît de apele revărsate de Dumnezeu, căci el nu era drept ca Noe, deşi făcea parte din familia sa. Aşa că, acestui om nu i-a folosit la nimic faptul că nu a fost înecat de ape, chiar aş spune că l-a lipsit de şansa unei pocăinţe ca a celor ucişi de valuri.

Noi nu putem considera mînie a lui Dumnezeu faptul că cineva a murit sau a fost omorît, fie prin stihii, fie de către alţi oameni. Sigur că au fost şi multe cazuri în Vechiul Testament cînd păcătoşii erau ucişi demonstrativ, dar şi aici pot fi spuse multe, deşi eu aş prefera acum să mă limitez la potop şi la ceea ce m-ai întrebat. Moartea

fizică pentru noi nu înseamnă neapărat un rău, pentru că toţi prorocii au fost omorîţi, şi Petru şi Pavel au fost omorîţi. Ioan Botezătorul, „cel mai mare născut din femeie" a fost ucis de o curvă. Însuşi Hristos, Dumnezeu, a fost ucis de cei pe care i-a făcut, a fost atîrnat pe cruce gol, spre huiduire şi scuipare. Deci, a fi ucis nu este un lucru de ocară în perspectiva Biblică, ci este chiar o ispăşire. Am fi putut vorbi despre cruzimea lui Dumnezeu, dacă El însuşi n-ar fi suferit la urmă o moarte mai crudă decît a păcătoşilor pedepsiţi în Vechiul Testament. De aceea eu zic că aici e o mare taină, taina iubirii pe care nu e uşor să o destăinuim oricui, decarece ea vă rămîne întotdeauna puţin neînţeleasă.

De ce zici că cei care au vorbit cu Dumnezeu vorbesc despre mînia Lui? Este invers, toţi cei care l-au văzut pe Dumnezeu vorbesc numai despre iubirea Lui. Uite la Ioan Evanghelistul, acela nu se mai satură să repete că Dumnezeu este dragoste şi că cei ce iubesc petrec în Dumnezeu şi altele ca acestea. Vezi imnele Sfîntului Simeon Teologul, dar vezi-l pe ultimul nostru mare teolog, stareţul Siluan Athonitul. Sfîntul Siluan, după ce l-a văzut pe Hristos repeta un singur lucru, că „Dumnezeu este dragoste". El se ruga cu aceste cuvinte simple, simple ca dragostea: „Doamne, fă ca toţi oamenii să cunoască că eşti bun şi milostiv". În aceste cuvinte e multă adîncime, atît de multă încît ele par banale. E uşor a spune că Dumnezeu este dragoste şi este bun, dar asta

nu e tot una cu a cunoaşte că Dumnezeu este dragoste. Pentru a şti aceasta trebuie să-L vezi pe Dumnezeu. Dacă mai ştii alte descoperiri despre Dumnezeu, să mi le spui.

Adevărat ce zici că mingea e rotundă şi orice cuvînt poate fi răsturnat şi răstălmăcit. Eu însă nu la asta mă gîndesc. Nu vreau nici noi să rostogolim, pur şi simplu, cuvintele. Să ştii, eu nu aş avea nici o bucurie şi nici o mîngîiere dacă aş învinge doar într-o luptă de cuvinte un necredincios, ceea ce s-ar putea întîmpla uşor. Eu n-aş avea nimic de cîştigat din aceasta, dacă eu însumi nu aş crede şi nu aş şti că cele pe care le zic, înainte de a convinge pe cineva, sînt adevărate.

Mă bucur că adevărul şi dragostea sînt mai frumoase şi mai puternice decît cuvintele, mă bucur că ele rămîn neschimbate şi nestrămutate chiar şi atunci cînd cuvintele devin neputincioase. Cuvintele sînt neputincioase.

Scrisoarea II

De ce potopul nu e o scenă chiar aşa duioasă

Dragă părinte,

Îmi cer iertare că te deranjez din nou. Am să încerc să fie şi ultima dată cînd îți trimit astfel de mesaje.

Am citit cu mare întîrziere răspunsul vostru concretizat în "De ce potopul este o scenă duioasă...". Ca să fiu mai bine înțeles, îți voi face cunoştință cu "întunecatul iad al inimii mele...",. Îmi cer iertare din nou.

Un bun creştin ar accepta fără rezerve ceea ce ați scris în "De ce potopul este o scenă duioasă...". Dar dacă eu aş fi în locul tatălui dvs., pe care cu dragoste încercați să-l convingeți că ați văzut un cerb minunat, eu v-aş răspunde aşa: Ai făcut o serie de supoziții pe care nu se ştie dacă multă lume este gata să le îmbrățişeze - nu se ştie dacă sîntem de acord aşadar asupra ipotezelor. Şi iată un exemplu: Ați afirmat că potopul a dat posibilitatea oamenilor sa capete o anumită luciditate dată de iminența morții. Ei, iată, un lucru discutabil, cel puțin din punct de vedere psihologic. Vi se poate răspunde că moartea la gramadă dă mai degrabă isterie decît luciditate, iar teroarea ce se răspîndeşte în astfel

de momente nu este prea propice unei păci mîntuitoare. Cineva poate să-şi închipuie că acolo a fost teroare şi panică, şi nicidecum luciditate, că acolo pierzania a fost la ea acasă şi că...

În fine, îmi închipui şi copii care au murit şi pe care îi durea şi care poate şi-au văzut fraţi murind sau alţi apropiaţi - nu pot accepta luciditatea ca o scuză pt. că acolo au murit copii şi nu unul-doi. Cînd eram mic mi-am scăpat o greutate peste deget şi mi l-am făcut zob. Cît nu m-a durut a fost ok. După operaţie şi toate alea am început să simt durerea. De fapt mint - primul şoc a fost cînd mi-am văzut degetul umflat de la anestezie şi împuns cu un ac cu aţă chirurgicală. Am început să-i fac criminali pe cei care încercau să-mi salveze degetul şi care şi aşa erau destul de stresaţi. Unde era luciditatea mea? Şi asta a fost doar începutul!

Vorbeşte-i de luciditate copilului din Iraq care stătea pe o targă cu mîinile tăiate de o bombă (fără mîini mai bine zis) şi zi-i că a păţit aşa din cauza că părinţii lui au fost păcătoşi - va accepta cu luciditate? Mulţi au vorbit cu luciditate de Iraq - au murit atîţia, răniţi atîţia, atîţia fără casă - statistică - da ai văzut ce repede îţi trece luciditatea cînd te doare unghiuţa de la picior?

Asta e una. A doua e că am citit în Scriptură despre episodul acela în care un rege a fost pedepsit de

Dumnezeu pt. că nu şi-a exterminat în întregime duşmanii: femei, copii, bătrîni - putem da răspunsuri şi justificări dar... Apoi cuvintele lui Pavel "vasele nevrednice pot fi sparte fără nici o problemă, pentru că cine îi poate reproşa olarului că şi-a distrus creaţia?" Îmi pare rău că nu pot da exact numele scrisorii, capitolul şi versetul. Ei, iată, o chestie greu de acceptat chiar pt. un creştin binevoitor. Adică, după ce sînt programat prost o mai şi iau la cap pe chestia asta?

Acestea sînt judecăţi de om raţional, zic eu. Şi discuţia se poate prelungi la nesfîrşit. Şi eu aş putea să stau supărat pt. că Dumnezeu mi-a rupt degetul cînd eram mic sau pentru că a lăsat să se întîmple chestia asta, căci el ştie toate, nu?

Dar asta nu e soluţia. Şi foarte mult mi-a plăcut ceea ce ai scris odată că ar trebui să ieşim la fereastră şi să simţim suferinţa lumii. Şi că atunci păcatul se va opri. Poate ar trebui să ieşim seara şi chiar să urlăm la fereastră şi la lună pt. că, din acest punct de vedere, lupii sînt mai buni ca noi. Simt ei ceva.

Dragă părinte... deşi am vrut ca această scrisoare să fie un pic furioasă, să ştii ca am scris-o cu dragoste şi îţi mulţumesc că mi-ai dat ocazia sa-ţi scriu o scrisoare cu dragoste.

Cu multă dragoste, Bogdan.

Clipele de după panica de dinaintea morții

Dragă Bogdan, am citit cu mare grijă meditațiile tale asupra morții şi am găsit că mai este loc pentru încă un cuvînt al meu, şi ultimul, pe această temă. Văd că eşti rău pornit împotriva lui Dumnezeu şi chiar crezi cuvintelor pe care le spui, deşi pe undeva mărturiseşti că totuşi rabzi slujbele în biserică. Te las în părerile tale pe care le ai asupra locurilor din Scriptură invocate, deşi cele pe care am hotărît să ți le spun cu privire la moarte vor arunca, fără să vrem, o umbră de înțelegere asupra locurilor pomenite, din care Dumnezeu nu va ieşi chiar atît de hain precum mi L-ai înfățişat.

Vreau să reluăm vorba despre trezirea care survine în momentul morții, mai bine zis, să sucesc puțin discuția din direcția în care ai îndreptat-o tu. M-ai invitat la o privire psihologică asupra fenomenului şi eu răspund cu bucurie invitației tale. Tu crezi că moartea în grup este întotdeauna însoțită de panică, iar panica nu este nicidecum izvor de luciditate, aşa încît oamenii aceia din vremea potopului au murit mai degrabă nebuni decît pocăiți. Ca să sprijini această părerea a ta aduci în discuție şi o experiență personală, aceea cu degetul zdrobit şi furia ta asupra medicului care voia să ți-l coasă. E foarte grăitoare reacția ta şi eu te cred că anume aşa a fost, (şi

totuşi, degetul tău acum e bine, datorită acelui medic căruia tu i-ai dat un şut în fund). Cu toții cunoaştem panica în fața pericolului, mai ales a celui de moarte, şi nu vreau să o contrazic. Tu ai dreptate în acest sens, moartea din timpul potopului a fost precedată de panică. Dar lucrurile nu se termină aici. De la panica de dinaintea morții şi pînă la moarte mai sînt nişte clipe. Despre aceste clipe aş vrea să-ți vorbesc acum.

Speculațiile psihologice în care riscăm să ne avîntăm prin discuția pe care ai deschis-o ne duc doar pînă la această panică premergătoare morții. Mai departe, fii de acord, avem nevoie să ascultăm un mort care să ne spună ce a urmat după panică, cum şi cînd a intervenit moartea. Şi dacă tot s-a ajuns la mărturii personale, lasă-mă şi pe mine să răspund la fel, că aşa cum tu te-ai lovit la deget, eu am murit cînd aveam 17 ani. Eu am trăit toată grozăvia de dinaintea morții, spaima şi panica pe care le invoci, dar pe care nu le cunoşti, căci dacă zdrobitura degetului tău constituie pentru tine o experiență, atunci încă nu poți medita asupra morții şi felul în care ai făcut-o dezvăluie asta. Adevărat îți zic că dacă ai fi fost în locul copilului de pe targă cu mîinile zburate ai fi fost mai lucid decît atunci cînd ți-ai zdrobit degetul. Şi asta pentru că luciditatea survine atunci cînd omul îşi dă seama de ireversibilitatea faptelor, cînd ştie că nu mai este drum înapoi.

Atîta vreme cît omul încă mai speră într-o scăpare, el se panichează, dar din momentul în care se vede în fața faptului împlinit, se trezeşte şi începe să trăiască clipa. Atunci trăirea clipei nu e o metaforă. Medicii chirurgi pot mărturisi despre luciditatea celor aduşi după accidente grave, bucăți, căci este o vreme în care ei sînt lucizi şi răspund la întrebări, deşi numai vederea lor te îngrozeşte. Cum? Pentru că oamenii aceia au intrat în faza de trezire, atunci cînd se pregătesc să întîmpine ceea ce-i aşteaptă, pentru că ei îşi văd mădularele zburate şi nu mai cred în reabilitarea lor. În schimb cei cu degete zdrobite sau spini sub piele pot face mare tărăboi.

Aşa a fost şi cu oamenii din timpul potopului, aşa e cu tot omul. În fața morții, cînd panica ia sfîrşit, pentru că trupul, pur şi simplu, nu mai are putere să se zbată, iar sufletul începe să cunoască adîncimile sale de care mai înainte era inconştient, în fața cărora şi reieşind din care el se reculege, poate chiar înmărmureşte, căci se apropie cele pe care el le-a pus la îndoială, cele pe care le-a nesocotit – clipele de dinaintea morții. Atunci sufletului îi rămîne un singur gînd, atunci nu mai e loc de panică, pentru că, pur şi simplu, nu mai este vreme de aşa ceva, panica e zadarnică atunci şi sufletul cunoaşte asta. Gîndul care rămîne atunci sufletului este acela că totul s-a petrecut atît de repede şi nimic nu a fost împlinit. Atunci omul se zbate încă o dată în fața întregii sale vieți. Şi dacă gîndul lui este că, dacă i s-ar mai da odată şansa, el ar trăi-o

altfel, Dumnezeu îi socoate acest gînd ca pe o viață împlinită, căci clipele acelea dintre panica de dinaintea morții şi moarte nu sînt altceva decît viața trăită încă o dată şi cum îşi va trăi omul această ultimă viață a sa, această unică viață, aşa va pleca în veşnicie. În acest fel mor toți oamenii, indiferent că au fost înecați, împuşcați, spînzurați sau au murit în pat, acestea nu contează, ele doar premerg clipa, clipa aceea care înseamnă viața noastră. Aceasta este taina iubirii de oameni a lui Dumnezeu, pe care nu este bine să o huleşti aşa cum faci, şi mă rog Domnului ca în clipele morții tale să nu invoci argumente din Scriptură, ci să ai chip al înțelepciunii celei de pe urmă, pe care o doresc tuturor oamenilor, deşi nu toți o vor avea, cu durere o spun.

Acest prilej al înțelepciunii a fost dat şi evreilor din vremea potopului, şi a celor muşcați de şerpi în pustie pe vremea lui Moise, şi Sodomei şi Gomorei, şi atîtora, pînă azi, şi pînă în veac. Să nu uităm că evreii ştiau că aceasta este mîna lui Dumnezeu, mai ales că li s-a vestit că aşa va fi şi au avut vreme să se roage. Vezi şi că potopul a durat 40 de zile. În timp, panica dispare, aşa se întîmplă pe vremea epidemiilor, a războaielor şi despre asta poate mărturisi şi psihologia.

Dumnezeu a alcătuit omul cu înțelepciune şi nu putem trage concluzii despre taina omului privind filme despre „Titanic", să judecăm lumea şi pe Dumnezeu după

degetul nostru. Omul trebuie trăit, trăit în toată adîncimea şi toată înălţimea sa şi abia apoi, cu cutremur, să mărturisim despre om puţinul pe care l-am înţeles. Vezi cine a scris Scriptura: Moise, care a fost aruncat în rîu la naştere, pe urmă cînd a crescut a ucis om şi, fugind, a pribegit mulţi ani prin străini, acest om care vorbea cu Dumnezeu şi care a văzut atîtea grozăvii. Iov, care însuşi mărturiseşte despre cele prin cîte a trecut. David, care de atîtea ori a fost în braţele morţii. Pavel, care a suferit naufragiu în mijlocul mării, încît o zi şi o noapte s-a aflat în larg, fiind încredinţat de pieirea sa. Să mai aduc aminte de Solomon, de Iona care a petrecut trei zile în pîntecele balaurului? Iată cine ne-a vorbit despre Dumnezeu! Şi cum dar putem noi crede că avem de spus ceva împotriva acestor oameni? Cum oare credem gîndului nostru că Dumnezeu e rău şi s-a răzbunat pe oameni, atunci cînd Acest Dumnezeu S-a întrupat şi a pătimit scuipări şi pălmuiri de la oameni, iar la urmă S-a lăsat răstignit?

Dacă ne-am apropia cu mai multă înţelepciune de Scriptură, fără îngîmfare şi fără bucuria urîcioasă de a descoperi versete contradictorii, Dumnezeu ne-ar descoperi cele cu referire la cuvintele de care ne poticnim. Dumnezeu este viu şi vii sînt cuvintele care mărturisesc despre Dînsul şi nu este nici o nepotrivire într-însele, ci mai ales locurile de care ne poticnim cuprind înţelesurile cele mai adînci ale iubirii Lui de oameni, pe care aş vrea să le cunoască tot omul.

Mulţumesc pentru prietenia şi dragostea ta şi fie ca acest răspuns să te găsească în bună pace, aşa încît el să nu ştirbească dragostea despre care ai mărturisit că mi-o porţi, ci să o înmulţească. Mă mai rog Domnului să pună El însuşi în inima şi mintea ta zbuciumată răspuns asupra locurilor din Scriptură care te smintesc că, deşi eu am acest răspuns, totuşi nu ţi-l voi da acum, pentru a-ţi lăsa bucuria pe care o au toţi cei care primesc prin rugăciune răspunsuri în tihna inimii lor. Căci aceasta este o bucurie lăsată nouă, celor ce am fost pecetluiţi în Taina Botezului cu duhul dragostei, duhul înţelegerii, duhul priceperii şi al temerii de Dumnezeu, pe care Bunul Hristos să le înnoiască în noi toţi şi să le facă lucrătoare. Deschide-te Domnului şi El se va deschide ţie.

ÎNSEMNĂRI DIN CASA ÎN CARE NU STĂ NIMENI

Gînduri despre pocăință
și dragostea lui Dumnezeu

1. Casa în care nu stă nimeni

Cred că sînt trei sau patru ani de cînd n-am mai fost în sătucul în care am copilărit. Şi acum m-am întors în el nu ca mai înainte, nu ca acasă, pentru că părinții şi frații mei au plecat de aici şi casa, şi aşa nu prea arătoasă, a rămas pustie, de altfel ca şi alte case de aici. Unul din vecini urma să o păzească de hoți, dar nu prea a apărut nevoia, pentru că în afară de vrafurile de cărți împrăştiate peste tot şi nişte tablouri de-ale mele de pe cînd eram în liceu, majoritatea neterminate, nu mai era nimic de furat. Cu alte cuvinte, casa arăta în aşa fel, încît tatăl meu, om foarte mîndru, venind de unde este plecat să vadă cum mai stau lucrurile, a privit doar pe fereastră şi s-a dus şi a dormit la un vecin.

În primele două zile am scos gunoiul din casă. Hîrțoagele mele mai vechi, cărțile şi revistele adunate în liceu le-am strîns într-un foc care a ars două zile şi două nopți. În acelaşi foc au ars şi o grămadă mare de discuri: „Bibi King", „Black Sabath", „Vîsoțki", „Clasici ai Jazz-ului", „Vivaldi"... Au rămas pereții şi podeaua goală – numai

paturile, cîte o masă în fiecare cameră, două dulapuri goale, scaune şi un raft pentru cărți. Acum casa aceasta, în care nu s-a spus niciodată „Tatăl nostru" la masă, era bună să primească un călugăr. De fapt, aşa cum e aşezată, la o parte de sat, fără drum de maşini pe la poartă, chiar fără trecători, e mai liniştită decît mănăstirile noastre.

Fără îndoială, nu am nici o amintire plăcută legată de această casă. Ceea ce-mi vine pe moment în cap este că iarna ne era frig şi încă mi-o mai aduc aminte pe bunica, care, atunci cînd venea la noi, mă certa pentru că citeam Biblia culcat şi la urmă o aruncam sub pat. „Nu ți-i ruşine, măgarule, să pui Biblia sub pat!" „Ce mai vorbă – răspundeam eu mîndru -, chiar o s-o pun, lasă să mă pedepsească Dumnezeu, dacă este". Aşa vedeam la tata făcînd, aşa făceam şi eu, şi Dumnezeu, ca înadins, nu ne pedepsea...

De unde s-a luat Biblia în această casă? Nu e o nepotrivire şi nici o întorsătură din condei. Biblia era instrumentul de lucru al tatei. S-ar putea spune că a fost o vreme cînd s-a hrănit din ea, la propriu, făcînd propagandă ateistă. Citea şi recitea Biblia şi de fiecare dată mai găsea cîte o „gogomănie" în ea. Ca orice copil, făceam şi eu tot ce vedeam la tatăl meu făcînd. În sfîrşit, iată de unde s-a luat Biblia în această casă şi la ce scop servea.

Am în față ultima Biblie a acestei case, deschisă la Zaharia cap. 9-12. De ce am omis-o dintre lucrurile găsite

în casă, de ce am vorbit mai întîi de nişte nenorocite de cărți şi reviste, pe care le-am şi dat pe foc? În nici un caz nu pentru suspans şi nici pentru efect scriitoricesc, ar fi prea banal. Pur şi simplu, ea nu era în casă cînd am intrat eu, fapt care m-a şi mirat, pentru că mi-am aruncat ochii să o caut. Nici n-aş fi ştiut de ea, dacă nu mi-ar fi dat-o vecinul la care s-a oprit tatăl meu în ultima lui vizită pe-aici.

Eu ştiam de la fratele meu de existența unei Biblii subliniate de tata, dar nu credeam că ea va ajunge la mine în acest fel, cumva secret. În ziua în care m-a văzut pentru prima oară în haină neagră, tata s-a lepădat de mine, zicînd că i-am zădărnicit viața, tocmai lui, care abătuse de la această „întunecime" atîția oameni! Şi acum fiu-su să se facă călugăr! Ei, şi altele de acestea. Atunci tata s-a făgăduit că va citi înca odată Biblia cu creionul în mînă şi-mi va demonstra că nicăieri în ea nu se scrie despre călugări şi că, în genere, Biblia este o carte pentru proşti. Acum văd că s-a ținut de cuvînt, într-adevăr, şi Vechiul şi Noul Testament erau pline de notițe. O citise toată – truda lui de cîțiva ani.

Am luat-o bucuros, ca pe o comoară, în primul rînd, pentru că era Biblia, şi, în al doilea, pentru că mi se părea că am găsit cheia către sufletul tatălui meu, că, în sfîrşit, voi descoperi frămîntările lui cele mai sincere şi că, poate, voi reuşi să răspund măcar la unele dintre ele, sau că

măcar vom putea arunca o frînghie unul către altul. Dar bucuria mea a trecut îndată cum am citit cîteva însemnări. Erau banale, multe din ele chiar porcoase, interpretări răutăcioase la literă care nu spuneau nimic mai mult decît ceea ce eu ştiam demult. Tata nu se schimbase.

Încerc să deslușesc la lumina candelei (ne-au tăiat curentul), cuvintele scrise cu creion chiar pe pagina deschisă. Reuşesc să citesc: „E clar că măgarul e mînzul măgăriței şi nu a bivoliței. Foarte clar!!!" Săgeata mă duce la versetul căruia i se adresează replica. Dau foaia ca să-l citesc în întregime (e o traducere protestantă). „Saltă de veselie, fiica Sionului! Strigă de bucurie, fiica Ierusalimului! Iată, Împăratul tău vine la tine neprihănit şi biruitor, smerit şi călare pe un măgar, pe un mînz, pe mînzul unei măgărițe" (Zaharia 9. 9).

E clar? Oare într-adevăr e chiar atît de clar? Am încercat să-mi răspund mie însumi, să scot măcar o repetiție, să văd dacă versetul îşi păstrează sensul. Sensul şi l-ar fi putut păstra, dar puterea nu. Într-adevăr, de ce Dumnezeu a lăsat ca acest verset să se scrie anume astfel, ca să rîdă ateii, şi nu mai simplu, de exemplu: „călare pe mînzul asinei"?

Locul acesta se referă la intrarea lui Hristos în Ierusalim. Hristos a intrat într-adevăr pe măgar, pe un mînz de măgar, şi majoritatea iudeilor, cu siguranță ştiind prorocia, l-au întîmpinat cu stîlpări, aşternîndu-şi şi hainele în calea Lui, ca pe Împărat. Totuşi, unii cărturari şi farisei au

strigat la Hristos, cerîndu-i să oprească poporul care striga „Osana!", cuvînt cu care trebuie întîmpinat doar Mesia. Iată că învățătorii iudei n-au înțeles tot sensul acestui verset, chiar dacă el pare cicălitor de clar.

Sensul insistențelor lui Zaharia este acesta: prima dată s-a zis că vine călare pe măgar indicînd specia, aristotelic vorbind. Adică: „Atenție, Împăratul nu va veni pe cal, aşa cum vin împărații lumii acesteia, ci pe măgar, smerindu-Se – luați seama să nu-L nesocotiți din cauza smereniei Lui". Acestea s-au zis deoarece iudeii aşteptau (şi mai aşteaptă încă!), un împărat conducător de oşti, care avea să „supună pe vrăjmaşii lor la picioarele lor", după cum prorocea David, în cazul dat, credeau ei, romanii. A doua oară s-a zis „pe un mînz", adică măgarul este specia, iar prin „mînz" se indică vîrsta. A treia oară, cînd zice „pe mînzul unei măgărițe" accentuiază şi mai mult tinerețea mînzului, adică, nu doar că era mînz, dar era încă nedespărțit de mama sa, de măgăriță. Într-adevăr, evangheliştii ne spun că ucenicii au luat mînzul de lîngă măgăriță şi l-au adus Mîntuitorului, după cum le poruncise Hristos. Faptul că Hristos a intrat în Ierusalim călare pe un măgar arată smerenia Lui, e adevărat, dar oricine ar fi putut spune că e smerit pentru că nu are bani să-şi cumpere un cal. De aceea Prorocul insistă asupra vîrstei măgarului, anume că este mînz, şi încă mînz nedespărțit de mama sa, adică neîmblînzit, neînvățat la călărie. Pînă la Hristos nimeni n-a mai şezut pe acel mînz. Cine nu ştie că mînjii neîmblînziți sînt

nărăvaşi? Totuşi mînzul a ascultat şi s-a supus ca şi stăpînului său. Hristos a ales să vină anume călare pe mînz, căci putea foarte bine să vină pe măgăriță, tocmai pentru a arăta că El este Stăpînul şi Creatorul a toate şi că toate i Se supun şi Îl ascultă, ca şi acel mînz. Pe de altă parte, măgărița închipuieşte poporul lui Israil, iar mînzul neîmblînzit neamurile, păgînii care L-au primit mai degrabă pe Hristos şi vor intra în împărăție înaintea iudeilor. Iată, tată, de ce aceste cuvinte nu sînt chiar atît de banale şi chiar atît de clare precum par, de altfel, ca şi toată Biblia.

Dar de ce această atît de lungă notă explicativă, didacticistă, sîcîitoare, care strică un text care pornea atît de promițător, ar zice un cititor de literatură? De ce m-am lăsat şi eu, încă o dată, ca şi profetul Zaharia pradă ispitei de a-L apăra pe Dumnezeu, de a-L apăra înaintea unui om despre care ştiam foarte bine că nu are nevoie de răspunsuri. Există oameni care îşi iubesc atît de mult întrebările, încît eventualele răspunsuri le apar ca nişte amenințări, ca ceva care ar strica o întrebare „atît de interesantă", o întrebare care îi făcea să se simtă mai deştepți, mai nu ştiu cum. Grecii ne-au adus acest fel de a face filozofie: ca, în loc să dai răspunsuri, să înmulțeşti întrebările. Ce catastrofă pentru specia umană! – să te simți înțelept pentru că ştii să pui întrebări la care nici tu nu ştii răspunsul, pentru că porți în tine mai multe întrebări decît răspunsuri, pentru că pînă şi răspunsurile pe care ți le dai de multe ori nu sînt decît o nouă întrebare, mai sucită, mai tulburătoare.

Şi-atunci, de ce am scris toate acestea, de ce m-am buchisit la lumina acestei candele improvizate cu ulei împrumutat pe care-l economisesc ca să-mi ajungă toată săptămîna? Pentru că, aşa cum sînt oameni cărora le place să pună şi să-şi pună întrebări, sînt şi oameni care nu pot trăi fără răspunsuri. Şi eu sînt un astfel de om.

Şi care a fost răspunsul meu? Nu, nu e răspunsul dat mai sus. Acela e un răspuns, dar nu e al meu, el poate fi găsit în tîlcuirile Scripturii lăsate de Sfinții Părinți. Răspunsul meu nu este nici altă tîlcuire la Zaharia. Dar, dacă stau şi mă gîndesc, răspunsul meu cui şi de ce? Răspunsul meu mie, acum şi încă o dată. Eu încă o dată am înțeles că dragostea nu se ruşinează să pară banală, că dragostea nu pozează niciodată, chiar şi cu riscul de a respinge. Şi asta pentru că cel care nu a putut fi atras prin dragoste, nu are rost să fie atras prin altceva, nu poate şi nu trebuie să fie atras prin altceva.

Mi-am dat seama cît de pogorîtor este Dumnezeu şi cît de migălos în a ne mîntui pe noi. Am înțeles încă odată, încă puțin că iubirea pe care ne-o poartă El poate deveni, la un moment dat, în ochii celorlalți, banală – ea este atît de simplă, încît orice cuvînt în plus, care încearcă să o explice, pare să o schimonosească, o schimonoseşte. Cred că de aceea niciodată iubirea lui Dumnezeu nu ni s-a arătat în cuvinte, Hristos n-a zis niciodată „vă iubesc aşa şi aşa", iar atunci cînd ne-a învățat cum să ne iubim unii

pe alții a zis doar „așa cum v-am iubit și Eu pe voi". Dar cum, cum ne-a iubit Hristos pe noi?! Și-aici El răspunde la fel de simplu, fără analogii, fără metafore: „Că Mi-am pus sufletul Meu pentru voi".

Desigur, și-ndreptul acestui verset se pot face notițe, se poate întreba, de exemplu: „Cînd? Care suflet? Unde e sufletul? N-am nevoie de suflet, nu vreau să-și pună cineva sufletul pentru mine! De ce să și-l pună? Nu cred în suflet!"

M-am dat la gura sobei. Azi am greblat prin grădină și am curățat cîțiva pomi. Am rupt crengile uscate, pe care acum le arunc în fos pentru a întreține lumina. E mai multă lumină decît la candelă, văd bine să scriu. Simt că această casă încă nu m-a primit, ca și cînd nu aș fi în ea. Aseară cineva a venit prin întuneric și a deschis ușa, probabil era unul din săteni care a auzit că am venit și a vrut să mă vadă. A deschis ușa, a privit înăuntru, dar nu m-a văzut. Pe urmă l-am auzit la geamul lîngă care scriam, dar iarăși nu m-a văzut, deși stăteam lîngă candelă. N-am zis nici eu nimic, n-am întrebat cine-i acolo, ce vrea. Mi-am văzut liniștit de singurătatea mea. N-am vrut să tulbur casa – dacă-i place să creadă că nu este nimeni în ea, las-o să creadă.

2. „Fericit bărbatul..."

De dimineață m-am sculat și am început a cotrobăi prin casă cu gînd să găsesc niște chibrituri. Am dormit peste măsură și n-am mai aflat jar în sobă ca să reaprind focul. Am venit încoace cu o brichetă, dar ieri mi-a sărit piatra și am rămas fără foc. Am socotit că este o ispită ca să mă cobor în sat. M-am dus și am scormonit într-o grămadă de cenușă din grădină. Într-adevăr, a fost o ispită – la fundul grămezii de cenușă am găsit o coajă de nucă scînteind. Am luat-o și am aprins cu ea focul. M-am gîndit că Dumnezeu are grijă de fiecare om și că toate cele de cîte avem nevoie le avem în noi și în jurul nostru, numai să căutăm mai bine.

Acum, cotrobăind prin dulap, am găsit o cutie de chibrituri și am aprins focul. Dar am mai găsit ceva, o legitimație de student cu poza fetei cu care trebuia să mă căsătoresc. Am luat-o și am pus-o de-o parte. M-am gîndit că o voi păstra, de vreme ce amintirea ei nu mă mai tulbura. Am șters-o de praf acolo unde i se vedea gropița din obraz. M-am gîndit că e frumoasă și că a fost cuminte în felul ei, chiar dacă fuma – era foarte milostivă. Uneori chiar mă enervam că dădea cerșetorilor bani împrumutați. Acum văd că ea era mai bună ca mine. Dacă nu era Dumnezeu ca să mă facă că lugăr, cine știe unde aș fi ajuns cu răutatea mea. Acum ea e căsătorită și are un

copil, dar poate doi, nu mai ştiu. Am mai văzut-o o singură dată din tren, stătea pe bancă singură şi mînca cireşe. Dar s-ar putea nici să nu fi fost ea, ci doar să semene cu ea. Atunci am vrut să sar din tren să o întreb cum mai trăieşte, ce mai simte, dar m-am ţinut. A mai fost o scrisoare de la ea pe care n-am deschis-o...

Jarul este bun. Am turnat apă în cana de fier, neagră de funigine şi am băgat-o printre lemnele arzînde să-mi fac ceai. Am păstrat acest obicei de pionier sovietic de a începe ziua cu ceai. Dar, pînă fierbe apa, m-am gîndit să citesc vreo doi psalmi. Psalmul 39. „Fericit bărbatul care n-a privit la deşertăciuni şi la nebunii mincinoase...". Am citit psalmul pînă la capăt şi am închis cartea. Am luat legitimaţia aceea cu chipul ei frumos şi am pus-o pe jar. Privind cum arde încet, am înţeles că în dimineaţa aceasta am fost nefericit şi nu mi-am dat seama.

3. Pomeneşte, Doamne, pe vecinul Mişa...

De fiecare dată cînd aprind focul îmi aduc aminte de vecinul Mişa. El m-a învăţat, cînd eram copil, cum se aprinde focul „cu un singur chibrit". Cînd aveam vreo 5-6 anişori, Mişa avea în jur de 40. Era foarte slab şi avea nasul mare pe care avea o cicatrice care i-a rămas de cînd a aruncat mamă-sa, baba Irina, cu farcuria după

el. N-a fost o păţanie din copilărie, întîmplarea o ţin minte şi eu. De fapt, Mişa era ca un copil şi baba Irina, vestită pentru răutatea gurii ei, striga la Mişa şi chiar îl lovea uneori. Odată, cînd s-au certat ei mai tare, baba l-a pîrît pe Mişa la miliţie că nu lucrează. Era pe vremea lui Andropov cînd pentru asta se făcea puşcărie. Atunci Mişa a stat închis un an şi jumătate, dar a mai stat şi alte dăţi pentru că nu plătea pensia alimentară copilului pe care eu nici nu-l văzusem şi nici nu ştiam unde stă. Mi se părea straniu ca Mişa să aibă un copil, pentru că noi îl simţeam ca fiind numai al nostru.

Pentru mine Mişa era Mişa, omul care îmi aducea agrişe şi coacăză pe care le fura de la baba Irina, căci baba spunea că şi grădina şi casa sînt ale ei. Mişa mă iubea foarte mult şi asta se vedea şi mai tare atunci cînd îşi descărca buzunarele de poamele şi fructele pe care mi le aducea cu atîta risc. Atunci mă ciufulea şi îmi spunea: „Haiducule!", asta pentru că ştiam să călăresc bine chiar la acea vîrstă şi nu mă temeam de cai. Mişa îmi povestea păţanii din puşcărie şi din Siberia unde a lucrat la tăiat pădure. Îi plăcea să înflorească lucrurile şi să povestească istorii în care el era ceva mai grozav decît în viaţă, dar acesta este un defect de care suferă majoritatea oamenilor. De exemplu, mă minţea că cîinele lui e învăţat şi că face tot ce-i spui, dar nu era aşa. Cîinele lui Mişa era un cîine oarecare pe care noi degeaba l-am aşteptat să crească şi să i se ascută urechile, căci cei

care i l-au vîndut cățel, zicînd că este lup, l-au păcălit pe Mişa. Cînd a crescut mare, cîinele s-a făcut tărcat şi mai avea şi păr pe ochi.

Acum Mişa nu mai este. Vreau să mă îndreptățesc şi să explic de ce am înşirat atîtea nimicuri despre el, lucruri fără prea mare legătură şi importanță. Mişa este unul dintre oamenii pe care eu îi numesc anonimi, oameni care nu lasă nimic în urma lor şi despre care, în foarte scurtă vreme, nu-şi mai aduce aminte nimeni. Toată viața lui Mişa a încăput în cele cîteva cuvinte de mai sus. Dar Mişa este un om care a însemnat ceva în viața mea, omul pe care îl iubesc şi l-am iubit, aşa cum era el, tocmai pentru că era aşa cum era, învățătorul meu, omul de care îmi aduc aminte de fiecare dată cînd fac focul.

Ultima dată cînd ne-am văzut eu eram de acum călugăr, sînt mai mult de trei ani de atunci. M-a văzut trecînd pe drum şi m-a strigat, ca de obicei, chemîndu-mă în ogradă. M-a surprins, dar am vorbit mult despre Dumnezeu, despre credință. Nu ştiam că Mişa e credincios, că „crede în felul lui". Mi-a arătat crucea de la gît şi mi-a zis că el cînd se culcă întotdeauna îşi face semnul crucii. La urmă m-a rugat să-i aduc vreodată o carte de rugăciuni „în moldoveneşte", pentru că nu ştia să citească cu litere româneşti. I-am zis că-i voi aduce neapărat.

Vremea a trecut, dar dorința lui Mişa de a avea o carte de rugăciuni îmi venea des în minte. Mi-a venit chiar

gînd să-l iau odată cu mine la mănăstire, că oricum rămăsese singur (baba murise, Dumnezeu s-o ierte) şi nici nu prea mai avea ce mînca pe-acasă. Unui om ca el, obişnuit cu singurătatea, i-ar fi plăcut la mănăstire, mă gîndeam.

Au fost cîteva zile în care gîndul de a-i duce cartea lui Mişa mă chinuia atît de tare, încît îmi venea să mă ridic şi să mă duc la el. Nu ştiam ce este, pentru că eu niciodată nu am avut ispita dorului de casă. Tragerea mea era atît de puternică, încît am hotărît că este o ispită şi nu m-am dus. Peste două zile m-a sunat mămica şi mi-a spus că Mişa a murit, a ars în casă. Probabil a adormit beat cu țigara aprinsă, ziceau unii, dar cine ştie adevărul cum a fost?

Nu ştiu nici pînă acum care a fost voia Domnului atunci: să ajung sau nu la Mişa. Am plîns mult pentru el, pentru că nu ştiam unde este. La început mă rugam cu anevoie pentru el, căci cunoşteam canoanele despre morții beți, ca să nu mai zic că la noi în sat nu este biserică şi Mişa nu se împărtăşise de cel puțin 40 de ani, dar poate chiar de la botez. Însă odată, cînd eram foarte necăjit de soarta lui Mişa, plîngînd pentru el, mi-a venit următorul gînd şi am zis: „Hristoase, Bunule, Tu ştii că la noi în sat nu este biserică, dar Tu vrei să mîntuieşti pe fiecare om. Dacă pe mine mă doare aşa de tare pentru Mişa şi vreau să-l mîntuiesc, oare cum Te doare pe Tine şi oare cum vrei să-L mîntuieşti Tu, că Tu ai murit pentru noi. Oare n-ai

putea să-l mîntuieşti pe Mişa pentru dorinţa lui de a avea o carte de rugăciuni? Tu poţi toate. Mîntuieşte-l, Doamne, că-i om necăjit, a pătimit cele rele ale lui în viaţa aceasta, acum dă-i cele bune!" Şi atunci inima mea s-a odihnit şi s-a umplut de nădejde. Şi am cunoscut puterea iubirii lui Dumnezeu. De atunci eu niciodată nu zic despre nici un om că nu s-a mîntuit, chiar dacă ar fi sinucigaş.

Dumnezeu are lucrare de mîntuire cu fiecare om şi această lucrare se face nu doar prin omul singur, ci prin toţi oamenii, căci toţi am greşit şi toţi avem nevoie să ne mîntuim. Hristos şi-a făcut cu atîta grijă făgăduinţele Sale, încît cred că se vor mîntui şi mulţi dintre cei pe care judecata omenească nu i-ar mîntui. Eu mă înveselesc şi mă cutremur gîndindu-mă la făgăduinţa lui Hristos, cînd zice că cel ce va da un pahar de apă unui ucenic în nume de ucenic, plată de ucenic va avea, şi cel cel ce va da unui proroc, plată de proroc va avea. Un pahar de apă pentru Împărăţie! Mai sînt şi alte cuvinte ale Domnului care dau mare nădejde, cum sînt „cel ce cheamă numele Domnului se va mîntui".

Lucrarea de mîntuire pe care o are Dumnezeu cu fiecare om se lucrează nu numai în vremea vieţii omului, ci de la începutul lumii şi pînă la sfîrşitul ei. Domnul este cu noi pînă la sfîrşitul veacului şi nu numai cu cei vii, ci şi cu cei adormiţi, şi nu doar cu cei sfinţi, ci şi cu cei păcătoşi, că David zice că şi în iad l-a găsit pe Dumnezeu (Ps. 138, 8)

şi noi sîntem cuprinşi în această lucrare a iubirii lui Dumnezeu prin taina iubirii aproapelui care trece dincolo de moarte, pentru că este mai tare decît moartea. Protestanţii n-au înţeles acest cuvînt şi de aceea ei au mai multe pricini de întristare decît noi, dar şi mai mare tristeţe este pentru morţii lor, că sînt daţi uitării şi lepădaţi de la părtăşia cu Biserica, deşi eu mă îndoiesc că ei, protestanţii, sînt în Biserică, poate şi pentru această pricină că nu au înţeles taina Bisericii, taina unirii în Hristos a celor vii şi a celor adormiţi, a celor care au fost, a celor care sînt şi a celor care vor fi. Ei nu vor şti ce înseamnă să te rogi ca Sf. Siluan pentru „tot omul", „de la Adam pînă la sfîrşitul lumii", cerînd numai acest lucru simplu: „Ca să cunoască că Tu, Doamne, eşti bun şi milostiv". N-au înţeles nici cuvintele Sfîntului Pavel, cînd strigă: „Cine ne va despărţi pe noi de dragostea lui Hristos?!" Oare moartea? Oare moartea să fie mai puternică decît dragostea? Oare moartea să stea între noi şi fraţii noştri? Moartea nu există, fraţilor. Iată de ce mi se pare că protestanţii n-au înţeles taina unirii în Hristos. La noi, zice Sf. Nicolae Cabasila, şi morţii se împărtăşesc în chip nematerialnic de harul Sfintei Euharistii.

Am găsit undeva un cuvînt al părintelui Sofronie care zice că a te ruga înseamnă să ai conştiinţa că stai înaintea lui Dumnezeu de la faţa întregii omeniri, aş spune omenităţi, adică tu eşti Omul şi prin tine în clipele acelea omul, făptura om stă de vorbă cu Ziditorul Său, cu

Dumnezeu, că noi avem a ne ruga şi pentru cei vii şi pentru cei morţi şi stă în puterea noastră a schimba soarta lor, soarta Universului întreg, aşa cum Hristos, pogrîndu-Se în iad, a schimbat soarta lui Adam care era pierdut şi mort. În acest Hristos, şi numai prin El, putem schimba şi noi soarta oamenilor, soarta noastră, dacă avem dragoste. Şi acum cred că s-a lucrat mîntuirea omului, mîntuirea robului lui Dumnezeu Mişa, Mihail, şi a mea, că, făcînd focul, mi-am adus aminte de el şi l-al pomenit. Pomeneşte, Doamne, pe robul Tău Mişa şi, pentru rugăciunile lui, pomeneşte-mă şi pe mine, păcătosul.

4. Despre păcat, cum că nimic este

Azi cînd greblam prin grădină m-am gîndit că păcatul este nimic, este ca un vis care cînd te trezeşti nu mai este. Că păcatul este un vis o înţelegem din cuvintele Mîntuitorului, atunci cînd spune că cel ce priveşte cu poftă la o femeie a şi păcătuit cu ea. Acest cuvînt este mult mai greu de înţeles decît pare, de aceea el nici nu s-a spus în Vechiul Testament. Aici, mi se pare, Hristos ne-a zis nu numai că nu este nici o diferenţă între păcatul cu fapta şi păcatul cu gîndul, ci că, în genere, păcatul n-are nici o însemnătate şi singurul lucru care contează este voinţa omului. Aceste cuvinte le-a zis Hristos pentru că numai Hristos putea şi avea ştiinţă să le spună. Ca şi evreii, creştinii de azi numără

păcatele, le ierarhizează, neînţelegînd taina mîntuirii care se lucrează prin Hristos. Celor vechi, de pînă la Hristos, nu li se putea spune acest cuvînt, dar noi îl putem primi, dacă avem credinţă şi, mai ales, smerenie.

Dumnezeu ne-a iubit pe noi şi a murit pentru noi "pe cînd noi eram încă păcătoşi", zice Pavel (Rom. 5, 8), adică, pentru ca Dumnezeu să-şi reverse dragostea n-a fost nevoie de dreptatea noastră, căci nu faptele bune mişcă iubirea lui Dumnezeu, pentru că Dumnezeu nu este ca şi oamenii şi dragostea Lui există fără pricină. Dumnezeu nu numără cîte fapte bune facem şi cîte rele, ci ne judecă după cele în care ne află, precum a şi zis. Aşa l-a judecat pe tîlhar, pe femeia păcătoasă, pe fariseu. Fariseul şi-a zădărnicit toată osteneala faptelor bune pentru un singur gînd, iar vameşul şi tîlharul au risipit toată greutatea trecutului lor tot printr-un singur gînd. Acest gînd al tîlharului şi al vameşului este singurul lucru care trebuie agonisit, restul totul e vis şi amintire. Vis e păcatul şi vis sînt faptele bune, dacă nu rămînem în ele.

Gîndul omului este omul însuşi, este adevărul despre acel om. Aşa-i judeca Hristos pe toţi, zicîndu-le de multe ori "de ce cugetaţi în inimile voastre", arătîndu-le că nu sînt ceea ce par, ci ceea ce cugetă. Aşa a făcut cu Simon, care gîndea rău despre femeia păcătoasă care spăla cu lacrimi picioarele Mîntuitorului, dar el însuşi nu I-a dat nici apă să se spele.

Păcatul săvîrşit cu fapta nu este decît pecetea văzută a gîndului rău care este în om. Însă sînt păcătoşi care trec fără să lase urme şi aceştia nu sînt cu nimic mai buni decît cei care le lasă. Tot Noul Testament este o carte care vesteşte că cel care se întoarce de la păcatele sale poate fi mai mare decît cel care nu le-a făcut niciodată. Atunci cînd Hristos spune că cel căruia mult i se iartă mult iubeşte, nu vrea să însemne că este de folos să păcătuim, nicidecum, ca şi atunci cînd spune că a greşi cu gîndul e la fel ca şi cu fapta, nu înseamnă că poţi să treci liniştit la fapte, ci numai, iarăşi spun, că păcatul este nimic. Păcatul este nimic pentru că Hristos l-a nimicit în trupul Său pe cruce.

Păcatul este nimic pentru că el se iartă, pentru că toate păcatele noastre au fost iertate mai înainte de a le săvîrşi noi. Dar şi lucrul acesta înfricoşător şi duios nu este destul. Iertarea de păcate nu ne-ar folosi la nimic dacă noi înşine nu ne schimbăm gîndul în bine şi prin gîndul acesta bun toată fiinţa noastră să o schimbăm, pînă cînd vom ajunge "la măsura vîrstei bărbatului desăvîrşit" întru Hristos Iisus.

Păcatul este nimic, dar acest nimic este armă în mîinile diavolului, tocmai pentru că este nimic. Singurul scop cu care diavolul abate păcatele asupra noastră este acela de a ne arunca, în cele din urmă, în deznădejde, de a ne aduce în starea să hulim iubirea lui Dumnezeu. Dar dacă cineva se va întoarce de la păcatul său, el

risipeşte toată lucrarea întunericului şi a neiubirii şi căderea lui se preface în izvor de lumină şi de înţelepciune, că "unde s-a înmulţit păcatul, acolo va prisosi harul" (Rom. 5, 20).

Nimeni să nu se mîhnească de păcatele sale, ci să le uite ca pe un vis[1] . Mîhnirea de pe urma păcatelor, mîhnirea cea deşartă, este din cauza lipsei de înţelepciune. Nimeni nu poate să întoarcă înapoi lucrul trecut şi nu aceasta a cerut de la noi Domnul. Pune păcatul tău înaintea Domnului şi vei avea odihnă, dar pune păcatul tău şi înaintea ta şi uită-te bine la el, de vreme ce s-a întîmplat, şi încearcă să înţelegi de ce anume ţie şi de ce tocmai acum ţi-a lăsat bunul Dumnezeu această ispită. Caută să culegi sens din toate cîte ţi se întîmplă, dar mai ales din păcate. Cel care a găsit sensul căderii sale, care a înţeles-o pînă la bucurie, încît să mulţumească Domnului, să mulţumească pentru toate, chiar şi pentru acel păcat, să vadă taina iubirii lui Dumnezeu, să vadă taina mîntuirii sufletului său, care anume acum şi anume aşa se mîntuieşte, acela are smerenie, pentru că nu pune nici un preţ pe faptele sale. Dar cine nu scoate sens din păcatele în care cade, acela va repeta păcatul, pînă cînd

---

1 Sfîntul Antonie cel Mare a zis acest cuvînt lui avva Pamvo: "să nu fii nădăjduindu-te spre dreptatea ta, nici să te căieşti pentru lucrul trecut". Patericul pentru Avva Antonie.

va înțelege de ce i se lasă lui acel păcat, pentru că pînă a ajunge la virtuți trebuie să învățăm din păcate, şi acesta este un început al virtuții.

Noi am descoperit păcatul nostru abia acum, pentru că abia acum l-am săvîrşit, dar Domnul îl ştia înainte de a face lumea. Ştia şi, totuşi, ne-a făcut, ştia şi, totuşi, ne-a dăruit botezul, ne-a dăruit Trupul şi Sîngele Său de atîtea ori, fără ranchiună, fără pomenire de rău. Nu e înțelept să deznădăjduim pentru un păcat, căci nu ştim care e păcatul cel mai mare şi nu ştim ce ne aşteaptă înainte, ci să deznădăjduim pentru întreaga noastră viață.

5. Despre trecut

Trecutul este un mare nimic care se hrăneşte cu prezentul nostru.

6. Călugărul căzut

Am cunoscut un călugăr care ducînd mai înainte o viață foarte stricată s-a lăsat de toate şi, prin harul lui Dumnezeu, s-a luptat pînă a biruit iadul amintirilor şi a ajuns să aibă bucuria inimii şi să mulțumească Domnului pentru toate. Acesta, prin ispita vrăjmaşului, a căzut în păcat şi în această stare l-am cunoscut.

"Ce simți?" – l-am întrebat.

"Prima dată cînd am venit la Dumnezeu – mi-a zis -, am venit de frica iadului pentru păcatele mele cele multe şi vreme de mai mulți ani m-am tînguit că prea devreme am venit, tînjind uneori după viața mea de mai înainte. Acum că am iadul în mine, că m-am aşezat în iad de bunăvoie, alerg la Dumnezeu ca un cerb cuprins de mare bucurie. Că aceasta am cunoscut din păcatul meu: că nu-i este plăcută lui Dumnezeu jertfa, ci mila. Şi se cuvenea ca nu din silă să vin eu la El, ci din dragoste. Cu adevărat, acum şi iadul îmi pare mult, dacă va fi să-L primesc din mîna Lui. Şi de bună voie şezînd în iad, neaşteptînd nici o răsplată, am ales să mă întorc la Dumnezeu, pentru că Îl iubesc pe Dumnezeu şi iubesc să trăiesc după cuvintele Lui. Eu mulțumesc Domnului pentru toate şi inima mea saltă de bucurie, că încă odată am cunoscut că sînt mai rău decît credeam, dar am cunoscut că şi Dumnezeu este mai bun decît credeam. Însă bunătatea lui Dumnezeu am cunoscut-o numai după ce am cunoscut răutatea mea, că ştiind mai dinainte căderea mea, Dumnezeu m-a răbdat şi n-a ascuns de la mine iubirea Sa. Am pierdut totul şi am cîştigat totul – am pierdut dintr-ale mele şi am cîştigat dintr-ale Domnului, am pierdut cinste omenească, dar am cîştigat iubire Dumnezeiască. Iubirea Domnului, care pururea veghează asupra fiecărui om, pe aceea am văzut-o".

Şi încă mi-a mai zis: "Cînd plînge omul din toate baierele sale, atunci Dumnezeu iartă păcatul lui, făcîndu-l din nou, după cum a zis David, că inimă curată zideşte întru dînsul. După aceea să nu se mai mîhnească pentru păcatul său, ci să pună început şi să nu mai greşească, pentru că aşa a zis şi Hristos păcătoasei: "Du-te şi nu mai greşi". Restul sînt văicăreli fără mare folos, că plîngînd pentru un păcat care nu mai este, de cele ce vin nu te păzeşti".

Şi a mai zis încă: "Nu este nici o diferenţă între păcatul cu gîndul şi păcatul cu fapta, atîta doar că gîndul e mai dulce decît fapta. Şi pentru gînduri trebuie să ne pocăim ca şi pentru fapte".

Călugărul acela s-a întors degrabă la rînduiala lui de mai înainte, petrecînd netulburat, ca şi cum nu i s-ar fi întîmplat nimic. Şi nu numai că el însuşi s-a întors, dar şi pe fata cu care a căzut a adus-o de s-a spovedit. Nu ştiu ce vorbe i-a zis el, dar în aşa fel i-a vorbit despre Dumnezeu, că fata nu numai că nu s-a smintit, ci lăsînd toate, a hotărît şi ea să se călugărească, deşi nu era dintre cele îmbisericite. "Am văzut că după toate cîte s-au întîmplat, el îl iubeşte şi mai mult pe Dumnezeu", mi-a zis fata.

Am văzut că cel ce iubeşte pe Domnul şi nu pune preţ pe faptele sale bune niciodată nu deznădăjduieşte, orice ispită s-ar abate asupra lui, ci toate le primeşte cu bucurie şi pururea mulţumeşte, atît pentru izbînde, cît şi pentru căderi, aşteptînd pe Domnul.

7. Despre străinătate

Zicea unul din părinţi că mare este primirea de străini, dar mai mare este să te faci străin întru Domnul. Nimic nu foloseşte la potolirea patimilor, decît răbdarea şi tăcerea în străinătate, şi străinătatea nu este un loc anume, ci o stare de suflet. Că oriunde se va duce omul căutînd străinătate degrabă îşi face prieteni care îl slujesc, dar dacă cineva a dobîndit străinătatea în inima lui, acela şi printre prieteni se simte străin, şi, luînd toate cu mulţumire, ca un cîine din mîna stăpînilor mănîncă şi ca un cîine se culcă în paturile moi. Cine primeşte cu mulţumire cele ce i se dau, dar singur nu cere, acela se socoate pe sine străin şi are într-însul nădejdea la Domnul, iar cine cere de la oameni, acela încă nu a agonisit nesupărarea, căci dobîndind se bucură, iar neprimind se mîhneşte.

Se cuvenea mie ca după cinci ani de schitanie prin străini să mă întorc în această casă ca să mă încredinţez încă o dată că nu este loc mai străin pentru călugăr decît casa în care a crescut şi oameni mai străini decît casnicii lui.

8. Lacrimile

Am găsit în acest sat unde niciodată n-a fost biserică femei care plîng pentru că şi-au certat copiii. Am văzut că acolo unde sînt slujbe pompoase şi învăţătură multă Dumnezeu a luat plînsul şi vederea păcatelor, iar acolo unde nu sînt nici biserici, nici învăţătură, Dumnezeu a lăsat plînsul şi smerenia ca şi ei să se mîntuiască. Astăzi călugării şi preoţii nu plîng, dar babele plîng. Şi asta pentru că ele nu ştiu că plînsul este dar al Duhului Sfînt şi nu se înalţă admirîndu-şi propriile lacrimi şi făcînd filozofie pe marginea lor. Blestemată fie ziua în care am aflat că lacrimile sînt dar de la Dumnezeu şi nu putoarea care ieşea din mine prin ochii mei.

DESPRE SOARTA PRUNCILOR CU HANDICAP MORŢI PREMATUR

Răspuns către Anca

Mă numesc Anca şi am cîteva nelămuriri legate de sufletul pruncilor botezaţi şi decedaţi. Am aceste nedumeriri (pînă acum am citit multe cărţi ale Sfinţilor Părinţi) de cînd fetiţa mea a murit la patru zile de la naştere. Dumnezeu a învrednicit-o celor trei taine: Botezul, Mirungerea şi Euharistia. Conştiinţa îmi spune că Anastasia (aşa am botezat-o pe fetiţa mea) este în cer, în veşnicie şi se bucură de slava lui Dumnezeu. Dar cîteva gînduri mă chinuie (cred că sînt de la vrăjmaşul): dacă a murit aşa de repede şi nu a reuşit să se roage aici pe pămînt, acolo în cer o poate face? Are ea mintea întreagă? (dacă trăia nu se putea ruga pentru că s-a născut cu microcefalie şi era retardată din punct de vedere psihic). Gîndurile acestea mă chinuie şi nu-mi dau pace: Ce face Anastasia în veşnicie? Toţi îmi spun că este un îngeraş, dar eu vreau mult mai mult să mi se spună. Ca de pildă, să îmi confirmaţi că are putere să se roage, că ştie de noi, că are conştiinţa de sine (lucru foarte important pentru mine), că este izvor

de viață de sine stătătoare şi că nu este, acolo în cer, handicapată mental.

Înainte de a mă hotărî să vă scriu, am căutat la Sfinții Părinți despre acest subiect şi nu am găsit nimic. Aştept răspunsul Sfinției voastre şi vă rog să ne pomeniți.

Despre soarta pruncilor cu handicap morți prematur

Eu nu vreau să înmulțesc acum cuvintele pe care ți le-au repetat şi alții, nu voi spune că Anastasia este un îngeraş. Îngeraşi există numai pe calendarele de bucătărie catolice, iar îngerii lui Dumnezeu sînt toți de o vîrstă, adică nu cresc de la mic la mare ca să-i desenăm bucălați şi cu aripioare. Anastasia este om, om după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, ea este om în plinătatea şi măreția cutremurătoare a acestui cuvînt, om în a cărui trup S-a îmbrăcat Hristos cînd a venit pe pămînt şi trupul Anastasiei nu a fost deloc de mai puțin preț decît fericitul trup al Mîntuitorului nostru şi nimic din ce a fost Acel trup minunat n-a lipsit trupului fetiței noastre.

Am pornit vorba despre îngeri, mustrînd calendarele catolice, deoarece nu numai îngerii sînt toți de o vîrstă, aş spune chiar fără vîrstă, deşi o au, ci şi oamenii acolo sînt toți de aceeaşi vîrstă, vîrsta lui Hristos. Nu este vreme să ne mîhnim acum din cauza acelei boli pe care o pomeneşti la Anastasia, pentru că boala aceea a rămas în trupul ei, nu pentru că ar fi dăunat în vreun fel plămada lui Dumnezeu, nicicum, ci pentru că aşa a rînduit Domnul să fie şi să treacă în această vreme pămîntească trupul Anastasiei. Am zis şi o mai zic o dată, şi încă de o mie de ori, că trupul Anastasiei nu

este mai puțin prețios decît trupul lui Hristos, pentru că trupurile tuturor oamenilor sînt trupul lui Hristos, şi chiar dacă s-ar naşte cineva fără picioare şi fără mîini, după cum ştim că se şi nasc mulți oameni, din pricina răutății la care am ajuns, răutate nu neapărat a părinților, ci a speciei om, totuşi trupurile lor sînt făcute din neprețuitul aluat din care şi-a tocmit trup Însuşi Mîntuitorul nostru.

Oricare trup, oricît de sănătos şi de frumos ar fi, se trece şi devine ceea ce a fost, se întoarce în pămîntul din care a fost luat, pămîntul care este. De aceea zic că nu este diferență între trupuri şi că nici boala şi nici bătrînețea nu aduc trupului vreo stricăciune care să le deosebească de trupul lui Hristos, căci ele sînt plămădite de degetele lui Dumnezeu şi sînt făcute din acelaşi aluat şi prin aceasta sînt curate. Cînd vine vremea ca ele să se risipească, toate devin la fel, devin pămînt. În ziua învierii Hristos va învia aceste trupuri, culegîndu-le ca pe nişte aur risipit, aurul veşnic şi tîşnitor de viață, pe care îl va turna din nou, dar pe fiecare anume din rămăşițele trupului său care au fost, şi ne va face din nou, aceeaşi, dar înnoiți.

Dacă ne-am închipui că trupurile noastre sînt din aur, iar moartea este un cuptor în care se aruncă, după ce se învechesc, pentru a fi topite şi refăcute din nou, vom înțelege mai uşor de ce nu este diferență între trupuri, de vreme ce toate sînt făcute din aceeaşi materie. Aşa cum o statuie lovită, boțită, nu va fi cu nimic mai prejos decît

una întreagă şi strălucitoare, cînd se aruncă în cuptor, căci focul cuptorului, care este moartea pentru noi, le va topi pe toate, dîndu-le strălucire, iar meşterul care le va face din nou le va face mai bune şi pe toate întregi, căci nu este nici un meşter care să facă din aur bun o statuie ciuntită, ci o face întreagă, căci aurul este bun, aşa şi trupurile noastre, fiind toate din aceeaşi materie, la înviere vor fi toate la fel şi toate vor avea aceeaşi vîrstă, vîrsta lui Hristos. Acolo nu vor fi copii, acolo vor fi oameni.

De ce nu a făcut de la bun început Meşterul toate trupurile bune, de vreme ce aurul este acelaşi? Le-a făcut bune şi de la început, Adam şi Eva erau făcuți, cum zice şi Scriptura „bine foarte", dar diavolul, aducînd păcatul, a ciuntit ceea ce Dumnezeu a făcut. Dar noi credem că Cel ce a făcut bine la început, făcîndu-ne din nimic, cu atît mai uşor va putea să înnoiască ceea ce s-a stricat, şi toate vor rămîne „bune foarte" pentru veşnicie, căci diavolul şi păcatul nu vor mai fi acolo.

Pînă atunci, însă, în ceruri oamenii petrec fără trupuri, adică doar cu sufletul. Iar sufletul nu creşte şi nu descreşte ca şi trupul şi nu este diferență dintre sufletul copilului şi al adultului, dintre sufletul femeii şi al bărbatului, căci sufletul este nelimitat fizic, cum zic Părinții „fiind în trup, totuşi nu este limitat de trup" (Sf. Gr. de Nyssa), şi nu putem numi nişte însuşiri ale sufletului după care să putem aprecia vîrsta lui. Vîrsta omului este

Hristos, şi sufletul care s-a unit cu Hristos are vîrsta lui Hristos. Aşa este şi sufletul Anastasiei, sufletul ei care este acum cu Hristos, aşteptînd vremea învierii noastre depline, cînd sufletul se va reuni cu trupul său odată mort şi înviat, pentru a fi pentru veşnicie aşa cum l-a gîndit Dumnezeu pe om, suflet şi trup întru fericită unitate. Iată de ce Anastasia nu doar că se roagă Domnului şi nu numai că ne pomeneşte şi are conştiință de sine, ci ea este om, Omul deplin, Omul pe care l-a zidit Dumnezeu după chipul şi asemănarea Sa.

Anastasia s-a rugat şi în cele 4 zile ale vieții ei pămînteşti. Cum să nu se roage, de vreme ce David zice că şi luna şi stelele, şi crivățul, şi gheața, şi focul îl laudă pe Domnul? Cum să zicem noi că chipul lui Dumnezeu, care s-a unit în trupul şi sufletul său cu începătorul vieții şi al înțelepciunii, care s-a făcut nu numai primitor, ci, prin Cel pe care L-a primit, şi izvor al vieții, cum să zicem, după atîtea făgăduințe ale lui Hristos, că acel om, deşi la vîrstă atît de fragedă, nu S-a bucurat şi nu a săltat în trupul său şi în inima sa, de vreme ce David spune că şi copacii bat din palme la vederea venirii lui Dumnezeu? Oare boala ei a putut sta între Hristos şi ea? Anatema să fie gîndul acesta! Cine poate să ne despartă pe noi de dragostea lui Hristos?!, strigă Apostolul Pavel, umplînd inimile noastre de nădejde!

Taina aceasta mare este taina vieții, taina iubirii lui Dumnezeu care s-a lucrat în tot ceea ce este, în tot ceea

ce vedem şi în ceea ce încă nu vedem, pentru că zidirea îşi recunoaşte Ziditorul şi tresaltă, iar tresăltarea lor este de iubire. Pentru această tresăltare nu e nevoie de cuvinte, nu e nevoie să fii matur şi nici sănătos, pentru că ea se lucrează în chip tainic prin puterea iubirii lui Dumnezeu. De aceea a şi zis David cuvîntul pe care nu-l pot înțelege protestanții azi, căci ei nu botează copiii: „Din gura pruncilor şi a celor ce sug ți-ai săvîrşit laudă", iar mai tîrziu Sfîntul Pavel va zice „şi pruncii s-au făcut părtaşi sîngelui Lui". Lauda aceasta este tresăltarea tainică despre care vorbesc, tresăltare mai presus de cuvinte, tresăltare curată, tresăltare care ne trece în veşnicie, tresăltare fericită în care petrece şi Anastasia acum, tresăltare în care trebuie să ne unim cu toții, la care vreau să ajungem, să ajungem cu toții, căci ea este ceea ce ne dorim, neştiind încă bine ce dorim, căci ochii nu au văzut, urechea nu a auzit şi la inima omului nu s-au suit cele despre care vorbim şi în care nădăjduim.

Domnul să blagoslovească toată casa voastră şi să îndepărteze de la voi toată mîhnirea şi întristarea, că noi, oamenii, sîntem făcuți pentru fericire, nu pentru nefericire.

SCRISORI CĂTRE UN PRIETEN CĂZUT ÎN ISPITĂ

Scrisoarea I

Sărut mîna, părinte Savatie,

Nu v-am mai scris demult... De fapt, am vrut să vă scriu, dar emailul a ajuns, din greşeala mea, în căsuţa de email a fostei mele prietene. Astfel a putut afla că mă masturbez, că mi-e scîrbă pînă şi mie de mine, că vreau să plec din ţară şi nu mai ştiu cîte alte lucruri pe care voiam să vi le spun, dar nu voiam să le afle ea. Mi-a reproşat că nu am avut încredere în ea şi să-i fi spus despre problemele mele... De parcă m-ar fi înţeles! Ne-am despărţit în ianuarie şi nu mai vreau să fiu cu ea niciodată. Acum sînt chiar singur şi vreau să-mi iau lumea-n cap. Am să plec cît de curînd din ţară cu un contract de muncă în (localitatea "N"). Vreau să plec de acasă. Totul şi toţi au început să mă enerveze din ce în ce mai mult, la şcoală sînt un demagog, un profesor (?) demn de toată mila, sînt în continuare un profan care nu mai vrea să se roage pentru că i se pare fără rost. Postul în care sîntem, dacă nu m-aş fi abţinut de mîncăruri de dulce, nici nu l-aş fi simţit. Sînt acelaşi dinainte, un mare ratat.

Mă întreb cît mă va mai lăsa Dumnezeu să mă suport? Cît mă va suporta El? Sînt patetic, nu? Ştiu că v-ați săturat de mine şi de aceea nici nu mă aştept să-mi răspundeți, dar, în afară de plîns, asta îmi ramîne de făcut, să mă lamentez, prin scris, căci față în față nu cred ca aş putea, sfinției voastre.... Mi-a plăcut foarte mult "Narcis şi Gură-de-Aur" a lui Herman Hesse. Ce va fi cu mine? Habar n-am. Cert este că am pierdut cîțiva ani (9!) buni din viață şi încă am să mai pierd... Pînă la urmă nu am să-mi mor decît moartea... Sau poate nebunia?!

Iubite prietene,

Eu cred că ceea ce ți s-a întîmplat este o ispită de la draci. Să ştii că păcatele la care ne îndeamnă demonii au un singur scop, acela de a ne băga în deznădejde. Dacă omul nu deznădăjduieşte după săvîrşirea păcatului, atunci toată uneltirea diavolului se risipeşte şi păcatul, în loc de cădere, se preface în izvor de înțelepciune şi lumină. De asta a şi zis apostolul Pavel că acolo unde se va înmulți păcatul, v-a prisosi harul.

Duhul acesta care te necăjeşte - că fiecare om are un duh care îl necăjeşte, fie de curvie, fie de mînie sau de iubire de avere şi stăpînire – văzînd că eşti grabnic în a deznădăjdui, ți-a făcut şi această farsă, că ți-a trimis spovedania la prietena ta. Dar tu nu te mîhni, niciodată să nu ne mîhnim pentru lucrul trecut. E şi aici o lucrare, un prilej de înțelepciune. Eu cunosc o fată care, glumind cu prietenul ei, şi-a dat seama că acela păcătuia cu animale. Şi băiatul, nemaiputînd ascunde, i s-a destăinuit ei. Dar ea nu l-a lăsat şi nu s-a strămutat în gîndul de a se căsători cu el, pentru că era băiat bun din fire şi îl iubea.

Eu cred că fiecare om se poate vindeca de patima lui, dacă va înțelege că, atîta vreme cît mai trăim în această viață, este vreme de luptă. Să nu ne uităm la păcat ca la

ceva în sine, ci ca la nimic. Să ştii că nu este un păcat mai spurcat ca altul – toate sînt spurcate. Diavolul desenează păcatele trupeşti ca fiind cele mai ruşinoase, dar nu e aşa. Cîţi suferă de iubire de avere şi stăpînire şi nu deznădăjduiesc? Dar acesta este un păcat foarte urît. Nu suferă pentru că nu şi le văd.

Eu cred că omul, dacă va avea nădejde, dobîndeşte iertare în timpul cît zice psalmul 50 de la un capăt la altul. Sînt o mulţime de psalmi pe care David îi începe ca păcătos, dar îi temină ca sfînt. Aşa să ne rugăm şi noi, că aceşti psalmi s-au lăsat şi nouă, ca mărturie pentru iubirea lui Dumnezeu.

Cunosc un om care mulţumeşte Domnului şi pentru păcate şi cînd mulţumeşte plînge.

Scrisoarea II

Sărut mîna, părinte Savatie,

De fiecare dată cînd îmi scrieţi mă încurajaţi, îmi spuneţi în diferite feluri cum că nu aş fi cel mai mare păcătos din lume. Toate astea şi celelalte lucruri pe care mi le transmiteţi mă ridică din lîncezeala în care zac cu atîta plăcere.

Să ştiţi că uneori îmi face chiar mare plăcere să ascult muzică şi să vegetez spunîndu-mi că nu mai e nimic de făcut pentru mine, că sînt cu totul pierdut pentru eternitate. Cred că această stare mă scuteşte de zbaterea de zi cu zi de a face ceva bun, ceva folositor, este o stare comodă şi cred că de aceea îmi place. Alteori mă plimb singur, în linişte, nedorind să iau contact cu nimeni pentru a nu mă scoate din nostalgia, din melancolia mea.

În prezent nu am un duhovnic, dar sînt în căutarea lui. Aş vrea să mă spovedesc şi eu în postul acesta... Am ajuns să nu mă mai rog decît la masă şi atunci nu ştiu care este motivul pentru care o fac... chiar nu ştiu. Seara cînd mă pun în pat Îl crucific pe Hristos pe perna mea şi apoi adorm gîndindu-mă că sînt un parazit. Altul în locul meu ar fi luptat să iasă din această stare, dar eu nu.

Eu nu pot să lupt, NU VREAU SĂ LUPT. Patima asta mă are pe vecie. Ştiu că sună lamentabil, dar ce mă mai poate salva dacă nu rugaciunea (dar eu nu mă mai rog) sau cine, daca nu eu (iar eu nu vreau)... Sînt sigur că Dumnezeu nu face minuni cu profanii, cu proscrişii, cu apostaţii.

Te îmbrăţişez în Domnul, pace şi puţină nădejde.

Eu cred că a face cruce pernei înainte de somn nu este chiar atît de puţin. Bătrînul nostru Selafiil îmi repeta de multe ori că dacă vei ierta pe tot omul, aşa încît să poţi zice „Doamne, eu i-am iertat, amu şi Tu iartă-mă, că Tu ai zis", şi făcînd cruce la pernă cu cuvintele „În mîinile Tale îmi dau sufletul meu, Tu mă miluieşte, Tu mă blagosloveşte, Tu viaţă veşnică îmi dăruieşte", Dumnezeu, zicea Bătrînul săltînd puţin pe scaun, iaca, te iartă! Părintele repeta că cel ce zice aceste cuvinte, dacă va muri în noaptea aceea, se mîntuieşte, că s-a încredinţat lui Dumnezeu. Crede-mă, eu am rămas la aceste cuvinte, pentru rugăciunile Bătrînului, şi în afară de aceasta nu socotesc nimic că m-am rugat sau am făcut, dar am nădejde.

Rugăciunea nu este "cît", rugăciunea este "cum". Cînd te pui înaintea Domnului să te rogi, începe viaţa de la început. Rugăciunea înseamnă să începi viaţa de la început, să uiţi totul, să ierţi totul, că Domnul uită. Ce crezi că altceva înseamnă cuvintele lui David "inimă curată zideşte întru mine"? Nu înnoieşte, ci zideşte! Adică acum, Doamne, acum Mîntuitorule, Bunule, acum începem de la început, Tu eşti puternic să faci asta, Tu poţi să mă zideşti din nou, acum, aici, fără întîrziere, fără amînare, că vremea-i bună!

Cel ce va crede că Dumnezeu este puternic să zidească pe om din nou, acela se mîntuieşte într-o clipeală, că nouă după credinţă ni se dă. A nu crede astfel înseamnă a nesocoti pe Dumnezeu. Zicea un părinte la pateric că toţi credem că Dumnezeu face minuni, dar noi trebuie să credem că El face minuni şi cu noi, cu noi păcătoşii, aşa cum sîntem, şi nu cîndva, ci acum, acum şi aici, că nu-i altă vreme decît cea pe care o avem şi cea pe care o avem e cea mai bună. Du-te în camera ta şi zi: "Iată, Bunule, am venit. Tu ştii cine sînt. Tu m-ai zidit, Tu mîntuieşte-mă. Ştiu că poţi, ştiu că vrei. Ajută-mă". Şi mai multe cuvinte nu mai spune, aşteaptă pînă va veni nădejdea peste tine. Eu ştiu că dacă omul se va pune jos în camera sa şi va zice Domnului: "Nu mă ridic pînă nu mă ierţi", Dumnezeu îl cercetează şi îl iartă, numai să creadă.

Să ai obicei să nu zici cuvintele sfinte numai ca să fie zise, că aşa pierd creştinii de azi rugăciunea şi credinţa, că repetă cuvintele vieţii veşnice fără să le cerce pe inimă. Cuvintele acestea, dacă sînt zise cu simplitate şi nădejde, încălzesc inima şi răcoresc mintea, cufundînd omul în mare pace. Dacă vei citi cîte vreun psalm doi înainte a de a ieşi din casă şi tot aşa înainte de culcare, cred că te vei linişti în două zile, dar să nu prea vorbeşti lucrurile lumii acesteia. Zic două zile pentru că încă nu te-ai întărit, dar dacă ai cunoaşte mai îndeaproape iubirea lui Dumnezeu, te-ai linişti după ce termini de zis "Împărate

ceresc", chiar dacă ai fi omorît pe cineva cu 5 minute mai devreme.

Ce crezi că este pacea inimii, oare curăţarea de păcate? Dar să ştii că şi un gînd poate arunca în deznădejde mai mare decît cea în care te afli acum. Nu lipsa păcatelor aduce pacea inimii, nu lipsa păcatelor aduce sfinţenia, ci inima smerită, adică inima care primeşte toate cîte i se întîmplă, chiar şi păcatele, şi în toate vede lucrarea lui Dumnezeu. Pacea inimii înseamnă să ştii să nu te clatini atunci cînd vin păcatele asupra ta. Că zice David "de şapte ori va cădea dreptul şi se va ridica" şi "fericit bărbatul căruia nu-i va socoti Domnul păcatul". Auzi, fericit nu cel ce nu păcătuieşte, ci cel căruia Domnul nu-i va socoti păcatul! Dar cui nu-i socoteşte Domnul păcatul, oare sînt privilegiaţi din ăştia? Celui ce se spovedeşte Domnului cu nădejde, zice mai departe David, de aceea va veni către Dînsul tot cuviosul (vezi acestea în psalmul 31).

Aşa că, să ne ridicăm acum înaintea Domnului, că pînă acum am fost păcătoşi, dar de acum este vreme pentru o viaţă nouă. Pe urmă iară vom cădea şi iară ne vom ridica. Şi poate că vom cădea mai tare decît sîntem căzuţi acum, dar asta n-are nici o importanţă, că atunci cînd se ridică omul cu nădejde şi cu dragoste către Cel ce ne-a iubit pe noi, toate se spulberă. Să ne minunăm văzînd zădărnicită toată uneltirea diavolului care a făcut-o cu noi de la începutul vieţii noastre, că pe toate acestea le

putem risipi printr-o vorbă zisă cu îndrăzneală copilărească: "Doamne, Tu m-ai zidit, Tu mîntuieşte-mă". Să fim precum copiii, că aceea primesc bătaie şi pe urmă, zbenguindu-se uită, şi vin şi se aruncă rîzînd în braţele părintelui, şi se îmbrăţişează, şi se sărută, şi uită.

Pomeneşte-mă, că şi eu te pomenesc.

RUGĂCIUNEA CELUI DE CURÎND CĂZUT ÎN PĂCAT

Hristoase, Bunule, Care atîtea ai facut cu mine, pe care nu aşteptam să le văd, Care, necăutînd la păcatele mele, de multe ori ai mîngîiat inima mea cu căldura Duhului Tău celui Sfînt şi ai dat minţii mele să simtă venirea Ta şi tot trupul meu de multe ori s-a aprins de bucuria venirii Tale, adu-ţi aminte de mine şi vino iară, adu-ţi aminte cîtă bucurie mi-ai făcut cu venirea Ta, că eu din altă parte nu am să aştept nici bucurie, nici mîngîiere, nici înţelegere, decît numai de la Tine; vino la mine, deşi sînt atît de murdar, atît de ranit, atît de nepotrivit pentru un oaspete ca Tine.

Cel Care ştiai înainte de a face lumea că voi cădea în acest păcat, şi totuşi m-ai făcut, Care ştiind de căderea şi de răcirea mea, totuşi m-ai cercetat în trecut şi mi-ai dat să Te simt şi să mă bucur cu nebunie sfîntă de unirea cu Tine, părîndu-mi atunci că niciodată nu mă voi mai desparţi de dragostea Ta, oare Tu, după ce ai făcut atîtea mile cu mine, n-ai putea să vii iaraşi, Bunule, să mă mîngîi şi să-mi redai nădejdea?

Iată, eu stau înaintea Ta, precum ştii fă cu mine. De vrei să mă ai în lumină, fii binecuvîntat; de vrei să mă ai în

întuneric, iarăşi fii binecuvîntat, că eu atîta am meritat şi nici măcar atîta. Îţi mulţumesc însă că în această viaţă trecătoare mi-ai dat să Te cunosc, pe cît mi-a fost cu putinţă mie, orbului. Îţi mulţumesc pentru această zi pe care mi-ai dat-o şi pentru toate zilele pe care eu nu le-am preţuit. Îţi mulţumesc pentru orice om pe care l-ai trimis în viaţa mea, pentru orice cuvînt bun. Îţi mulţumesc, Doamne, chiar şi pentru acest păcat în care am căzut, că el s-a făcut pricină a tînguirii mele. Pentru toate Îţi multumesc, Bunule, deşi n-am cu ce să-ţi mulţumesc. Numai pe Tine te am şi pe Tine acum Te-am pierdut, pentru păcatele mele. Sînt sărac şi sărman, lepădat ca un cîine mort la marginea drumului. Nu mai pot nici să suspin, nici să cer şi mă gîndesc cu ruşine la faptul că Tu iarăşi vei veni, şi ştiu că vei veni, aceasta mă umple de o mare ruşine, dar şi de dragoste, Bunule. Şi mă vei încălzi cu căldura Ta şi mă vei ridica şi mă vei odihni la pieptul Tău, că nu-i nimeni mai singur ca mine şi ca Tine, Doamne, că Tu numai în Mine Îţi găseşti odihnă şi bucurie şi alinare a dumnezeieştii Tale tristeţi, pe care eu nu o înţeleg; că Tu pentru aceasta m-ai zidit, ca să-ţi fiu Ţie sălaş sfînt şi casă de odihnă, unde să-ţi pleci fericitul Tău cap, pe care nicăieri în altă parte nu ai unde să-l pleci. Cu dor mă vei ridica şi mă vei îmbrăţişa, Bunule, iar eu, ca întotdeauna, nu voi putea să răspund iubirii Tale. De aceea nici nu mai îndrăznesc să deschid gura mea şi nici măcar să gîndesc; stau gol de orice gînd şi de

orice dorinţă şi numai inima mea o pun înaintea Ta, această inimă de care eu însumi mă îngreţoşez, Ţie ţi-o dau, Doamne. Zideste-o din nou, Bunule, Milostivule, Atotputernice, că ştiu că poţi şi ştiu că vrei, că nimic n-ai voit mai mult decît mîntuirea mea, că pe mine m-ai iubit înainte de a face lumea, şi pe mine ai venit să mă cauţi, şi pentru mine ai murit, şi către mine cauţi acum cu dragostea Ta pe care eu nu o înţeleg, nu o simt şi nu o preţuiesc.

O, Bunule, chiar împotriva voii mele, mîntuieşte-mă, că sufletul meu aceasta a voit, deşi faptele mele arată altceva! Voia mea, Doamne, este să nu mă laşi să fac voia mea. Cele bune, pe care le-ai rînduit pentru mine încă de la începutul veacurilor, grăbeşte a le împlini acum! Că Ţie îţi mulţumesc şi pe Tine te laud, pe Tine Te mîhnesc şi la Tine iarăşi mă întorc, la Dumnezeul meu, înafară de care nu mai am pe nimeni, Tatăl, Fiul şi Duhul Sfînt. Amin.

Scrisoarea III

Hristos a înviat, părinte Savatie!

O ştiţi şi o simţiţi cu siguranţă mai bine decît mine, care rostesc aceste cuvinte numai în virtutea faptului că aşa am fost crescut, cu acest salut creştinesc, în această perioadă. Prin postul ce tocmai s-a terminat, am trecut ca gîsca prin apă... Am ţinut cură alimentară. Da, zic bine cură alimentară, întrucît doar de la alimente m-am abţinut, iar nu şi de la gînduri deşarte, vorbe în vînt, fapte aducătoare de pedeapsă veşnică.

Sfîntul Ioan Gură de Aur spunea că în ziua Învierii toţi trebuie să ne bucurăm; cei buni ca şi cei răi, cei bogaţi ca şi cei săraci, cei ce au postit şi cei ce n-au postit, cei din ceasul dintîi, dar şi cei din ceasul al unsprezecelea, căci în această zi Hristos a omorît moartea, în aceasta zi Hristos a zdrobit porţile iadului şi i-a scos pe protopărinţii noştrii de acolo...

Eu am fost trist. Cei din jurul meu cîntau Hristos a înviat, dar în mine parcă îmi spuneam "nu vreau să fi înviat". M-am săturat să tot vină Hristos la mine, iar eu să-L repudiez. M-am săturat de mine. Mă îngrozesc de neputinţa mea, de încremenirea mea în rău. Hristos pătimea pentru mine, Hristos era pus în

mormînt pentru mine, Hristos era coborît în iad pentru mine, iar eu continuam să-l ţintuiesc pe cruce cu faptele (fapta) mele. Şi m-am străduit, părinte. Aş fi vrut ca măcar în Săptămîna Patimilor să fiu altul, să nu fiu eu cel plin de bube, dar nu am reuşit. Nu mai pot părinte, nu mai pot. Nu ştiu dacă mă credeţi, dar nu mă mai suport. Nu vreau să fiu aşa cum sînt. De ce sînt aşa de slab? Din cauză că nu mă rog? Dar cînd termin păcatul de săvîrşit să mă pun în genunchi şi să spun Doamne iartă-mă? Nu pot. Nu pot, pentru că ştiu că am consimţit la acel păcat. Dacă l-aş lovi pe tata intenţionat şi cu plăcere, aş mai putea să spun oare "tată, iartă-mă, căci nu am vrut?" Dar dacă aş repeta lovitura la nesfîrşit?

A te ridica şi a sta înaintea lui Dumnezeu

Da, prietene, da, după ce termini păcatul de săvîrşit, ridică-te, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic, şi zi: "Dumnezeule, curăţeşte-mă pe mine, păcătosul. Dumnezeule, milostiv fii mie păcătosul. Cel ce m-ai zidit, Doamne, miluieşte-mă. Fără de număr am greşit, Doamne, iartă-mă". Aceste cuvinte sînt destule ca să ne împăcăm cu Dumnezeu, să trecem din robi în fii, ca să-L putem numi apoi tată. După aceea zi cu nădejde, ca un izbăvit, "Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, slavă Ţie!" Cînd zici cuvintele acestea, gîndeşte-te la darul botezului căruia ai fost făcut părtaş şi la toate binefacerile pe care le-a făcut Dumnezeu cu tine şi le face necontenit, pe care le ştii şi pe care nu le ştii, şi în această bucurie şi mulţumire adaugă şi bucuria şi mulţumirea pe care ai şi început să o ai, potenţial, prin aceste cuvinte, căci în timp ce vorbeşti, cu taină negrăită, Dumnezeu iartă păcatul tău. Gîndeşte-te că fiecare silabă, fiecare suflare pe care o slobozi topeşte păcatul tău precum focul ceara. Trăieşte taina aceasta cu cutremur şi bucurie şi aşa rosteşte cuvintele sfinte, cuvintele izbăvitoare. Apoi zi „Împărate ceresc", în aceeaşi stare, trăind pe inima ta împlinirea cuvintelor pe care le rosteşti, iar cînd ai zis „şi ne curăţeşte pe noi de toată spurcăciunea, şi mîntuieşte, Bunule, sufletele noastre", crede că atunci Domnul te-a mîntuit, că dacă nu vei crede nu poţi să rosteşti mai departe "Tatăl

nostru", că numai cei izbăviţi numesc pe Dumnezeu „tată", iar ceilalţi nu pot, că li se socoate lor întru păcat. Pe urmă zi cu dragoste „Sfinte Dumnezeule", gîndind că în aceeaşi vreme îngerii zic aceste cuvinte în ceruri şi că tu eşti fericit că în aceste clipe, în loc să fi rămas în păcatul tău, ai fost ridicat de iubirea lui Dumnezeu şi alăturat îngerilor, ca să rosteşti cîntarea lor.

Şi pentru acestea mulţumeşte şi tresaltă, uitînd cele ce au fost, uitînd păcatul în care te găseai cu 5 minute în urmă, cu 3 minute, cu un minut. Şi în această stare de mulţumire şi tînguire, începe să zici „Tatăl nostru", gîndind că atunci vorbeşti cu Dumnezeu de la numele omenirii, a întregii omeniri, a viilor şi a morţilor, şi că, în clipele acelea, tu ai fost cel ales de Domnul ca să reprezinţi omenirea şi să ceri pentru toţi iertarea păcatelor şi „Pîinea cea întru fiinţă", tu, păcătosul, tu omul.

Ce altă dovadă a iertării păcatelor vrei, decît aceea că ai fost chemat de Dumnezeu să reprezinţi omenirea înaintea Lui şi să mijloceşti pentru toată zidirea? Să ştii că oricine se ridică să rostească „Tatăl nostru", e ales de Domnul ca mijlocitor între El şi oameni şi să nu mai socoteşti atunci păcatele trecute, că ele se fac praf şi pulbere de faţa lui Dumnezeu, că Domnul lucrează atunci şi nu tu, şi mai mare păcat vei avea dacă te vei îndoi că aşa este cu tine în clipele acelea, decît că ai făcut păcatul de care te plîngi. La aceasta cred că se referea şi Sfîntul Isaac

Sirul cînd spune că toate păcatele sînt praf şi pulbere înaintea lui Dumnezeu şi că un singur păcat există, acela de a fi insensibil la lucrarea pe care o face Dumnezeu cu noi. Această lucrare se face atunci cînd ai terminat păcatul şi te-ai gîndit să te ridici să te rogi. Ridică-te, că Domnul cheamă. Ridică-te, că Domnul lucrează! Începe viața de la început!

Acestea ți le zic cu toată dragostea şi nădejdea, avînd desăvîrşită încredințare că aşa stau lucrurile cu noi şi cu Dumnezeu, cercînd în fiecare zi dragostea Lui pe inima mea. Mîntuirea e cel mai uşor lucru din lume, pentru că ea e firească, iar nemîntuirea e sucită şi potrivnică firii noastre. Mîntuirea e aşa de uşoară cum ți-am zis mai sus, că acesta e sensul rugăciunilor lăsate nouă de Duhul Sfînt, de Hristos. Un dram de credință, un dram cît un grăunte de muştar şi putem muta munții, munții păcatelor noastre, să le mutăm şi să le aruncăm de la noi. Îndrăzneşte, nu-i greu, e ca şi cum respiri, ca şi cum mergi, ca şi cum adormi.

Îți mulțumesc că mi-ai scris. Adevărat a înviat Hristos. Hristos a înviat.

SUMAR

PORUNCA CU SCANDAL / 5

DRAGOSTEA CARE NE SMINTEŞTE / 9
1) Tolia / 9
2) Serioja / 13
3) Alt Serioja, zis şi "Uragan" / 15
4) Preotul puşcăriaş / 18
5) Oleg (puşcăriaşul) / 18
6) Rîvnă de puşcăriaş / 20
7) Pentru aceiaşi / 21
8) Omul care a ucis 8 oameni / 21
9) Haine "popeşti" / 22
10) Lecţie de teologie / 23
11) Bătrînica de sub cartoane / 24
12) Cerşetoarea milostivă / 24
13) Măturătoarea / 25
13) Băiatul fotbalist / 26
14) Fetiţa care "s-a mîntuit" / 27
15) Bunelul Valic / 28
16) Tînărul care L-a văzut pe Dumnezeu / 30

HRISTOS ŞI HANANIANCA / 31

DE CE S-A SPERIAT HRISTOS? / 43

SCLAVIE ŞI DRAGOSTE
Scrisoarea I
De ce am ales să fiu sclav / 51
Scrisoarea II
1. Despre credința în Dumnezeu
și felurile de a ne raporta la El / 69
2. Despre Biserică / 81
3. "Cei săraci cu duhul",
"cei din urmă", sfinții... / 85

DE CE POTOPUL E O SCENĂ DUIOASĂ
De ce potopul e o scenă duioasă / 97
Clipele de după panica de dinaintea morții / 106

ÎNSEMNĂRI DIN CASA
ÎN CARE NU STĂ NIMENI
Gînduri despre pocăință și dragostea lui Dumnezeu
1. Casa în care nu stă nimeni / 113
2. „Fericit bărbatul..." / 121
3. Pomenește, Doamne, pe vecinul Mișa... / 122
4. Despre păcat, cum că nimic este / 128
5. Despre trecut / 132
6. Călugărul căzut / 132
7. Despre străinătate / 135
8. Lacrimile / 136

DESPRE SOARTA PRUNCILOR CU HANDICAP
MORȚI PREMATUR / 137

SCRISORI CĂTRE UN PRIETEN
CĂZUT ÎN ISPITĂ / 145

RUGĂCIUNEA CELUI DE CURÎND
CĂZUT ÎN PĂCAT / 155

A TE RIDICA ŞI A STA ÎNAINTEA
LUI DUMNEZEU / 160